

Univerzita Karlova

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Geografie

Sociální geografie a regionální rozvoj

Bc. Tereza Bártlová

Migrace v Pražském městském regionu v závislosti na věkové struktuře

Migration within the Prague Urban Region depending on the age structure

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

Praha, 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze

Bc. Tereza Bártlová

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce doc. RNDr. Martinu Ouředníčkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a čas, který věnoval mé diplomové práci. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Janu Sýkorovi za přípravu dat. Děkuji také rodině za podporu během mých studií.

Migrace v Pražském městském regionu v závislosti na věkové struktuře

Abstrakt

Pražský městský region je jednou z nejdynamičtější se rozvíjející oblastí v Česku. Velký význam pro rozvoj zázemí Prahy má migrace obyvatelstva, jež nabývala na významu od 90. let 20. století. Cílem této práce je popsat a vyhodnotit změny ve věkové struktuře obyvatelstva v Pražském městském regionu a na základě migračních dat popsat vývoj migrace za vybraná období. První část práce se věnuje migraci, jejímu dělení a souvislostem s životním cyklem. Druhá část je již zaměřena na vývoj obyvatelstva a jeho proměny v Pražském městském regionu. Zahrnuta je i věková struktura porovnávací vývoj obyvatelstva ve třech obdobích. Stěžejní část práce analyzuje vnitřní a zahraniční migraci v zázemí Prahy a vztah migrace s přirozeným přírůstkem porovnávací vývoj v Pražském městském regionu a Česku. K tomu byla využita individuální anonymizovaná data ve správě Českého statistického úřadu. V poslední části práce je vyhodnocena migrace generace Y a migrace seniorů v zázemí Prahy, jež jsou významné pro vývoj sledovaného regionu.

Klíčová slova: migrace, suburbanizace, věková struktura, generace Y, Pražský městský region

Migration within the Prague Urban Region depending on the age structure

Abstract

The Prague Urban Region is one of the most dynamically developing regions in the Czech Republic. The migration of the population, which has increased since the 1990s, has a great importance for the development of Prague's hinterland. The aim of this work is to describe and evaluate the changes of the age structure of the Prague Urban Region inhabitants and to describe the migration development during the selected period. The first part of this thesis deals with migration, its division and connection with the life cycle. The second part is focused on the development of the population and its transformation in the Prague Urban Region. The age structure comparing the development of the population in three different periods is also included. The core part of the work analyzes internal and foreign migration in the Prague's hinterland and the relationship of migration with the natural increase comparing development in the Prague Urban Region with the rest of Czechia. For this, individual anonymized data was used in the administration of the Czech Statistical Office. The last part of the work evaluates the migration of generation Y and the migration of seniors in the Prague's hinterland which are both important for the development of the monitored region.

Key words: migration, suburbanisation, age structure, generation Y, Prague Urban Region

Obsah

Seznam tabulek	7
Seznam obrázků	8
1 Úvod	10
2 Teoretické zarámování.....	13
2.1 Migrace	13
2.2 Zahraniční migrace	16
2.3 Vnitřní migrace.....	18
2.4 Migrace a životní cyklus.....	23
2.5 Demografické stárnutí a druhý demografický přechod	28
3 Data a metodika	33
3.1 Vymezení metropolitních oblastí.....	33
3.2 Zdroje migračních dat.....	35
3.3 Použitá data a ukazatele.....	36
4 Obyvatelstvo Pražského městského regionu	39
4.1 Vývoj obyvatelstva v Pražském městském regionu	39
4.2 Věková struktura obyvatel v Pražském městském regionu	43
5 Migrace obyvatelstva a migrační směry	49
5.1 Vývoj migrace	49
5.2 Vztah migrace a přirozeného přírůstku	53
5.3 Vnitřní migrace.....	59
5.4 Zahraniční migrace	65
6 Migrace vybraných skupin obyvatel.....	70
6.1 Migrace generace Y	70
6.2 Migrace seniorů	76
7 Závěr	81
Seznam použité literatury	84
Seznam zdrojů.....	91
Seznam datových zdrojů	94

Seznam tabulek

Tabulka 2.1 – Definice generací a jejich stáří ve vybraných letech	25
Tabulka 2.2 – Definice generace Y a její stáří ve vybraných letech	26
Tabulka 2.3 – Procento obyvatel ve věku 65 let a více pro svět a regiony SDG v letech 2022, 2030 a 2050 podle střední varianty.....	29
Tabulka 2.4 – Podíl obyvatelstva v jednotlivých věkových skupinách a průměrný věk mužů a žen v letech sčítání obyvatel v Česku	30
Tabulka 2.5 – Úhrnná plodnost pro svět a regiony SDG v letech 1990, 2021 a 2050 podle střední varianty	31
Tabulka 4.1 – Počet obyvatel v okresech Praha-východ a Praha-západ v letech 2000–2020.....	40
Tabulka 4.2 – Průměrný věk a index stáří v Pražském městském regionu v letech 2000–2020.....	45
Tabulka 5.1 – Počet živě narozených v zázemí Prahy v letech 2000–2020	54
Tabulka 5.2 – Úhrnná plodnost a průměrný věk matky při porodu v okresech Praha- východ a Praha-západ v letech 2006–2020	56
Tabulka 5.3 – Struktura přistěhovalých do zázemí Prahy ze zahraničí ve třech sledovaných obdobích	65
Tabulka 6.1 – Podíly přistěhovalých obyvatel do zázemí Prahy v letech 2006–2008 a 2018–2020	70
Tabulka 6.2 – Podíl přistěhovalých obyvatel ve věku 20–29 let do zázemí Prahy podle rodinného stavu za období 2006–2008 a 2018–2020.....	71
Tabulka 6.3 – Města s nejvyšší migrací obyvatel 20–29 let do a ze zázemí v období 2018–2020.....	76
Tabulka 6.4 – Podíl seniorů přistěhovalých do zázemí Prahy podle rodinného stavu za období 2006–2008 a 2018–2020	76

Seznam obrázků

Obrázek 2.1 – Souvislost mezi úrovněmi rozvoje a migračními vzorci v roce 2020	17
Obrázek 2.2 – Obecný věkový profil migrace a změny životního cyklu	24
Obrázek 3.1 – Změny hranic okresů ve Středočeském kraji od 1. 1. 2007	35
Obrázek 4.1 – Vývoj počtu obyvatel v zázemí Prahy v letech SLDB od roku 1950	39
Obrázek 4.2 – Index změny počtu obyvatel v Pražském městském regionu mezi lety 2008 a 2014	42
Obrázek 4.3 – Index změny počtu obyvatel v Pražském městském regionu mezi lety 2014 a 2020	43
Obrázek 4.4 – Vývoj počtu obyvatel v zázemí Prahy podle věkových skupin v letech 2000–2020	44
Obrázek 4.5 – Věková struktura obyvatel v zázemí Prahy podle pohlaví v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020	47
Obrázek 4.6 – Věková struktura obyvatel v Praze podle pohlaví v obdobích 2006– 2008, 2012–2014 a 2018–2020	47
Obrázek 4.7 – Věková struktura obyvatel v Praze a jejím zázemí v obdobích 2006– 2008, 2012–2014 a 2018–2020	48
Obrázek 5.1 – Populační vývoj v zázemí Prahy v letech 2000–2020.....	50
Obrázek 5.2 – Vývoj vnitřní migrace v zázemí Prahy v letech 2000–2020	51
Obrázek 5.3 – Vývoj zahraniční migrace v zázemí Prahy v letech 2000–2020	52
Obrázek 5.4 – Průměrný roční počet stěhování v zázemí Prahy podle směrů migrace ve třech sledovaných obdobích	53
Obrázek 5.5 – Podíl narozených dětí v zázemí Prahy v jednotlivých věkových skupinách matek v letech 2006–2020	55
Obrázek 5.6 – Intenzita migrace a přirozeného přírůstku v Pražském městském regionu a v Česku v letech 2001–2020	57

Obrázek 5.7 – Webbova typologie Pražského městského regionu ve třech sledovaných obdobích	58
Obrázek 5.8 – Intenzita vnitřní imigrace v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	59
Obrázek 5.9 – Intenzita vnitřní emigrace v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	60
Obrázek 5.10 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	61
Obrázek 5.11 – Migrační účinnost zázemí a Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	62
Obrázek 5.12 – Migrační účinnost zázemí a Česka v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	63
Obrázek 5.13 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v letech 2006–2008 a 2018–2020	64
Obrázek 5.14 – Intenzita zahraniční imigrace a emigrace v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích.....	66
Obrázek 5.15 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	67
Obrázek 5.16 – Migrační účinnost v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	68
Obrázek 5.17 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích	69
Obrázek 6.1 – Průměrná roční hrubá míra migračního salda obyvatel ve věku 20–29 let v zázemí Prahy v letech 2006–2008 a 2018–2020	72
Obrázek 6.2 – Průměrná roční hrubá míra migračního salda obyvatel ve věku 20–29 let mezi zázemím a Prahou v letech 2018–2020	74
Obrázek 6.3 – Hrubá míra migračního salda a počet obyvatel jednotlivých obcí ve věku 20–29 let zázemí Prahy v letech 2018–2020	75
Obrázek 6.4 – Podíl přistěhovalých obyvatel do zázemí ve věku 65+ podle věkových skupin ve třech sledovaných obdobích.....	77
Obrázek 6.5 – Počet přistěhovalých obyvatel do zázemí Prahy ve věku 65+ v letech 2006–2008 a 2018–2020	79

1 Úvod

Počátky procesu suburbanizace jsou zasazeny do 18. století, kdy docházelo ke stěhování obyvatel na předměstí Londýna, ačkoliv první zmínky o suburbiích sahají do období Mezopotámie (Ouředníček 2008). Tento trend se rozšířil nejprve do západních zemí a následně i na území Česka. Jde o proces, kdy se v důsledku intenzivní výstavby převážně rodinných domů proměňuje jak přírodní, tak i sociální prostředí. To s sebou přináší řadu výhod i nevýhod. S rostoucím počtem obyvatel poukazuje řada odborníků na problémy spojené se zábořem zemědělské půdy, s dopravní infrastrukturou či kapacitou sociální infrastruktury. Od 90. let minulého století je zaznamenán v Česku nárůst obyvatel v okolí velkých měst. Zejména zázemí Prahy prochází již řadu let velkým rozvojem a je velice atraktivním regionem pro mnoho obyvatel.

Jedním z nejvýznamnějších procesů podílejících se na utváření sídel je vnitřní migrace. Konkrétně do zázemí Prahy migruje velké množství obyvatel zejména z hlavního města, a má tak jeden z největších migračních přírůstků v Česku. Kromě vnitřní migrace má důležité zastoupení v Pražském městském regionu zahraniční migrace. Obecně se cizinci podílejí velkou měrou na rozvoji sídel. Největší přírůstky obyvatel jsou u obou typů migrace zaznamenány ve věku 25–34 let. Tuto skutečnost vysvětluje životní cyklus, kdy změna životní etapy v mnoha případech předurčuje změnu bydliště. Díky tomu dochází k nárůstu obyvatel v zázemí a ke změnám věkové struktury. S příchodem mladé populace se také zvyšuje podíl dětí ve věku 0–14 let. Naopak v důsledku procesu stárnutí obyvatelstva roste požadavek na služby v sociální oblasti a tím i tlak na rozšíření kapacit v domovech pro seniory.

Od roku 1971 vytváří Český statistický úřad databázi demografických údajů za obce Česka. Na základě změn trvalého bydliště lze sledovat migraci obyvatel mezi jednotlivými obcemi. Konkrétně se diplomová práce zabývá věkově specifickou migrací

obyvatelstva v Pražském městském regionu, tedy v Praze a zejména v okresech Praha-východ a Praha-západ a migračními proudy – ze zázemí do Česka a zahraničí a naopak.

Cílem diplomové práce je popsat a vysvětlit proměny věkové struktury v Pražském městském regionu za tři tříletá období, zároveň popsat a zhodnotit vybrané demografické ukazatele a jejich změny. V souvislosti s prvním cílem byla položena výzkumná otázka: „*Jaký je vliv migrace na proměny věkové struktury v Pražském městském regionu?*“

V této práci je sledována odděleně zahraniční a vnitřní migrace, u nichž je vývoj a intenzita odlišná. Druhým cílem je popsat vývoj věkově specifické migrace a vysvětlit vztah tohoto procesu s přirozenou měnou ve sledovaných obdobích. Na základě tohoto cíle byly stanoveny následující výzkumné otázky: „*Jak se podílejí na migraci věkové skupiny obyvatel? Ve kterých věkových kategoriích dochází k nárůstu obyvatel?*“ Na vývoj demografické struktury obyvatelstva v zázemí Prahy má zásadní vliv migrace, která do značné míry omlazuje obyvatelstvo v suburbánních obcích. Migrace ovlivňuje i přirozenou měnu, neboť díky ní zaznamenává tato oblast vyšší porodnost a nižší úmrtnost. V důsledku procesu suburbanizace dochází k proměně demografické struktury obyvatelstva a jeho podílu v jednotlivých věkových skupinách. Z důvodu nepravidelného rozmístění obyvatelstva ve sledovaném území je dílčím cílem určit a popsat vývoj těch obcí, u nichž dochází k velkému výkyvu hodnot.

Třetím cílem je zhodnotit migraci u vybraných skupin obyvatel Pražského městského regionu. V dnešní době je to výhradně generace mileniálů, která vykazuje největší mobilitu a formuje tak vývoj jednotlivých sídel. Proto je v práci věnována pozornost právě generaci mileniálů a jejich preferenci konkrétních obcí v zázemí. Druhou skupinou jsou obyvatelé ve věku 65 let a více. Kromě stěhování do domů s pečovatelskou službou, jejichž kapacity jsou velmi omezené, sleduje práce další sídla, u kterých je migrační přírůstek vyšší. V tomto případě se lze ptát: „*Kam se stěhují mileniálové? Které obce, pokud nějaké, jsou depopulační? Které obce preferují senioři?*“

V předkládané práci je sledována proměna věkové struktury obyvatel zázemí Prahy. Ta se celkově odvíjí od demografické struktury obyvatelstva ve sledované oblasti a očekává se tedy rostoucí trend po celé sledované období, přestože se intenzita migrace v čase zpomalí. Ve sledovaném období dochází nejen ke generační obměně, kdy silné populační ročníky generace X vystřídá generace Z, která na konci sledovaného období bude vykazovat nejvyšší mobilitu. Lze tedy předpokládat alespoň dočasné potlačení demografického stárnutí v městském regionu.

I přes velice dobrou dopravní obslužnost zázemí a hlavního města se očekává vysoká migrace obyvatel ve věku 20–29 let ze zázemí do Prahy. V opačném případě jsou předpokládány nejvyšší hodnoty ve věku 25–34 let v souvislosti s rodinným životním cyklem a jeho změnami.

Od prvních projevů procesu suburbanizace a zejména po roce 2000 se stěhovalo mnoho obyvatel na předměstí Prahy, zakládalo rodiny a již zde vyrůstala zmíněná generace mileniálů. Právě jim se práce věnuje podrobněji. Tuto generaci lze rozdělit na dvě skupiny – rané (1981–1990) a pozdní (1991–2000) mileniály. U generace raných mileniálů lze očekávat vyšší intenzitu migrace převážně do rodinných domů v zázemí Prahy. Takové stěhování je často zapříčiněno horší dostupností bydlení v Praze, kdy jsou obyvatelé nuceni si jej hledat jinde, například z finančních důvodů. U pozdních mileniálů je očekávána vyšší migrace do hlavního města za prací a vzděláním. V druhém případě se však naskytá problém trvalého bydliště, které často zůstává nezměněno, a tedy takové stěhování lze jen stěží sledovat. Další skupinou jsou obyvatelé ve věku 65 let a starší. V případě, že se nestěhují do domovů s pečovatelskou službou, mohou preferovat spíše větší obce s dostupnými službami, případně stěhování do chat a chalup, které vlastní. Další možností je migrace do zahraničí, byť v Česku tento trend není zdaleka tak rozšířený.

Tato práce přispívá k novějšímu poznání migrace v Pražském městském regionu. Právě sledování migrace a znalost této problematiky je důležitá například pro regionální plánování sociálních služeb a infrastruktury v analyzované oblasti.

2 Teoretické zarámování

V následující kapitole je představena problematika migrace a jejích teorií. Podstatná část je věnována zahraniční a vnitřní migraci, které ovlivňují demografickou strukturu obyvatelstva v Pražském městském regionu, pro něhož je typickým znakem proces suburbanizace. Součástí migrace je také životní cyklus, kdy se jednotlivé generace obyvatel nachází v různých fázích životního cyklu a jejich intenzita migrace je odlišná. Konec této kapitoly je doplněn o důležité vysvětlující koncepty – demografické stárnutí a druhý demografický přechod.

2.1 Migrace

Migrace obyvatelstva je jedním z klíčových mechanismů rozvoje sídel (Čermák 2004) a obecně ji lze definovat jakou trvalou či dočasnou změnu bydliště bez ohledu na vzdálenost, kterou musí migrant překonat, a dobrovolný či nucený proces. Není ani žádné omezení z hlediska vnitřní a vnější migrace (Lee 1966). Jedná se o prostorový přesun mezi dvěma jednotkami nebo čtvrtěmi, kdy se mění nebo narušují stávající sociální vazby (Zelinsky 1971).

Český statistický úřad (2021) v metodice o pohybu obyvatelstva definuje stěhování jako „změnu trvalého bydliště osoby, u cizinců s přechodným pobytem delším jak 90 dnů i změnu místa přechodného pobytu, za hranice určité územní jednotky“. Podle Ministerstva vnitra České republiky (2022) se jedná o přesun jednotlivců nebo skupin z jednoho místa na jiné. S porodností a úmrtností je migrace klíčová pro populační vývoj, má vliv na společenské a kulturní změny a lze ji rozdělit na krátkodobou, dlouhodobou, trvalou nebo opakovanou. Migrační agentura OSN (UN 2022) definuje migranta jako „osobu, která se pohybuje nebo se přestěhovala přes mezinárodní hranici nebo v rámci

státu mimo své obvyklé bydliště bez ohledu na její právní status, na délku pobytu, na příčiny pohybu a zda je pohyb dobrovolný či nikoli“.

Migraci lze tedy rozdělit na několik typů – vnitřní vs. mezinárodní, dočasná vs. trvalá, legální vs. nelegální, dobrovolná vs. nucená migrace, ekonomická, politická. Takové dělení je do určité míry prospěšné, avšak v praxi není vymezení zcela jednoznačné. Migranty nelze zařadit do jedné z kategorií, neboť ty se často prolínají. Russel King (2012) například uvádí, že u mnoha migrantů probíhá nejprve vnitřní migrace a následně přeshraniční pohyb, stejně tak migraci v rámci Evropské unie lze chápat jako vnitřní i vnější mobilitu zároveň. Dočasná migrace se může změnit v trvalou, z nelegální migrace se může stát z důvodu zvláštního povolení legální, stejně tak po ukončení povolení se stává z legální migrace nelegální. Proto lze rozdělení na nucenou a dobrovolnou migraci chápat jako velice zjednodušující. K nucené migraci dochází zpravidla z politických důvodů, případně může být vyvolána i z důvodu nepříznivých environmentálních či ekonomických podmínek.

2.1.1 Teorie migrace

Migrace je různorodá a mnohostranná, a proto ji nelze vysvětlit jedinou teorií (King 2012). U velké části migračních teorií jde pouze o koncept, přístup nebo pravidelnost, a tedy ve skutečnosti ani teoriemi nejsou (Drbohlav, Uherek 2007).

Mezi první podrobnější a propracovanější práce se řadí Ravensteinovy „migrační zákony“ z 2. poloviny 19. století, které zformuloval na základě pravidelností zejména vnitřního stěhování obyvatel do Londýna. Ravenstein je také považován za zakladatele teorie migrace, byť nelze hovořit o vytvoření teorie doslova (Drbohlav, Uherek 2007).

Ravenstein (1889) ve svých zákonech uvádí, že:

1. Nejvíce obyvatel migruje na krátké vzdálenosti a pokud se jedná o velké vzdálenosti, lidé migrují převážně do průmyslových center.
2. Směr migrace je zejména ze zemědělských do průmyslových oblastí a převážně z ekonomických důvodů.
3. Hlavní migrační proud utváří protiproud.
4. Nárůst obyvatel ve městech je způsoben více imigrací obyvatel než přirozeným přírůstkem.
5. Na kratší vzdálenosti migrují více ženy než muži, na dlouhé vzdálenosti je tomu naopak.
6. S rozvojem průmyslu a obchodu se migrace zvyšuje.

Ravensteinovy zákony se poté staly podnětem pro další autory různých migračních teorií. Například na šestý zákon navázal Wilbur Zelinsky s hypotézou přechodu mobility, pro kterou jsou typické konkrétní zákonitosti související s růstem osobní mobility v čase a tyto zákonitosti jsou součástí procesu modernizace (Zelinsky 1971). Jedná se o migrační teorii, která spojuje změny chování v oblasti migrace a mobility s různými fázemi procesu modernizace. Paralely lze nelézt například s teorií demografického přechodu, tak s modelem ekonomického růstu Walta Rostowa (King 2012). Zelinsky (1971) stanovil 5fázový model přechodu mobility začínající předmoderní tradiční společností projevující se malou rezidenční migrací. Druhou a třetí fází definuje jako přechodnou společnost, kde probíhá zejména migrace z venkova do měst. Čtvrtá fáze představuje vysokou úroveň rezidenční mobility spolu s mezinárodní migrací a cirkulací kvalifikované pracovní síly. V poslední fázi dochází podle Zelinského ke snížení rezidenční mobility z důvodu vyspělejších komunikačních systémů. Do prostorové mobility zahrnuje jak stálé, tak přechodné změny. Zelinsky také zmiňuje, že přechody jsou nevratné a společnost se nemůže náhodně vrátit k předmodernímu stavu. K tomu může dojít jedině v případě obrovské katastrofy.

Existuje mnoho příčin, kvůli kterým k migraci dochází. V polovině 20. století byl diskutován push-pull model, kde „push“ faktory představují negativní důvody, kvůli kterým obyvatelé migrují ze země. Například z důvodu chudoby, nezaměstnanosti nebo špatných životních podmínek. V případě, že je migrace do cílové země dobrovolná, jedná se o „pull“ faktory. Ty motivují obyvatele k migraci do určité země například za lepšími životními podmínkami, lepšími příjmy nebo politického systému (King 2012). Tento model následně rozšířil a také navázal na Ravensteina Everett S. Lee (1966), který ve své práci zmiňuje, že některé faktory ovlivňují obyvatele zhruba stejným způsobem a některé působí na každého jinak. Například dobré klima je vhodné pro všechny, ale dobrý školní systém je pozitivním faktorem spíše pro rodiny s dětmi. Lidé také nemají jistotu, že budou v imigrační oblasti přijati a spokojeni. Faktory, které toto rozhodování ovlivňují, jsou spojené s fázemi životního cyklu, kterým se zabývá kapitola 2.5. Lee (1966) také dodává, že rozsah migrace významně souvisí s obtížností překonání překážek „na cestě“ a v případě, že nejsou zavedeny kontroly, migrace postupně zesiluje.

Faktory, které ovlivňují migraci:

1. Faktory spojené s oblastí původu.
2. Faktory spojené s oblastí určení.
3. Zasahující překážky.
4. Osobní faktory.

(Lee 1966)

V roce 1958 publikoval William Petersen obecnou typologii migrace, kterou rozčlenil do 5 tříd – primitivní, nucená, násilná, dobrovolná a masová. Další členění bylo na základě vztahů, důvodů k migraci a typů migrace (Petersen 1958).

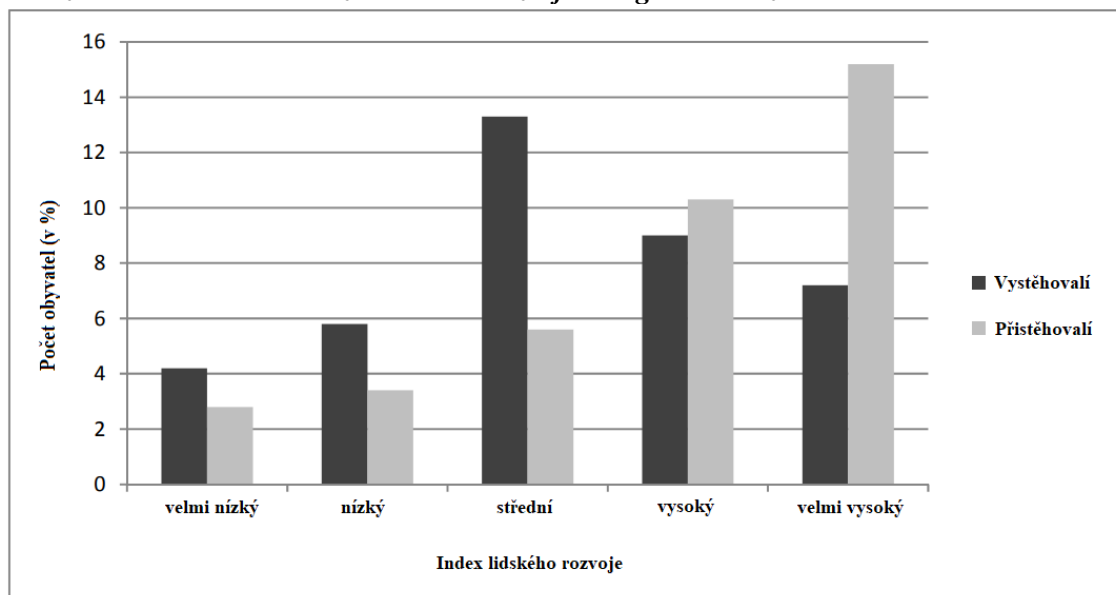
Jako jedna z nejčastějších překážek migrace bývá považována vzdálenost, kterou musí migranti překonat. Czaika a Haas (2014) analyzovali globální migraci v letech 1960–2000, u níž předpokládali nárůst intenzity, různorodosti a celkové složitosti migrace. V čase se migrace zrychlila a obyvatelé tak mají příležitost cestovat na delší vzdálenosti. V roce 1960 byla průměrná vzdálenost 2900 km, v roce 2000 se dostala přes 3600 km. Díky technologickému pokroku je omezení na migraci nižší a migranti mohou také snáze zůstat v kontaktu se svými nejbližšími. Ve výsledku Czaika a Haas zpochybňují tvrzení, že se migrace stala za poslední desetiletí více globální. Z pohledu země původu tomu tak je a počet emigračních zemí výrazně stoupl. Avšak počet hlavních imigračních destinací se v průběhu let zmenšoval a celkově mezi lety 1960–2000 tedy došlo k poklesu intenzity migrace.

2.2 Zahraniční migrace

Zahraniční migrace je stále větším problémem. Miliony obyvatel migrují, často bez povolení, po celém světě. Tento jev ale není ničím novým, neboť lidé vždy migrovali za lepšími životními podmínkami, za svobodou a novými příležitostmi. Příčinou mezinárodních migračních toků jsou například přírodní katastrofy, sucha nebo hladomor. V roce 1960 migrovalo 76 milionů obyvatel, v roce 2016 to bylo už 232 milionů. Vliv na tento trend má i rostoucí počet světové populace. Pokud by podíl migrantů (3,2 %) z celkové populace zůstal konstantní, dosáhl by jejich počet 314 milionů do roku 2050 a 362 milionů v roce 2100. Mezinárodní migrace také ovlivňuje danou populaci, kdy může ovlivnit věkovou strukturu a složení dané populace (Chamie 2016).

Mezi lety 1960 a 2017 se také výrazně proměnila mezikontinentální migrace. Ještě v roce 1960 tvořilo tuto migraci 76 % obyvatel Evropy a do roku 2017 klesl podíl na 22 %. Změna souvisí hlavně s nárůstem migrace z jiných kontinentů. Velký nárůst zaznamenala například Asie z 8 % v roce 1960 na 58 % v roce 2017 (Chamie 2016). Existuje velmi silný vztah mezi rozvojem a migrací (obrázek 2.1). V případě, že dochází k rozvoji a prosperitě, emigrace klesá, a naopak ještě více imigrantů přichází do oblastí s vysokým indexem lidského rozvoje (HDI). Nejvíce migrantů pak pochází ze zemí se střeňími příjmy (Haas a kol. 2019).

Obrázek 2.1 – Souvislost mezi úrovněmi rozvoje a migračními vzorci v roce 2020

Zdroj: Haas a kol. 2019

Migraci nelze brát jen jako rostoucí počet obyvatel v cílové zemi, ale často se migranti odlišují z hlediska vzdělání, kvalifikace a celkově jsou jejich priority odlišné. Někdy mají také silnější rodinné vazby, které ovlivňují jejich ekonomické chování. Dalším důvodem jsou náboženské vyznání nebo kulturní zvyklosti, jež mají také nemalý vliv (Fiala, Langhamrová 2017). Mezinárodní migrace se podílí na utváření společnosti a politiky v každé zemi, kde se mísí emigrace s imigrací. Mezi tradiční mimoevropské imigrační země se řadí například USA, Kanada, Austrálie, Nový Zéland nebo Argentina. Mezi lidmi žijícími v těchto zemích proto převažují imigranti nad původním obyvatelstvem. V případě evropských zemí se stala severní a západní Evropa po 2. světové válce imigrační v oblasti pracovní migrace a s tím související postupné osidlování. Rovněž jihoevropské státy, kde dříve převažovala emigrace, se staly imigračními (Castles, Haas, Miller 2014).

Velké nerovnosti mezi bohatými a chudými zeměmi budou i nadále nutit velké množství lidí ke stěhování za lepší životní úrovní. Mnoho regionů postihují rozsáhlé politické a etnické konflikty, které rovněž vedou k rozsáhlému pohybu uprchlíků. Avšak migrace není podmíněna pouze situacemi ve zdrojových oblastech, nýbrž motivace k migraci vychází i z hledání lepších příležitostí a životního stylu v jiných regionech. Obecně ekonomická situace, zneužívání či vykořisťování v chudších zemích vede k větší migraci, a tak mnoho obyvatel z těchto postižených oblastí má naději zlepšit svůj život prostřednictvím mobility (Castles, Haas, Miller 2014).

Česko patřilo během 20. století k emigračním zemím (Fiala, Langhamrová 2014). Po roce 1948 byla migrace do Československa výrazně omezená. Do země se ročně přistěhovalo nejvýše dva tisíce obyvatel a odcházel zhruba jejich dvojnásobný počet. V letech 1950–1989 emigrovalo legálně z Českých zemí téměř 71 tisíc obyvatel, což nemělo na demografickou strukturu takový vliv. Daleko větší dopad měla nelegální migrace do zahraničí. Mnoho obyvatel se nevracelo z dovolených nebo služebních cest a většina těchto migrantů pocházela z dnešního Česka. Lidé se stěhovali do roku 1970 zejména z politických důvodů, následně pak za vyšší životní úrovní do západních zemí. Migrace tak z velké části zapříčinila nižší růst obyvatelstva a negativně ovlivnila urbanizaci v Česku (Kučera 1994). Po roce 1989 se Česko změnilo v přistěhovaleckou zemi s typickou strukturou odpovídající zahraniční migraci. Nejvíce migrantů se nachází ve věku 20–39 let, přičemž častěji jsou to muži, kteří se stěhují z velké části z pracovních důvodů do velkých měst (Čermák, Janská 2011).

2.3 Vnitřní migrace

Vnitřní migrací se rozumí stěhování obyvatel v rámci daného regionu, kraje nebo státu a je jedním z nejvýznamnějších prvků regionálních procesů (Čermák 2004). Vnitřní i vnější migrace si jsou velice podobné a jejich analýza by měla být, pokud možno společná pro její přínos. Důvodem je zejména uplatnění stejných teorií na oba typy migrace. Ty jsou ovlivněny z větší části stejnými vlivy vyvolávající migraci (Otoi 2014).

Existuje mnoho otázek ohledně vnitřní migrace, kterými se lze zabývat: Kdo se stěhuje? Proč se stěhuje? Z jaké destinace? Do jaké destinace? Podle čeho se člověk rozhoduje k migraci? Jak se proces rozhodování mění s časem? Všechny tyto úvahy dávají podnět nejen pro výzkum vnitřní migrace. To souvisí s cyklem života, jeho fázemi

a s věkem. Mladší lidé se stěhují kvůli vzdělání a následně kvůli práci a bydlení. Starší lidé se nejčastěji stěhují v souvislosti s odchodem do penze. Ti, kteří migrují za vzděláním, pocházejí nejčastěji z venkovských regionů (Farwick 2009).

I přesto, že je větší pozornost věnována vnější migraci, výzkum vnitřní migrace se ve 2. polovině 20. století velice rozšířil. Nejvíce takto analyzovanou zemí jsou Spojené státy americké.

Long (1988) se ve své práci věnoval tomu, co lze a co již nelze považovat za migraci. Nejdůležitější stránkou migrace je změna bydliště a jeho definice. To je stěžejní z důvodu vyloučení pohybů na krátké vzdálenosti, jako jsou dovolená, návštěvy či cestování, jež neznamenaají změnu bydliště. Dále se zabýval časovým obdobím, za které lze migraci měřit a definicí hranic a migrační vzdálenosti. Existuje rozdíl mezi migrací a místním stěhováním a otázka, do jaké vzdálenosti není stěhování migrací.

Stawarz a Sander (2020) se zaměřili na dopad vnitřní migrace na rozložení obyvatelstva v Německu. Největší tendenci ke stěhování mají lidé ve věku 18–29 let, kteří preferují městské oblasti z pracovních či studijních důvodů. Mladé rodiny s dětmi (30–49 let) vyhledávají vyšší kvalitu životních podmínek, a tedy preferují samostatné bydlení mimo město. Nejnížší míru prostorové mobility vykazovali lidé ve věku 50–65 let z důvodu větší stability zaměstnání.

Maza (2020) se zabýval vnitřní migrací obyvatel Španělska v produktivním věku na krátké a dlouhé vzdálenosti, věkovými skupinami a rozdílem v oblasti migrace mezi nimi. Důležitým faktorem byla ekonomická situace obyvatel. Bylo zjištěno, že ekonomické faktory a stěhování na delší vzdálenost jsou důležitější pro starší obyvatele. Naopak mladší populace i v případě nepříznivých ekonomických podmínek je náchylnější k migraci. V případě migrace na krátké vzdálenosti hrají velkou roli ceny bydlení. K migraci dochází nejvíce mezi sousedními provinciemi a do míst, kde je bydlení relativně levné. Velké zastoupení má i migrace z velkých měst do menších, kde je bydlení dostupnější.

Pro Česko je typická hustá síť sídel, která se utvářela především v 18. a v 19. století. Po druhé světové válce měla největší migrační přírůstky malá a středně velká města. Velkým zásahem do sídelního systému v 70. letech bylo zavedení střediskové soustavy, které vedlo k potlačení rozvoje malých obcí a migrační zisky měla zejména středně velká města a místa s rozvinutým průmyslem (Čermák 2004). Většinou se jednalo o okresní města, která měla kladné migrační saldo. Dnes je tomu naopak a střední a velká města

migračně ztrácí (Přidalová, Ouředníček, Nemeškal 2015). Inspirací pro střediskovou soustavu se stala teorie centrálních míst Waltera Christallera. Došlo ke zřízení středisek obvodního a místního významu a nestřediskových sídel trvalého významu a ostatní. Do střediskových sídel proudila většina finančních prostředků a nestředisková sídla upadala. V reakci na tuto situaci nastaly i v zázemí Prahy demografické změny, kdy v nestřediskových obcích zůstávalo převážně starší obyvatelstvo s nižším sociálním statutem (Ouředníček, Posová 2006). V 60. letech 20. století měnily trvalé bydliště zhruba 3 % obyvatel a do konce 80. let se tato hodnota snížila pod 2 % (Čermák 2005).

V porovnání s 80. lety klesl v roce 1995 počet nových bytových jednotek až o 80 % a ani v roce 2002 nedosáhla výstavba poloviny dokončených bytových jednotek oproti období před transformací. I přesto nastal v 90. letech zásadní zlom, kdy obce do 5000 obyvatel začaly migračně růst, a naopak ty větší migračně ztrácely (Čermák 2004). Tento vývoj byl ovlivněn procesem suburbanizace, jehož intenzita byla ještě daleko vyšší na počátku nového století (Čermák 2005). Dodnes mezi atraktivní lokality v Česku patřily a dosud patří okolí měst Prahy, Brna a Plzně. Proto je také v těchto lokalitách největší rozvoj sídelního systému, se kterým migrace úzce souvisí. Zásadní roli má rovněž dostupnost bydlení v různých lokalitách (Čermák 2004).

Významný podíl na utváření sídel a na celkové rozmístění obyvatel v zemi mají zahraniční migranti (Janská, Bernard 2015). Každá skupina obyvatel má různé tendence k migraci a důležitou roli mají rodinné vazby a příslušnost k dané komunitě. Zejména metropolitní areály přitahují velké množství zahraničních migrantů, kteří se koncentrují právě v těchto oblastech. Takovou lokalitou je zejména metropolitní areál Prahy. Jsou ale i méně mobilní obyvatelé, kteří raději spoléhají na místní komunitu případně rodinné vazby a preferují místa v jejich blízkosti (Newbold 1999). Celkově jsou tedy imigranti více mobilní než stálé obyvatelstvo a výrazně se tak podílí i na vnitřní migraci. V letech 2010–2012 činila v Česku vnitřní migrace cizinců 10 % z celkové migrace. Hlavním faktorem z hlediska vnitřní migrace je délka pobytu v cílové zemi (Janská, Bernard 2015). Některé národnosti se podílí v Česku na suburbanizaci více, některé méně. Nejvíce se statisticky stěhovali Slováci a Rusové, nejméně se na suburbanizaci podíleli Vietnamci. Na stěhování na předměstí Prahy má vliv také přítomnost konkrétní etnické skupiny, která tam žije delší dobu (Křížková, Ouředníček 2020). Obecně také platí, že migrace má s vyšším vzděláním rostoucí trend (Ptáček, Toušek, Polášek 2007).

2.3.1 Suburbanizace

První zmínka o suburbiích pochází již z období Mezopotámie, avšak suburbanizace jako taková má kořeny v 18. století, kdy docházelo ke stěhování londýnské buržoazie na předměstí (Ouředníček 2008). Suburbanizace je novější forma sídelního systému, kdy se rozpíná již urbanizované území. Počet obyvatel v jádrových oblastech nejprve stagnuje a postupem času může i klesat. Na rozdíl od urbanizace, u níž probíhá jednosměrná migrace obyvatelstva z venkova do měst, se zde obytná funkce odděluje od pracovní a celkově lze hovořit o decentralizaci funkcí (Čermák 2004).

Definice suburbanizace ale není zcela jednotná. Jedná se o urbanizační proces, kdy se venkovské prostředí přeměňuje na městské a vznikají tak suburbia (Ouředníček 2011). Suburbanizaci lze považovat za součást procesu vývoje měst. (Ouředníček 2003). Je to proces dekoncentrace obyvatel a aktivit z jádra města, které jsou zdrojovou oblastí, do jejich zázemí (Ouředníček, Klsák, Špačková 2019). Mimo růst počtu obyvatel zachycuje suburbanizace i změnu funkčního využití území a struktury obyvatelstva. Tento proces způsobuje rovněž zábor zemědělské půdy, tlak na dopravní infrastrukturu a zvyšuje nároky na parkovací místa. Kromě rozšiřování území města a migrace obyvatelstva se jedná také o nový způsob života obyvatel, který přináší „městský život“ do venkovských lokalit. Noví obyvatelé tak ovlivňují původní obyvatele, což lze nazvat nepřímou suburbanizací (Ouředníček 2003).

Suburbanizaci lze rozčlenit na rezidenční a komerční, a to podle funkce, která v dané lokalitě převládá. Tato práce se věnuje pouze rozšířenější rezidenční suburbanizaci, u níž dochází k odlivu obyvatelstva z jádrového města do okolních obcí s novými domy či byty, a celkově se věnuje pouze obyvatelstvu a bydlení (Ouředníček, Klsák, Špačková 2019). Ty se prolínají se starší zástavbou, což je typické pro vývoj osídlení v Česku (Ouředníček 2008). Právě zábor půdy, který je spojený s výstavbou rezidenčních nebo komerčních budov se řadí mezi největší problémy suburbanizace. Často tak vznikají zastavěná území nazývaní se urban sprawl neboli „sídelní kaše“. Jedná se o zastavěná území uprostřed polí, odtržená od původní zástavby, vyžadující zcela novou infrastrukturu. Zvyšují se také nároky na vybavenost obcí, které se v čase mění (Ouředníček 2011).

2.3.2 Suburbanizace v Pražském městském regionu

Podstatnou úlohu v systému osídlení má Pražský městský region. Zde se dlouhodobě formují jednotlivé městské části, jež jsou vzájemně úzce propojené. Už ve 20. a 30. letech 20. století se projevily jisté náznaky suburbanizačních prvků (Čermák 2005). Od druhé poloviny 20. století v období socialismu se ze zázemí Prahy stalo místo převážně k rekreaci a rozvíjelo se tak chatařství a chalupářství. To se změnilo až v období transformace, kdy se do chat a chalup začalo stěhovat převážně starší obyvatelstvo. 90. léta 20. století celkově přinesla mnoho ekonomických, politických ale i společenských změn. Na vzestupu byla suburbanizace, která v Česku později dominovala (Puldová, Novák 2008).

Stejně tak jako v ostatních částech Česka, je rozvoj osídlení v Pražském metropolitním regionu nerovnoměrný (Puldová, Novák 2008). Zpočátku probíhala výstavba bytů pomalu z důvodu již malých státních investic do výstavby a omezenou nabídkou stavebních parcel. Také vyšší cena rodinného domu byla překážkou pro jeho pořízení. Ve druhé polovině 90. let došlo k poklesu výstavby nových domů, neboť domácnosti s vysokými příjmy již tuto výstavbu uskutečnily a pro ostatní kategorie bylo bydlení ve vlastním domě stále ještě finančně těžko dostupné. K velkému rozvoji došlo na konci 90. let a zejména na počátku nového tisíciletí, kdy se díky úvěrům dařilo realizovat nové bydlení v zázemí Prahy i domácnostem s nižšími příjmy (Ouředníček, Posová 2006).

Velká města vykazovala ztráty, naopak nejvyšších migračních zisků dosahovala Praha-východ a Praha-západ. Postupem času se do Prahy začali stěhovat lidé i ze vzdálenějších lokalit Česka a celkově se stala migrace významnější i mimo Pražský metropolitní region. Z hlediska vnitřní migrace měla Praha více vystěhovaných než přistěhovaných (Čermák 2004). I přesto, že tedy Praha z tohoto hlediska migračně ztrácí, získává obyvatele převážně ve věku 18–30 let. Ti se do Prahy stěhují zejména z pracovních důvodů. Ve všech ostatních kategoriích dochází k úbytku obyvatel, tudíž by mohlo zpomalovat stárnutí obyvatel v hlavním městě (Čermák 2004).

Společně s Prahou zaznamenal vysoký přírůstek obyvatel i Středočeský kraj. Jeho rozvoj je umožněn nejen díky stěhování obyvatel z Prahy, ale velkou roli hraje migrace do zázemí z ostatních regionů Česka. Významnou skupinou obyvatel tvořící tyto migrační proudy jsou absolventi vysokých škol. Na počátku 90. let se jednalo o 20 % ze všech absolventů vysokých škol, na počátku tisíciletí už 30 % (Čermák 2004). Do zázemí obecně přicházejí vzdělanější obyvatelé a v porovnání se starousedlíky mají v průměru

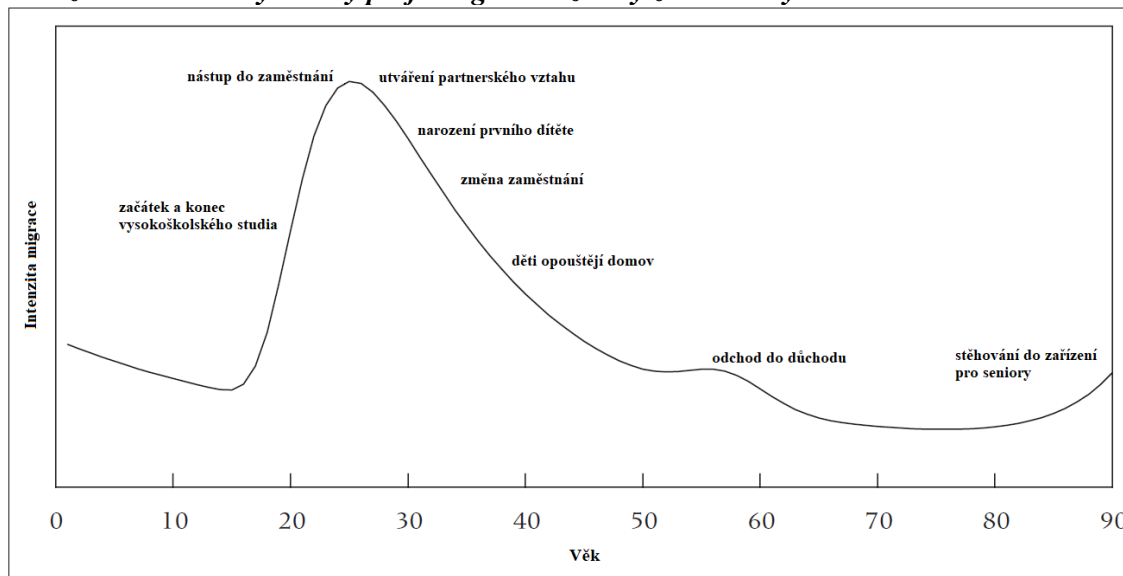
častěji i vyšší příjmy. I mezi nově přistěhovalými se však vyskytují rozdíly vztahující se k době přistěhování a k typu zástavby (Puldová, Novák 2008).

Celkově nejvíce obyvatel, kteří migrují do zázemí měst, jsou lidé ve věku 25–34 let a 0–9 let. Jedná se zejména o mladé rodiny s dětmi, případně mladé bezdětné páry. V menší míře se stěhují i starší páry. Důsledkem je omlazování věkové struktury obyvatelstva v dané obci, ale i problém s kapacitami mateřských a základních škol a celkově zvýšený tlak na sociální infrastrukturu (Puldová, Novák 2008). Aktuálnější vývoj migrace a hodnocení věkové struktury zázemí Prahy přináší kapitoly 4 a 5 ve druhé části práce.

2.4 Migrace a životní cyklus

Životní cyklus je velice rozšířený pojem ve společenských vědách. Kromě individuálního stárnutí nechybí ani koncept rodinného životního cyklu, který je velice často spjatý s migrací (O'Rand, Krecker 1990). Základním rozdělením životního cyklu je dětství, dospívání, dospělost a stáří. Cyklus lze také rozdělit na vzdělávání, práci, manželství, rodičovství a penzi. Avšak díky historickým událostem, různým změnám a velikosti jednotlivých generací se mění základní schéma životního cyklu, který se stává více proměnlivým (Siegel 1980). Rodinný cyklus lze alternativně rozdělit na 3 základní etapy: etapa mladého věku, středního věku a staršího věku (Murphy, Staples 1979).

Charakteristickým znakem životního cyklu jsou jednotlivé kohorty, období a věk (Siegel 1980), kdy největší intenzita migrace je mezi 20. až 30. rokem života (obrázek 2.2). Vyšší je také u malých dětí a starších obyvatel. Změna bydliště se tak často děje se změnou životní etapy, avšak mezi jednotlivými zeměmi existují značné rozdíly ve fázích životního cyklu. Rozdíly lze hledat v uzavírání manželství či vysokoškolském vzdělání, jejichž intenzita je odlišná z hlediska věku. V zemích, kde k takovým událostem dochází relativně v mladém věku, bude i k migraci docházet dříve. Pokud dojde k oddálení změn v životním cyklu, bude oddálena i migrace. Bylo potvrzeno, že věková struktura migrace a životního cyklu spolu souvisí (Bernard, Bell, Charles-Edwards 2014).

Obrázek 2.2 – Obecný věkový profil migrace a změny životního cyklu

Zdroj: Bernard, Bell, Charles-Edwards 2014

Mezi mladými rodinami je rezidenční mobilita vysoká a s rostoucím věkem postupně klesá (Leslie, Richardson 1961). To, v jakém období životního cyklu se nacházíme ovlivňuje i naši pracovní pozici. Mladí lidé se nebojí riskovat při hledání zaměstnání, a proto je jejich míra migrace vyšší než u starší populace, jejíž migrace je vyvolaná například ztrátou zaměstnání. Dalším vlivem je fáze rodinného cyklu. Záleží zde na věku hlavy rodiny a složení rodiny. Sňatek a děti snižují pravděpodobnost migrace, ačkoliv jsou tyto názory odlišné. Obecným předpokladem pro zvýšení rezidenční mobility je založení rodiny či zánik manželství. Jasně je, že významný vliv na migraci má věk, a to nezávisle na složení rodiny. Dále migrace souvisí se socioekonomickým statusem (SES), mezi jehož faktory se řadí povolání, vzdělání a příjem (Ritchey 1976).

Tato práce využívá model životního cyklu: vzdělávání, práce, manželství, rodičovství a penze. Nejvíce se však zaměřuje na životní etapu od 20 do 35 let a seniory ve věku 65 let a starší.

2.4.1 Generace mileniálů

Co je vlastně generace? Generace je definována jako kohorta lidí, kteří se narodili v podobném časovém úseku, procházeli podobnou životní fází a byli formováni stejným vývojem, událostmi a trendy (McCrindle 2014). Pojem generace může být definován více způsoby. Lze ji omezit buď na kalendářní rok, nebo z biologického hlediska lze vymezit generaci na 20–30 let. V tomto případě lze hovořit o rodinné generaci. Existuje také pojem kulturní generace, což představuje populaci přibližně stejného věku a sdílející

společnou životní zkušenost. Příkladem může být válečná nebo počítačová generace (Jandourek 2012).

McCrindle (2014) definuje generaci jako „průměrný věkový interval mezi narozením rodičů a jejich potomků“ (str. 1). Dříve jedna generace představovala 20–25 let, avšak k rychle se měnícím technologiím a hodnotám je dnes rozpětí 20 let příliš široké. V dnešní době je generace definována spíše ze sociologického hlediska, neboť věkový rozdíl mezi rodiči a potomky se zvyšuje. Dnes je tento rozdíl více jak 30 let (McCrindle 2014).

V dnešní době jsou nejstarší generací na světě lidé narození v letech 1925–1945. Tato generace je nazývána jako „builders“ a označována za „největší generaci“, a to z důvodu událostí, které je utvářely – Velká hospodářská krize, 2. světová válka a mnoho technologických změn té doby (McCrindle 2021).

Následovala generace „baby boomers“, tedy lidé narození v letech 1946–1964. Tato generace je pojmenována po ekonomickém a populačním boomu po 2. světové válce a je poslední generací trvající více jak 15 let. Dalšími generacemi jsou lidé narození v letech 1965–1979 (generace X), 1980–1994 (generace Y) a 1995–2009 (generace Z). V roce 2010 vystřídala generaci Z generace Alfa, kterou ukončí rok 2024 a měla by být největší generací v celé historii. Její velikost by měla dosahovat téměř 2 miliardy obyvatel (McCrindle 2021).

Tabulka 2.1 – Definice generací a jejich stáří ve vybraných letech

Generace	Rok narození	2000	2006	2010	2015	2018
Baby Boomers	1946–1965	35–54	41–60	45–64	50–69	53–72
raná	1946–1955	45–54	51–60	55–64	60–69	63–72
pozdní	1956–1965	35–44	41–50	45–54	50–59	53–62
Generace X	1966–1980	20–34	26–40	30–44	35–49	38–52
Mileniálové	1981–2000	0–19	6–25	10–29	15–34	18–37
raná	1981–1990	10–19	16–25	20–29	25–34	28–37
pozdní	1991–2000	0–9	6–15	10–19	15–24	18–27

Zdroj: Lee 2021

Práce věnuje pozornost na generaci Y, tedy mileniálům. Je to soubor kohort, které se narodily v letech 1980–1999 (Myers 2016). Této generaci se ve Spojených státech věnoval Lee (2021), který ji porovnával s předchozími generacemi „baby boomers“ a generací X a studoval, kam se mileniálové stěhují a zda preferují bydlení ve městech či nikoliv. Jeho vymezení roků narození je mírně odlišné z důvodu přiřazení do 5letých věkových skupin (tabulka 2.1). Lee (2021) zmiňuje, že mileniálové narození v letech

1981–1990 se stěhují z měst zejména do příměstských oblastí, ale zároveň přicházejí do měst lidé ve věku 25–34 let a podíl mladých obyvatel se tak zvyšuje.

U mileniálů je pravděpodobnost uzavření manželství výrazně nižší než u předchozích generací, a dochází tedy nejen k odsunu sňatku do vyššího věku, ale i k celkovému poklesu sňatečnosti. Generace mileniálů zaznamenala také vyšší úroveň vzdělání, dokonce pozdní mileniálové dosahují vyššího vzdělání než generace raných (Lee 2021).

Lee (2021) potvrdil, že mileniálové odcházejí z měst. V roce 2020 měli nejstarší lidé této generace 40 let a mezi lety 2006–2019 začali preferovat spíše bydlení na předměstí. Tento odliv obyvatel z měst zde nahradila generace pozdních mileniálů a podíl obyvatel v 50 největších metropolitních oblastech USA v tomto období mírně vzrostl. Proto poptávka po bydlení v centrech měst nemizí. Problémem je však nedostatečná kapacita bydlení ve městech, která způsobuje další odliv mladých dospělých na předměstí, kde mají více možností. Existuje i varianta, že se na okraj měst bude stěhovat daleko více mileniálů, a i následující generace, což by mohlo mít další dopad na rozrůstání měst.

Celkově mají mileniálové jiné, nové městské preference. V USA jsou to zatím převážně oni, kdo výhradně formuje města a žije v jejich centrech. Tato generace má na růst počtu obyvatel v nich značný podíl (Myers 2016).

Tabulka 2.2 – Definice generace Y a její stáří ve vybraných letech

Generace	Rok narození	2010	2015	2020
Generace Y	1981–2000	10–29	15–34	20–39
raná	1981–1990	20–29	25–34	30–39
pozdní	1991–2000	10–19	15–24	20–29

Zdroj: Lee 2021, vlastní zpracování

Na základě poznatků ze zahraniční literatury a v návaznosti na definici, kterou publikoval Lee (2021), tato práce, vzhledem k analyzovaným obdobím, převzala vymezení generace Y (mileniálové) (tabulka 2.2). Pozornost je věnována zejména pozdním mileniálům v letech 2018–2020 (kapitola 6).

2.4.2 Migrace seniorů

Ve druhé polovině 20. století se ve vyspělých zemích rozšířila mezinárodní migrace seniorů, nazývána jako international retirement migration (IRM). Jedná se o stěhování do zahraničí v průběhu důchodového věku. Někdy jde také o předem plánované přesídlení těsně před vstupem do důchodu.

Existuje mnoho studií o mezinárodní migraci seniorů; jde zejména o zahraniční literaturu, neboť v Česku není tento typ migrace zcela rozšířený. Tato migrace, zpočátku

jen mírná, se hojně rozvinula v 60. a 70. letech 20. století. Nějakou dobu byla středem pozornosti studií oblast Středomoří, jelikož se zde koncentrovala řada těchto migrantů. Šlo výhradně o pobřeží jižního a východního Španělska, neboť přístup na tato místa byl snadný a také místní senioři se ochotně zapojovali do řad rozhovorů k výzkumům (King, Cela, Fokkema 2021). Takovými destinacemi se staly například Costa del Sol, Algarve nebo Dordogne (Benson, O'Reilly 2009). V Latinské Americe jsou oblíbenými státy Mexiko, Ekvádor i Panama. V Asii se jedná o Thajsko a Malajsii, kam se stěhují také Britové, Němci, Švédové nebo Japonci (King, Cela, Fokkema 2021).

V případě vnitrostátního i mezinárodního odchodu do důchodu lze nalézt řadu podobností. Oba typy migrace souvisí se změnou životního cyklu jedince, s koncem práce a odchodem do důchodu. Podobné je i dělení destinací – kam se lidé stěhují a z jakého důvodu (Williams, King, Warnes 1997). V případě migrace seniorů se jedná o stěhování do zcela odlišné destinace, a tedy změnu životního stylu. Dalším typickým znakem IRM je návratová migrace, kdy se mnoho pracovních migrantů rozhodne vrátit na důchod do svého původního místa bydliště (King, Cela, Fokkema 2021), kde má mnoho migrantů rodinné vazby. Dalším typem migrace je stěhování za péčí (Williams, King, Warnes 1997).

Někteří obyvatelé se stěhují do přímořských destinací nebo za zábavou, někteří se stěhují z rodinného domu do bytu a jiní se o sebe již nemohou starat, a přesouvají se proto do pečovatelských domů. Existuje řada faktorů, které ovlivňují rozhodnutí o pohybu – buď jej usnadňují nebo mu brání. Mezi vnitřní faktory ovlivňující uskutečnění migrace patří například zdraví a příjem. Mezi vnější faktory se řadí situace na trhu s bydlením. V některých případech se jedná o nedobrovolný pohyb, který plyne z potřeby pomoci z důvodu zdravotních problémů nebo ovdovění. Také vyšší ceny nájemního bydlení nutí jeho obyvatele k přestěhování na jiné místo (Wiseman 1980).

Migrace seniorů neustále stoupá, a to z důvodu demografického stárnutí, zvyšující se průměrné délky života a díky jejich dobré finanční situaci. Podporuje ji také rozšířené vzdělání v terciérním sektoru i dovolené a cestování v zahraničí. Tradiční, výše uvedené destinace však již nejsou žádoucí (například z důvodu rostoucích cen nemovitostí v populárních oblastech) a mapa migrace seniorů se tak rapidně mění (King, Cela, Fokkema 2021).

Migrací jednotlivých věkových skupin v Česku v 90. letech se zabývali například Kupiszewski a kol. (1999). Obyvateli ve věkových skupinách 60–75 let a 75–90 let v té době byla preferována středně velká sídla, zejména od 2 do 5 tisíc obyvatel. Naopak

nejméně atraktivní se staly pro tyto obyvatele největší česká města, které naopak jasně preferovali lidé ve věku 15–30 let. Výrazně také ztrácely ve výše uvedených věkových skupinách obce s méně než 1000 obyvateli. Méně mobilní jsou obyvatelé ve věkové skupině 60–75 let a nejméně z nich migruje mezi 70–75 lety. Ve věku 75 let a více se hodnoty zvyšují z důvodu stěhování do zařízení se sociálními službami, do menších bytových jednotek nebo za rodinou (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011; ČSÚ 2018).

Rezidenční strategii obyvatel v obcích Jesenice a Psáry se věnovaly Dvořáková a Hornáková (2021). Na základě dotazníkového šetření zjišťovaly, zda domácnosti v těchto obcích zvažují stěhování v pozdějším až důchodovém věku. I přes menší vzorek respondentů (177) pouze 21,5 % z nich uvažovala o tomto stěhování. Obě autorky se rovněž věnovaly rezidenční mobilitě ve Středočeském kraji (Dvořáková, Hornáková 2022) v letech 2000–2018. Ve své studii potvrdily větší mobilitu mladší populace, jejíž podíl převažoval v celkové migraci do Prahy. Do ostatních obcí převládala migrace starších obyvatel.

2.5 Demografické stárnutí a druhý demografický přechod

V důsledku demografického stárnutí roste migrace seniorů. V mnoha zemích světa se lidé neustále dožívají vyššího věku, a stoupá tak naděje dožití. Velikost populace a věkovou strukturu určují především porodnost a úmrtnost a v některých zemích více i mezinárodní migrace. Projevy demografického stárnutí začaly nejprve ve druhé polovině 20. století v celé řadě evropských zemí, postupně se přidávaly i další státy včetně těch méně vyspělých (Siegel 1980).

Podíl starších osob na počet obyvatel se zvyšuje i z důvodu snižující se plodnosti. Úhrnná plodnost klesla z 5 dětí na ženu v roce 1950 na hodnotu 2,3 v roce 2021 a očekává se, že tento celosvětový průměr klesne až na 2,1 porodů na ženu (Population Division 2022). Ke stárnutí populace přispívají jednotlivé populační vlny včetně velmi početné generace „baby boomers“, tedy obyvatel narozených po 2. světové válce (Bloom, Boersch-Supan, McGee, Seike 2011). Stárnutí obyvatel je také podpořeno klesající nemocností. Lze předpokládat, že lidé, kteří nepracují manuálně, budou moci pracovat déle než doposud (Population Division 2022).

Tabulka 2.3 – Procento obyvatel ve věku 65 let a více pro svět a regiony SDG v letech 2022, 2030 a 2050 podle střední varianty

Region	2022	2030	2050
Svět	9,7	11,7	16,4
Subsaharská Afrika	3,0	3,3	4,7
Severní Afrika a západní Asie	5,5	7,0	12,5
Centrální a jižní Asie	6,4	8,1	13,4
Východní a jihovýchodní Asie	12,7	16,3	25,7
Latinská Amerika a Karibik	9,1	11,5	18,8
Austrálie/Nový Zéland	16,6	19,4	23,7
Oceánie	3,9	5,1	8,2
Evropa a Severní Amerika	18,7	22,0	26,9

Zdroj: Population Division 2022, vlastní úprava

Poprvé v roce 2018 převládá počet osob ve věku 65 let a více nad dětmi do věku 5 let. Předpokladem je, že se do roku 2050 počet obyvatel ku počtu dětí do 5 let zdvojnásobí a počet obyvatel starších 65 let by měl být stejný jako počet dětí do 12 let. V roce 2050 dosáhne počet starších obyvatel celosvětově téměř 17 % (tabulka 2.3) a každý čtvrtý člověk by mohl být v Evropě a Severní Americe starší 65 let. Dalším regionem, kde se výrazně zvýší podíl starších obyvatel z 12 % na 25 % je východní a jihovýchodní Asie. V Subsaharské Africe, která má zatím nejmladší věkové rozložení, se předpokládá zvýšení z 3 % na téměř 5 % obyvatel ve věku 65 let a více (Population Division 2022).

Doba, kdy se člověk stává „starším“ je velice relativní, neboť nelze srovnávat dnešní generaci 60letých obyvatel s předchozími generacemi (d’Albis, Collard 2013). „Proces stárnutí zahrnuje sociální, psychologické a biologické aspekty“ (Siegel 1980, str. 345). Stárí se obvykle stanovuje počtem let od narození a je dokázáno, že trend stárnutí populace souvisí s demografickou revolucí a demografickým přechodem. Jedním z problémů je vyšší počet žen než mužů, se zvyšujícím se věkem se problém prohlubuje (Siegel 1980). Tento podíl žen činí celosvětově 55,7 %. Nejvyšší podíl žen ve věku 65+ v roce 2022 byl v Evropě a v Severní Americe (57,5 %), nejnižší pak v Oceánii (50,6 %) (Population Division 2022).

Počet obyvatel se v jednotlivých věkových skupinách mění v souvislosti s porodností, úmrtností a migrací. Zejména nižší plodnost a zvyšující se naděje dožití vede k demografickému stárnutí, kdy dlouhodobě roste průměrný věk mužů a žen. Stejně tak podíl obyvatel ve věku 65+ zaznamenává rostoucí trend, výrazně se zvyšující na úkor obyvatel ve věku 15–64 let (tabulka 2.4). S přibývajícimi lety se očekává další růst pouze nejstarší věkové kategorie a zvýšení průměrného věku až na 50 let (ČSÚ 2014).

Tabulka 2.4 – Podíl obyvatelstva v jednotlivých věkových skupinách a průměrný věk mužů a žen v letech sčítání obyvatel v Česku

Rok sčítání	0–14	15–64	65+	průměrný věk	
				muži	ženy
1991	14,3	69,9	15,8	34,6	38,0
2001	16,2	70,0	13,8	37,1	40,3
2011	14,3	69,9	15,8	39,5	42,4
2021	16,1	63,5	20,4	41,2	44,1

Zdroj: ČSÚ 2023e, vlastní zpracování

Stárnutí obyvatelstva může zmírnit migrace, neboť věkový průměr migrantů je mnohdy nižší než průměr populace v cílové zemi. Ta také udržuje populační růst, což je i případ Česka. V opačném případě by počet obyvatel neustále klesal (Fiala, Langhamrová 2017).

Demografický přechod

S demografickou revolucí, jež je označována i jako demografický přechod, je spojený pokles míry porodnosti a úmrtnosti. První typologii publikoval v roce 1929 Warren Thompson, který členil země do tří skupin podle populačního růstu, avšak neuvažoval o typologii jako o teorii. V roce 1934 publikoval Adolphe Landry teorii demografického přechodu, kde podrobně vysvětlil důvody poklesu úmrtnosti a porodnosti a navrhl také tři fáze populačního vývoje. Důvodem snížení úmrtnosti byl například pokles epidemií, lepší hygiena nebo snížení kojenecké úmrtnosti (Kirk 1996). Demografická revoluce byla dokončena ve většině zemí Evropy ve 30. letech 20. století (Rychtaříková 1997).

Ve 2. polovině 20. století se projeví změny v úrovni plodnosti a zakládání rodin. Tyto změny poprvé popsali a zformovali do teorie druhého demografického přechodu Lesthaeghe a Van de Kaa v roce 1986 (Van de Kaa 2002). Jedná se o změnu v populačním chování, kdy lidé později vstupovali do manželství a došlo ke snížení celkové prvosňatečnosti, lidé odkládali založení rodiny do vyššího věku. Začalo častěji docházet k mimomanželské plodnosti, zvýšila se i rozvodovost. Stalo se tak v důsledku šíření individualismu, docházelo ke zvyšování životního standardu a uvolňování společenských a sexuálních norem (Polesná, Kocourková 2016).

Změny se poprvé objevily v severozápadní Evropě v 60. letech (Polesná, Kocourková 2016), kdy došlo k „rozdělení“ na východ a západ. Na západě se začalo výrazně měnit demografické chování, východ Evropy doprovázela stále vyšší plodnost a sňatečnost. Změny poté nastaly v 90. letech, kdy se projevil velice rychlý pokles plodnosti (Rychtaříková 1997). Příčinou bylo odkládání porodů, zvýšení průměrného věku porodu

prvního dítěte a také celkový průměrný věk při porodu. Zhruba v roce 1970 došlo ke třetí fázi poklesu úmrtnosti, během třiceti let se ve vyspělých státech zvýšila naděje dožití při narození u žen nad 80 let a u mužů kolem 75 let. Se zpožděním se střední délka života začala prodlužovat například v bývalých socialistických zemích, kde nebyl ideální životní styl, špatné stravovací návyky, zvýšená spotřeba alkoholu a kouření (Van de Kaa 2002).

Tabulka 2.5 – Úhrnná plodnost pro svět a regiony SDG v letech 1990, 2021 a 2050 podle střední varianty

Region	1990	2021	2050
Svět	3,3	2,3	2,1
Subsaharská Afrika	6,3	4,6	3,0
Severní Afrika a západní Asie	4,4	2,8	2,2
Centrální a jižní Asie	4,3	2,3	1,9
Východní a jihovýchodní Asie	2,6	1,5	1,6
Latinská Amerika a Karibik	3,3	1,9	1,7
Austrálie/Nový Zéland	1,9	1,6	1,7
Oceánie	4,7	3,1	2,4
Evropa a Severní Amerika	1,8	1,5	1,6

Zdroj: Population Division 2022, vlastní úprava

Na světě žijí 2/3 obyvatel v zemi či oblasti, kde úhrnná plodnost nedosahuje hodnoty pro zachování prosté reprodukce 2,1 (tabulka 2.5). Pokles plodnosti byl zapříčiněn změnami v souvislosti se státními programy plánování rodičovství a rychlým socioekonomickým rozvojem. Přibližně 10 % dětí bylo narozeno matkám před 20. rokem života, z toho polovina z nich připadá na subsaharskou Afriku (Population Division 2022).

V Česku začal druhý demografický přechod v 90. letech. Stejně jako v západních zemích došlo k velké změně hodnot plodnosti a porodnosti (Rabušic 2001). V roce 1991 dosahovala tato hodnota 1,86 dítěte na jednu ženu a do roku 1995 klesla na 1,28 porodu na jednu ženu. Historického minima bylo dosaženo v roce 1999, kdy plodnost klesla až na 1,13. Takto malé hodnoty plodnosti byly ovlivněny i souvislým růstem průměrného věku matky při porodu. Ten se zvýšil mezi lety 1991–2011 o 5 pět let. V roce 2021 dosáhla plodnost 1,83 dítěte na ženu, což byla nejvyšší hodnota od roku 1992. Průměrný věk matky při narození dítěte v tomto roce dosáhl 30,4 let (ČSÚ 2022a).

Rostl také podíl dětí narozených mimo manželství. Ještě v roce 1991 se v Česku takto narodilo 10 % dětí, v roce 1999 tento podíl dosáhl 21 %. V dnešní době se tato hodnota pohybuje těsně pod 50 %. Konkrétně v roce 2020 byl počet narozených mimo manželství 48,5 % (ČSÚ 2023a). Pokles plodnosti souvisí i s poklesem potratovosti, kdy se rozšířilo

užívání účinné antikoncepce, a i v tomto směru se Česko přiblížilo ostatním vyspělým zemím. Nositeli přechodu v Česku byly kohorty poloviny 70. a začátkem 80. let 20. století, tedy výhradně generace X. V zemích západu se jedná o kohorty narozené v 50. a 60. letech 20. století (Rabušic 2001).

3 Data a metodika

Tato kapitola obsahuje jednotlivé zdroje dat a ukazatele uplatněné ve druhé části práce. Můstkem mezi teoretickou a empirickou částí jsou metropolitní oblasti, jež lze vymezit různými způsoby. Následující kapitola proto přináší základní přehled ohledně vymezení těchto regionů jak v zahraničí, tak v Česku. Vzhledem k zaměření této práce je dále popsána statistika migrace a sběr dat v českém prostředí a práce s nimi.

3.1 Vymezení metropolitních oblastí

Vymezení metropolitních oblastí poprvé vzniklo ve Spojených státech. Byly vymezeny pro sčítání lidu v roce 1910 a definovány pro města s minimálním počtem 100 000 obyvatel. V období 1910–1940 definoval na základě hustoty zalidnění. Americký úřad pro sčítání lidu menší obvody „minor civil divisions“ (MCDs). Vzhledem k omezenému užití nahradily pro sčítání v roce 1950 standardní metropolitní oblasti (SMA) a byla definována urbanizovaná oblast (UA). Na základě těchto vymezení se prováděly v dalších desetiletích pouze nepatrné a málo podstatné změny týkající se například počtu obyvatel. Dnes jsou do metropolitních oblastí v USA zahrnuty metropolitní statistické oblasti (MSA), konsolidované metropolitní statistické oblasti (CMSA) a primární metropolitní statistické oblasti (PMSA) (USCB 2023).

Vymezení metropolitních areálů většinou probíhá na základě stupně územní koncentrace obyvatelstva nebo koncentrace pracovních příležitostí. Dalším kritériem je funkční propojení uvnitř areálu na základě pracovní dojížděky a vyjížděky (Hampl, Marada 2016). Metropolitní areály jsou nejvýznamnějším prvkem sídelního systému a jejich vznik je výrazem růstu největších středisek. V těchto oblastech dochází ke koncentraci

zejména kvartérního sektoru, ale i ekonomiky a obyvatelstva. Mezi významné znaky patří také vnitřní propojenost těchto areálů (Hampl 2005).

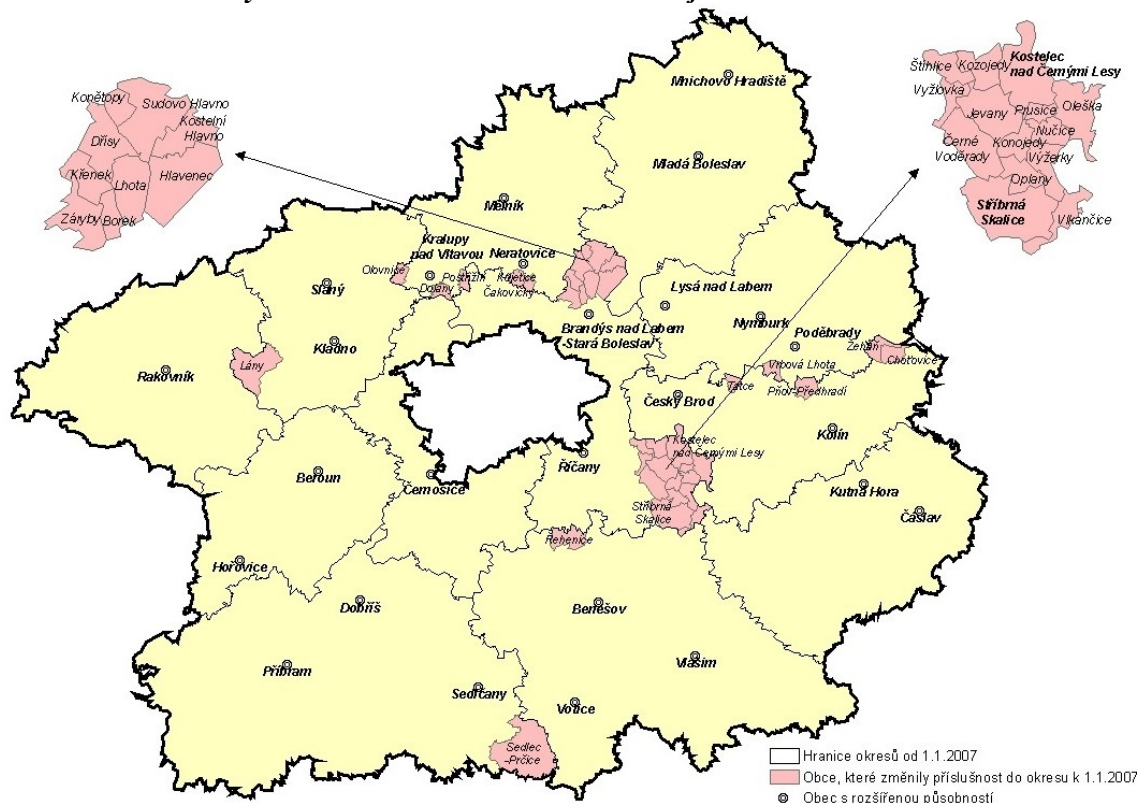
Velký nárůst metropolitních areálů na území Česka byl zaznamenán v letech 1869–1950. Následně se jejich růst mírně zpomalil a až od roku 2003 došlo opět k nárůstu. Společenské změny, které se odehrály po roce 1989, pronikly do mnoha oblastí včetně geografické organizace společnosti. Migrace obyvatel Česka se odlišuje z hlediska věkové a vzdělanostní struktury. Ekonomicky aktivní obyvatelé mladšího věku a lidé s vyšším vzděláním jsou ovlivněni nabídkou pracovních příležitostí a uzpůsobují migraci sídelní hierarchii (Čermák, Hampl, Müller 2009).

Už během 20. století vznikaly různé práce zabývající se vymezením pražské aglomerace, což je základem pro metropolitní areály. Jejich definice není zcela jednotná. Během sčítání v roce 1921 definoval Státní úřad statistický „sídelní aglomerace“, které byly spojené s plánováním obcí a měst. V roce 1948 byla vládou změněna celá územní správa a nastolen systém centrálního plánování. To vedlo k omezeným možnostem plánování a regionalizace se stala politickým problémem. Různá vymezení v té době zapříčinila ztrátu či zisk státních investic. Proto také časté střety názorů mnoha odborníků a státníků mnohdy vedly k opětovným změnám vymezených aglomerací. V roce 1961 definovali geografové z ekonomického ústavu ČSAV metropolitní oblasti na základě tří kritérií: počtu obyvatel, ekonomické struktury a celistvosti zastavěného území (Kostecký, Čermák 2004). V 80. letech se geografové zabývali vývojem systému osídlení včetně procesu metropolizace, který je považován za pozdější etapu urbanizace, tedy její vyšší fázi (Hampl, Gardavský, Kühnl 1989). V roce 2012 vymezili geografové z Přírodovědecké fakulty UK pražský metropolitní region prostřednictvím dat mobilních telefonů, které jsou nejrozšířenějším a nejvíce využívaným lokalizačním zařízením. Jejich signál zajišťuje síť pozemních vysílačů a díky tomu lze zjistit přibližnou polohu každého telefonu v denní i noční čas. Tato data byla využita i k vymezení metropolitního areálu Prahy v roce 2014, jejichž prostřednictvím se zjišťoval čas strávený obyvateli v místě bydliště a jeho ORP, Praze a na jiných místech (Ouředníček a kol. 2014).

Celkově je vymezení metropolitních regionů velice variabilní a záleží, s jakým záměrem se realizuje. Tato práce využívá vymezení Pražského městského regionu, za který publikoval například Český statistický úřad v roce 1998 statistickou ročenku. Jedná se o oblast Prahy a okresů Praha-východ a Praha-západ, jež mají s hlavním městem nejintenzivnější vazby (ČSÚ 2009). Práce reflektuje aktuální vymezení okresů. V roce 2006 byla vydána vyhláška, díky které změnilo okresní příslušnost 36 obcí Středočeského

kraje. Důvodem pro tuto změnu byla spádovost obce ke správnímu obvodu obce s rozšířenou působností (SO ORP). Ten však patřil do jiného okresu než samotná obec. Tímto krokem došlo tedy ke sjednocení hranic okresů s SO ORP (ČSÚ 2012). V okrese Praha-východ se změna týkala obcí Kojetice, Postřižín, Čakovičky a Řehenice, které byly převedeny do sousedních okresů. Naopak mnoho obcí se od 1. 1. 2007 připojilo k tomuto okresu. Z okresu Praha-západ byla vyčleněna pouze obec Dolany (obrázek 3.1).

Obrázek 3.1 – Změny hranic okresů ve Středočeském kraji od 1. 1. 2007

Zdroj: ČSÚ 2012

Jedná se o oblasti s nejvyšší intenzitou bytové výstavby a o jedny z nejhustěji osídlených okresů Středočeského kraje. Okres Praha-východ se v současnosti skládá ze 110 obcí, z nichž 8 má statut města. Prahu-západ tvoří 79 obcí, z toho je 10 měst.

3.2 Zdroje migračních dat

Statistika migrace je rozlišována na vnitřní a zahraniční stěhování. Sběr dat o vnitřním stěhování započal v Česku v roce 1949 a tato statistika je vedena od roku 1950. Zlomovým se stal rok 2001, kdy se kromě občanů Česka s trvalým pobytem v zemi začali do statistiky zahrnovat i cizinci s vízy nad 90 dnů, kteří v Česku pobývali více jak jeden rok (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců) a cizinci s přiznaným azylem (zákon

č. 325/1999 Sb., o azylu). Od 1. 5. 2004 se do statistiky zahrnuli i občané zemí EU s přechodným pobytem na území Česka a občané třetích zemí s dlouhodobým pobytem (ČSÚ 2008). Do roku 2001 byla data kompletně získávána prostřednictvím tzv. „Hlášení o stěhování“ (Obyv 5-12). V letech 2001–2004 hlášení platilo pouze pro české občany, kdy zpravodajskou jednotku tvořily ohlašovny pobytu v místě nového bydliště. Data o zahraniční migraci byla přebírána z informačního systému Ředitelství služby cizinecké policie (ČSÚ 2021).

Od roku 2005 sběr dat o stěhování občanů ČR funguje elektronicky a zdrojem je podle zákona 133/2000 Sb. o evidenci obyvatelstva informační systém evidence obyvatel (ISEO) Ministerstva vnitra (ČSÚ 2008). Zdrojem dat pro vnitřní i zahraniční stěhování cizinců se stal Cizinecký informační systém (CIS), kromě let 2008–2012, kdy tuto statistiku zajišťoval celkově informační systém evidence obyvatel. Data zpracovávaná ČSÚ jsou založena na změně trvalého bydliště do jiné obce. Stěhování v rámci jedné obce je sledováno pouze v hlavním městě, kde jsou data zveřejňována i za jednotlivé městské části (ČSÚ 2021).

3.3 Použitá data a ukazatele

Pro práci byla použita data z databáze demografických údajů za obce, kterou spravuje Český statistický úřad a eviduje stěhování obyvatel. V databázi představuje každý řádek jedno stěhování, které je stanoveno jeho datem a předchozím a novým bydlištěm. Dále je u migrantů zjišťováno datum narození, věk, rodinný stav a státní občanství. Do roku 2004 byl obsahem statistiky mimo jiné důvod stěhování a dosažené vzdělání. V případě zahraničního stěhování není konkrétní obec v zahraničí zjišťována.

Statistika migrace se potýká s řadou problémů v podobě úplnosti dat a celkově jejich kvality. Jeden z problémů zahrnuje stěhování občanů Česka do zahraničí, kdy tito obyvatelé neohlásí v Česku změnu bydliště a zůstávají tak nadále vedeni ve všech statistikách až do dalšího sčítání obyvatel, kde už sečtení nejsou. U cizinců rozhoduje ukončení platnosti povolení k pobytu. Občané třetích zemí mají povinnost nahlásit změnu svého bydliště v případě, že pobývají mimo své bydliště více jak 30 dnů. Avšak ani tato povinnost není zcela dodržována. Z těchto důvodů jsou počty migrantů podle Čermáka a Janské (2011) podhodnocené. Totéž zmiňuje i Holá (2005). Ve své studii se zabývala nesrovnalostmi v migrační statistice a důvody, které k nim vedou. To platí i pro migraci v rámci Česka, která je definována jako formální změna místa pobytu. Existují případy,

kdy obyvatelé reálně změní bydliště, ale jejich formální adresa zůstává nezměněna a naopak. Rozšířené je v Česku také druhé bydlení, kdy se lidé na část roku přestěhují do chat a chalup, přičemž trvalé bydliště zůstává nezměněno. Proto je obtížné takové stěhování zachytit.

V práci byla dále využita data z demografických ročenek České republiky, u nichž jsou každým rokem k dispozici podrobná data o pohybu obyvatelstva a jeho složení. Další data, publikována v dlouhých časových řadách, byla získána z demografické příručky vydané Českým statistickým úřadem. K dispozici byla rovněž veřejná databáze ČSÚ, jejímž obsahem jsou kromě různých statistických dat také přehledné tabulky za zvolené území nebo řada ukazatelů, se kterými statistika počítá. Veškerá práce s daty a různé výpočty byly realizovány zejména v programu MS Excel a v softwaru SPSS.

Použité ukazatele

Index stáří: udává počet obyvatel ve věku 65+ na počet dětí ve věku 0–14 let.

$$is = \frac{p^{65+}}{p^{0-14}} * 100$$

Hrubá míra migračního salda: udává rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých na 1000 obyvatel středního stavu (v ‰).

$$hmms = \frac{I - E}{S} * 1000$$

Hrubá míra přirozeného přírůstku: udává rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu (v ‰).

$$hmpp = \frac{N^{\dot{z}} - D}{S} * 1000$$

Hrubá míra celkového přírůstku: je součtem přirozeného přírůstku a migračního salda na 1000 obyvatel středního stavu (v ‰).

$$hmcp = \frac{N^{\dot{z}} - D + I - E}{S} * 1000$$

Hrubá míra emigrace/imigrace: udává počet vystěhovalých/přistěhovalých na 1000 obyvatel středního stavu (v ‰).

$$hme = \frac{E}{S} * 1000$$

$$hmi = \frac{I}{S} * 1000$$

Migrační účinnost (index efektivity): vyjadřuje podíl migračního salda na migračním obratu. Díky tomuto ukazateli lze porovnávat efektivitu migrace mezi jednotlivými regiony (obcemi). V souvislosti s touto prací je index efektivity počítán pro jednotlivé věkové skupiny obyvatel.

$$mú = \frac{I - E}{I + E}$$

V práci jsou použity základní ukazatele migrace založené na migrační statistice. Data spravována Českým statistickým úřadem jsou velice unikátní, a i přes větší nepřesnost dat u početných skupin obyvatel určitých věkových kategorií je lze považovat za robustní a odpovídají tak skutečné migraci.

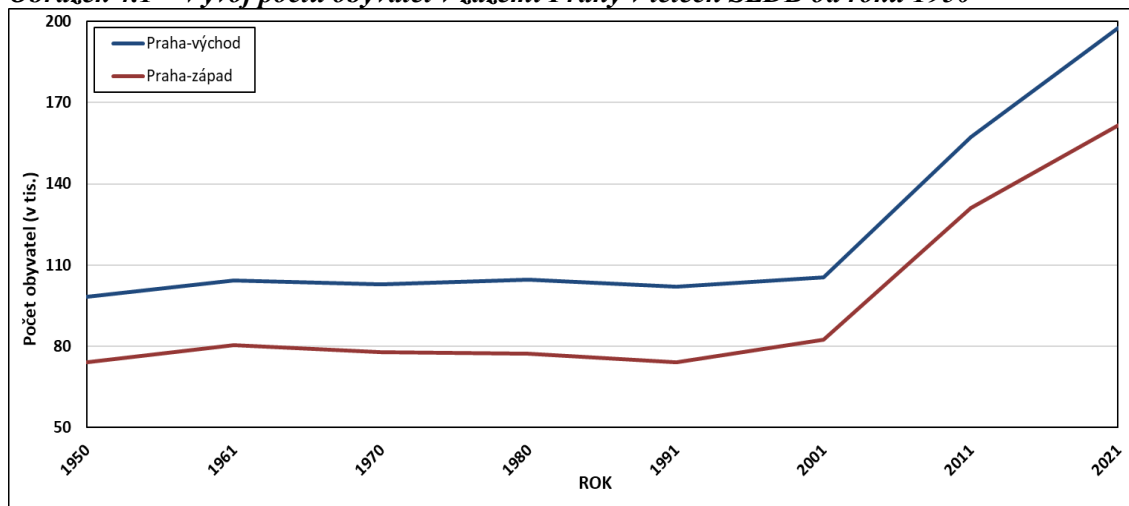
4 Obyvatelstvo Pražského městského regionu

Tato kapitola poskytuje základní přehled o vývoji počtu obyvatel a jeho struktuře v Pražském městském regionu. Pozornost je věnována zejména zázemí Prahy, které od nástupu procesu suburbanizace koncem 90. let, a především počátku nového tisíciletí zaznamenává každoročně velké přírůstky obyvatelstva. Tím dochází k omlazování věkové struktury obyvatelstva v zázemí Prahy, a tedy i zmírnění procesu stárnutí v této oblasti.

4.1 Vývoj obyvatelstva v Pražském městském regionu

Vývoj počtu obyvatel v zázemí Prahy z dlouhodobého hlediska spíše stagnoval (obrázek 4.1). Mírný nárůst byl zaznamenán až v 90. letech, které přinesly mnoho změn nejen ve společnosti.

Obrázek 4.1 – Vývoj počtu obyvatel v zázemí Prahy v letech SLDB od roku 1950

Zdroj: ČSÚ 2023ch, vlastní zpracování

Následně se od počátku nového tisíciletí počet obyvatel v zázemí Prahy kontinuálně zvyšoval a v okresech Praha-východ a Praha-západ dosáhl v porovnání s rokem 2000 dvojnásobného počtu obyvatel v roce 2020 (tabulka 4.1, obrázek 4.1).

Tabulka 4.1 – Počet obyvatel v okresech Praha-východ a Praha-západ v letech 2000–2020

Rok	Praha-východ	Praha-západ
2000	105 248	81 908
2001	106 292	83 894
2002	108 025	86 088
2003	109 868	88 190
2004	113 091	91 348
2005	117 107	95 580
2006	121 085	100 322
2007	127 041	106 048
2008	135 484	112 211
2009	141 216	116 730
2010	146 403	120 990
2011	151 451	124 799
2012	155 588	128 326
2013	159 765	131 206
2014	164 002	134 351
2015	167 851	137 523
2016	171 914	140 208
2017	176 203	142 910
2018	180 945	146 004
2019	185 178	149 338
2020	188 939	152 285

Zdroj: ČSÚ 2023d, vlastní zpracování

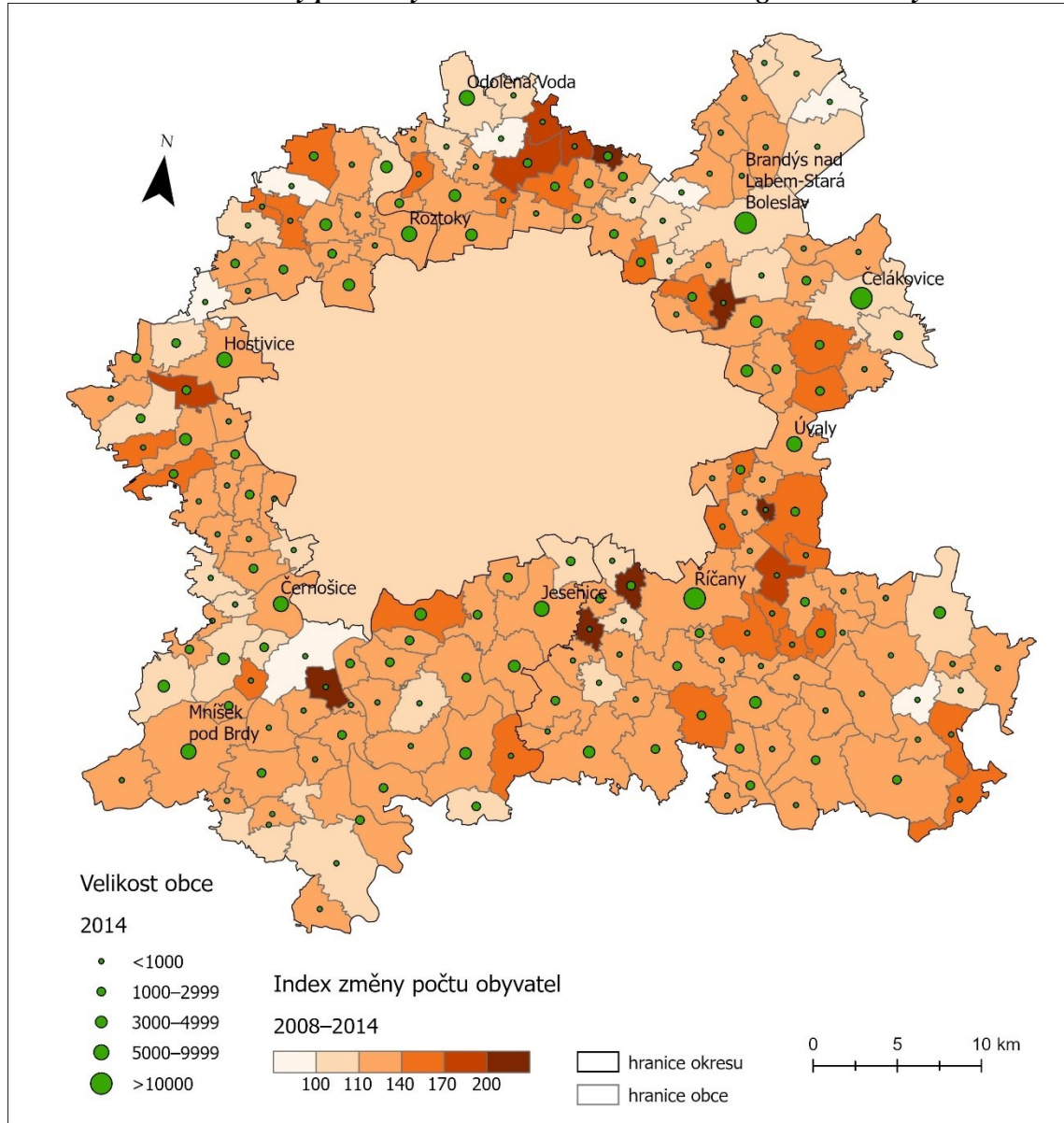
Pro analýzu vývoje počtu obyvatel v jednotlivých obcích Pražského městského regionu byl použit index změny porovnávající roky nejprve 2008 a 2014 (obrázek 4.2) a 2014 a 2020 (obrázek 4.3). Celkově se počet obyvatel v zázemí od roku 2008 do roku 2020 zvýšil téměř o 94 tisíc. Pouze sedm obcí zaznamenalo v prvním období úbytek obyvatel, ve druhém období to byly jen tři obce. Všechny obce s úbytkem počtu obyvatel spadají po celé období do první kategorie, tedy obcí do 1000 obyvatel. Nejvyšší absolutní úbytek (-31 obyvatel) měla obec Kostelní Hlavno ležící severně od města Brandýs nad Labem-Stará Boleslav. Přesto je tento úbytek obyvatel malý v porovnání s obcemi celého Středočeského kraje. Podle vytvořené typologie (Ouředníček, Nemeškal 2022) zahrnující čtyři kategorie náleží většina obcí v okresech Praha-východ a Praha-západ do druhé kategorie vymezující předměstí. Do první kategorie jsou zařazeny jádra rezidenční suburbanizace, tedy ty obce, které mají více jak 10 tisíc obyvatel a nejsou předměstím většího města. V tomto případě obce Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Čelákovice či

Říčany jsou předměstím Prahy. Obě kategorie se vyznačují velkou intenzitou migrace a bytovou výstavbou. Ve sledovaných okresech lze najít pouze několik obcí, které mají malý přírůstek obyvatel a byly zařazeny tedy do třetí kategorie. Mezi ně patří například Choteč, Okoř, Nučice, Oplany nebo již zmíněné Kostelní Hlavno.

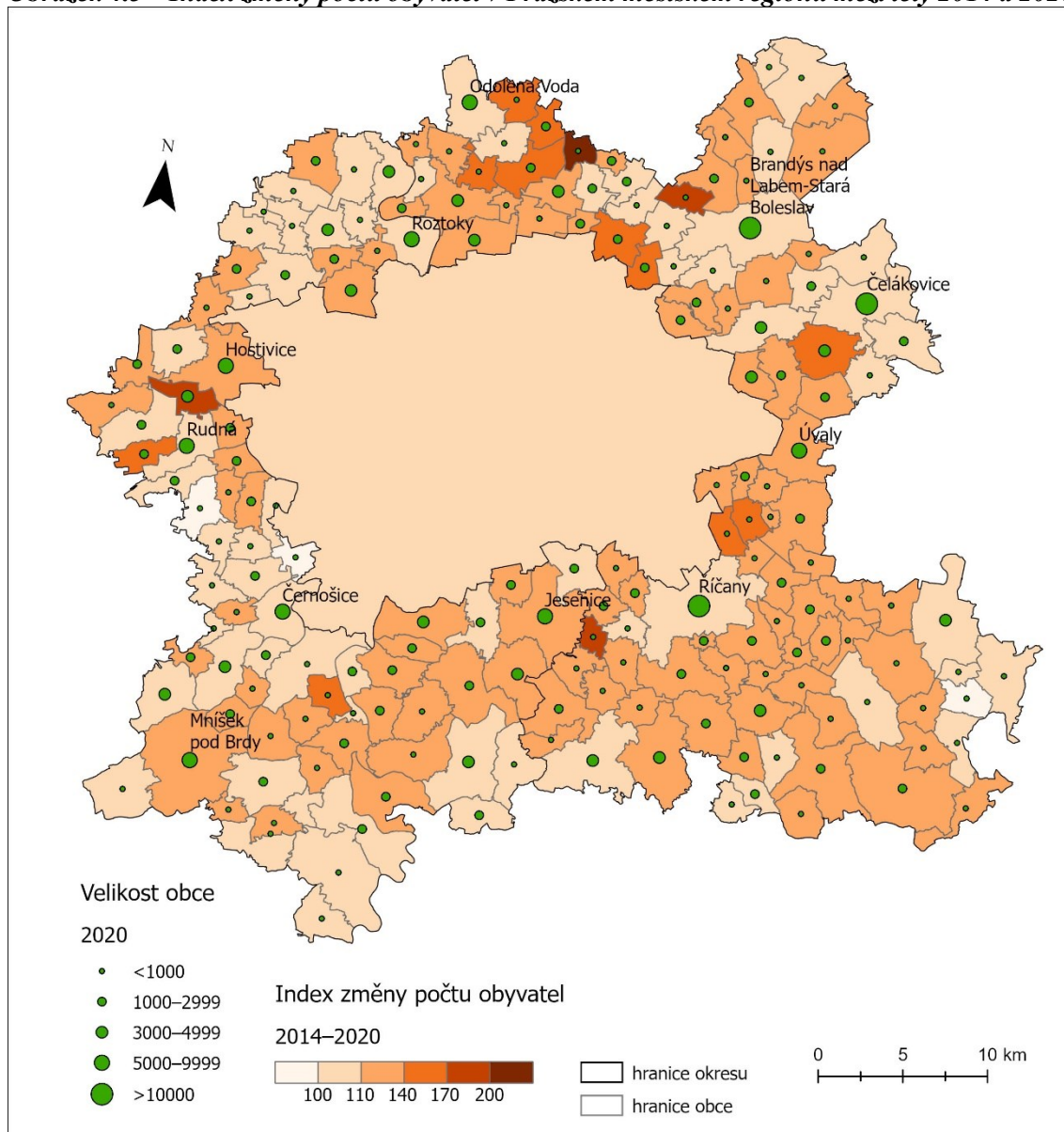
Jednotlivé obce byly tedy rozděleny podle počtu obyvatel do pěti velikostních skupin. Vzhledem k velkému nárůstu počtu obyvatel v zázemí došlo i k proměně jednotlivých kategorií. Například první kategorie do 1000 obyvatel se zmenšila o 29 obcí, které v průběhu sledování přesáhly 1000 obyvatel. Celkově nejvyšší přírůstek obyvatel zaznamenala v obou obdobích obec Jesenice, jejíž celkový přírůstek byl přes 4000 obyvatel. Jesenice, která se stala v roce 2015 městem, je považována za největší suburbium v Česku. Město se začalo rozrůstat již ve 2. polovině 90. let, avšak největší rozvoj následoval až o pár let později a do roku 2008 se počet obyvatel více jak ztrojnásobil. Velký podíl na takovém rozvoji měla migrace, díky které se zvýšil počet obyvatel nejvíce ve věku 25–44 a počet dětí do 10 let (Špačková, Ouředníček, Susová 2012). Mezi další obce s vysokým přírůstkem obyvatel se řadí například Chýně či Nehvizdy, tedy obce, jejichž velikost se pohybovala okolo 1500 obyvatel.

Obecně některé obce v zázemí Prahy prošly velkým vývojem, kdy se v 90. letech nejprve snížila intenzita migrace mezi obcemi a situace se změnila až na počátku nového tisíciletí. Jádrové oblasti začaly migračně ztrácet ve prospěch obcí v jejich zázemí a celkově se zvýšil počet obcí s migračním přírůstkem (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011).

Obrázek 4.2 – Index změny počtu obyvatel v Pražském městském regionu mezi lety 2008 a 2014

Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Obrázek 4.3 – Index změny počtu obyvatel v Pražském městském regionu mezi lety 2014 a 2020

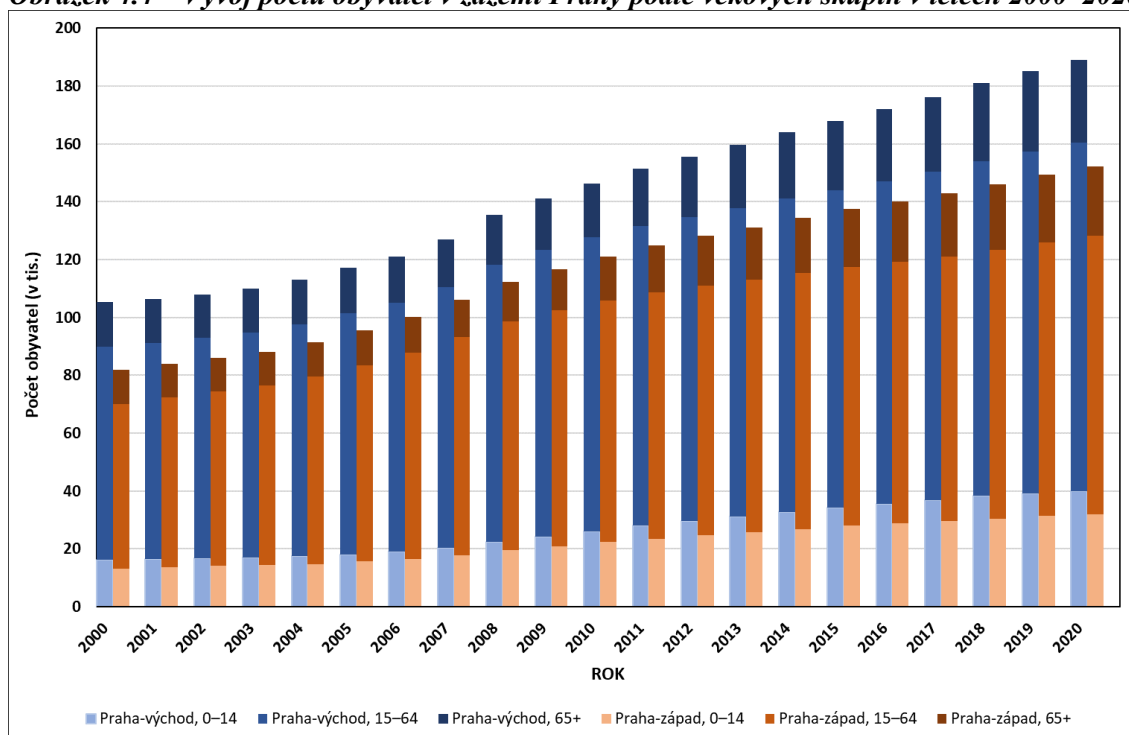
Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

4.2 Věková struktura obyvatel v Pražském městském regionu

Jedním z hlavních témat této kapitoly je vývoj věkové struktury obyvatel rozdělené do tří základních věkových skupin. Dětská složka populace (0–14 let) v průběhu první pětiny 21. století vždy převažovala nad obyvateli v postproduktivním věku (65+) přičemž od roku 2000, kdy její podíl činil 15,5 % v okrese Praha-východ a 16,2 % v Praze-západ, se zvýšil na 21,2 % respektive na 20,9 % v roce 2020. Takové hodnoty přibližně dosahovaly sledované okresy v roce 1980, kdy se s vlnou silných populačních ročníků 70. let podíly obyvatel 0–14 let zvýšily na 22 % v Praze-východ a 21,8 % v Praze-západ

(ČSÚ 2003a, ČSÚ 2003b). V roce 2020 se ale v zázemí Prahy jednalo o nadprůměrné hodnoty, neboť podíl dětské složky pro Česko činil 16,1 %. (ČSÚ 2023f). Od roku 2008 se meziročně zvyšoval i podíl obyvatel v postproduktivním věku v neprospěch produktivní složky obyvatel. V roce 2020 dosáhl podíl obyvatel ve věku 65+ v Praze-východ 15,1 % a v Praze-západ 15,8 % (obrázek 4.4). Ve srovnání s ostatními okresy jsou tyto hodnoty na nízké úrovni, neboť jejich podíly obyvatel ve věku 65+ se pohybují v rozmezí 18–22 %. Avšak ještě v roce 2010 se průměrná hodnota v Česku rovnala 15,5 % (ČSÚ 2023f).

Obrázek 4.4 – Vývoj počtu obyvatel v zázemí Prahy podle věkových skupin v letech 2000–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

S tím souvisí i index stáří, který dává do poměru právě tyto dvě skupiny obyvatel. Od roku 2000 došlo v zázemí Prahy k velké změně, kdy tato hodnota klesla během 10 let o více jak 20 osob ve věku 65+ na 100 osob ve věku 0–14 let (tabulka 4.2). Důvodem takové změny byla převážně migrace obyvatel do zázemí Prahy, kdy zhruba polovinu všech migrantů tvořili mladí lidé ve věku 25–34 let a jejich děti do 9 let (Puldová, Jíchová 2011). Novější sledování věkově specifické migrace poskytují podkapitoly 5.3 a 5.4, které nabízí porovnání migrace v zázemí Prahy ve třech zvolených obdobích.

Opačná situace byla v Praze, kde se index stáří dlouhodobě pohyboval na vysokých hodnotách 120–130 osob ve věku 65+ na 100 osob ve věku 0–14 let. Pouze v posledních třech letech byl zaznamenán pokles hodnoty na 118,9 seniorů na 100 dětí (tabulka 4.2).

I přesto také dochází v případě vývoje podílu obyvatel Prahy v hlavních věkových skupinách k nárůstu obyvatel ve věkové skupině 65+ v letech 2010–2020.

Tabulka 4.2 – Průměrný věk a index stáří v Pražském městském regionu v letech 2000–2020

Rok	Praha-východ		Praha-západ		Praha	
	průměrný věk	index stáří	průměrný věk	index stáří	průměrný věk	index stáří
2000	39,6	94,4	39,3	88,9	41,2	120,6
2001	39,5	90,8	39,2	84,6	41,3	122,3
2002	39,5	90,0	39,2	82,4	41,5	123,4
2003	39,6	89,6	39,2	81,6	41,6	125,0
2004	39,6	88,4	39,2	79,9	41,7	125,8
2005	39,5	86,1	39,0	77,0	41,7	126,9
2006	39,4	84,3	38,8	74,4	41,8	128,8
2007	39,1	80,7	38,6	71,5	41,7	129,4
2008	38,7	77,3	38,3	69,7	41,6	130,0
2009	38,5	74,3	38,2	68,1	41,6	129,5
2010	38,3	71,5	38,1	67,2	41,6	127,6
2011	38,3	70,6	38,2	68,6	41,9	129,7
2012	38,3	70,6	38,3	69,7	41,9	129,2
2013	38,3	70,4	38,5	70,9	42,0	128,3
2014	38,4	70,0	38,6	70,9	42,0	125,8
2015	38,5	69,8	38,6	71,5	42,0	123,8
2016	38,5	69,9	38,8	72,2	42,0	122,4
2017	38,6	70,1	38,9	73,4	41,9	120,9
2018	38,6	70,1	39,0	74,0	41,9	119,6
2019	38,7	70,8	39,1	74,7	41,9	119,1
2020	38,8	71,3	39,2	75,4	42,0	118,9

Zdroj: ČSÚ 2023d, ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

Obecně má index stáří v Česku rostoucí trend a jeho obyvatelstvo tedy stárne. Stejně tak je tomu i v zázemí Prahy. V okrese Praha-západ nastal zlom již v roce 2011 a od té doby se index neustále zvyšuje. Pro okres Praha-východ toto platí od roku 2016. Stárnutí obyvatelstva se odráží také v jeho průměrném věku, který se neustále zvyšuje jak v celém Česku, tak v posledních zhruba 10 letech v zázemí Prahy (tabulka 4.2).

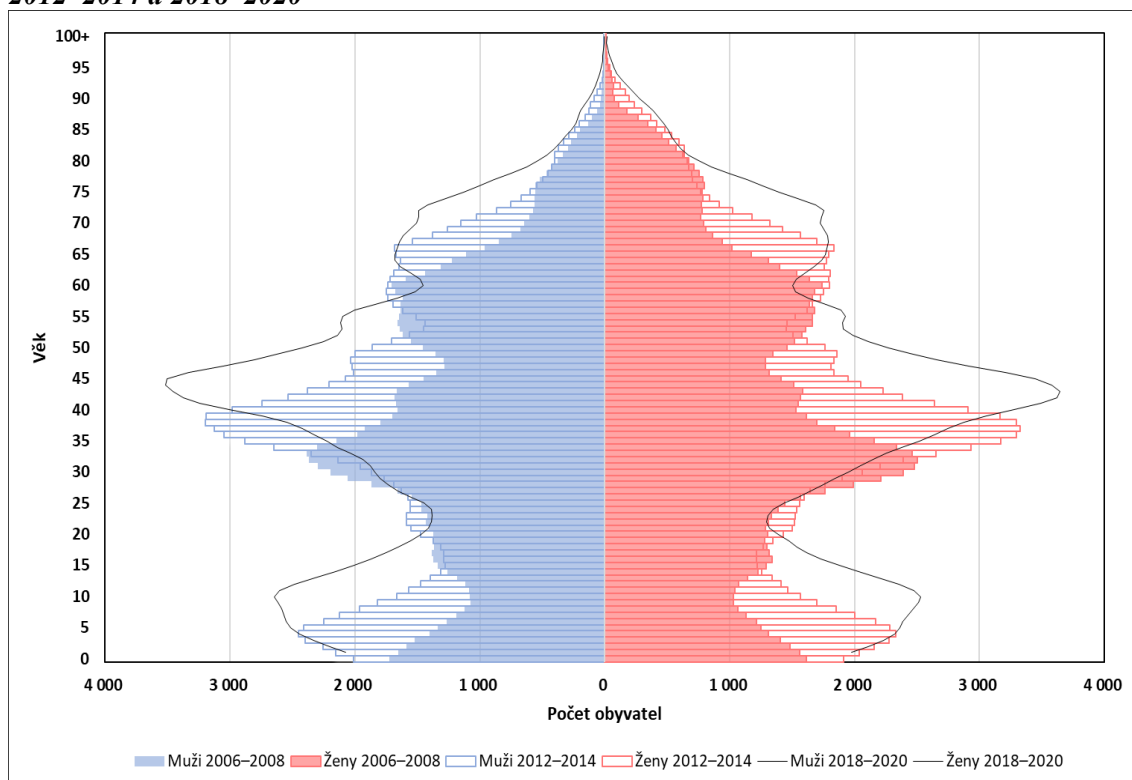
Změny ve věkové struktuře obyvatelstva v Pražském městském regionu znázorňují věkové pyramidy (obrázek 4.5 a 4.6), které jsou členěny podle pohlaví, jednotek věku a porovnávají věkovou strukturu ve třech obdobích – 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020. Věkovou pyramidu ovlivňuje nejvíce vývoj plodnosti, vývoj úmrtnosti a migrace. Jednotlivé zářezy pak způsobují krátkodobé faktory, jako je populační politika, války nebo epidemie (Dupalová, Hulíková Tesárková 2014). Vliv většiny těchto faktorů se promítl i do věkových pyramid Prahy a jejího zázemí (viz níže). Nejvýraznějšími nepravidelnostmi ve věkové struktuře byl nárůst počtu narozených po druhé světové válce a zvýšení porodnosti v 70. letech v důsledku přijetí pronatalitních opatření, ale i jako

přímý důsledek početné generace rodičů narozených na konci druhé světové války. Následně v 90. letech došlo k velkému snížení porodnosti a úplného minima bylo dosaženo v roce 1999. Až po roce 2000 se opět zvýšil počet narozených dětí. Jedním z důvodů je nárůst plodnosti u starších žen ze silných populačních ročníků 70. let, které do této doby odkládaly mateřství, ale také se jedná o výsledek populační vlny (Kocourková 2008).

Nejzásadnější vliv na věkovou strukturu v zázemí Prahy měla suburbánní migrace. Zejména děti do 10 let a dospělí ve věku 25–40 let nejvíce přispívali k růstu obyvatel v zázemí města. V období 2006–2008 tvořily děti do 15 let 16,5 % z celkového počtu obyvatel. Jejich podíl se do roku 2020 zvýšil až na 21,1 % obyvatel zázemí. Největší zastoupení v 5letých věkových skupinách v prvním období mělo obyvatelstvo ve věku 30–34 let, a to 10,3 % obyvatel. Zde se jedná převážně o osoby, které se narodily v první polovině 70. let 20. století. Tito lidé představují i nadále nejpočetnější věkovou skupinu v zázemí (10,4 %), tedy v posledním zobrazeném období skupinu 40–45 let. Z důvodu demografického stárnutí a zvyšujícího se počtu obyvatel v zázemí, přibývá i počet obyvatel nad 90 let. Ten se za sledované období více jak zdvojnásobil.

V hlavním městě se situace vyvíjí obdobně, avšak věková struktura je více ovlivněna zahraniční migrací, dokonce lze Prahu považovat za centrum imigrace (Čermák, Janská 2011). Také se zde zvyšuje počet narozených dětí. Největší počet narozených, téměř 15 500, zaznamenala Praha v roce 2018. Podíl osob do 15 let se zvýšil z 12,1 % v letech 2006–2008 na 15,9 % v období 2018–2020. U dospělé populace byl nejvyšší nárůst zaznamenán ve věkové skupině 40–44 a dále také u osob ve věku 70–74. V prvním případě se jedná o silné ročníky ze 70. let 20. století, ve druhém to jsou lidé narození po 2. světové válce.

Obrázek 4.5 – Věková struktura obyvatel v zázemí Prahy podle pohlaví v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

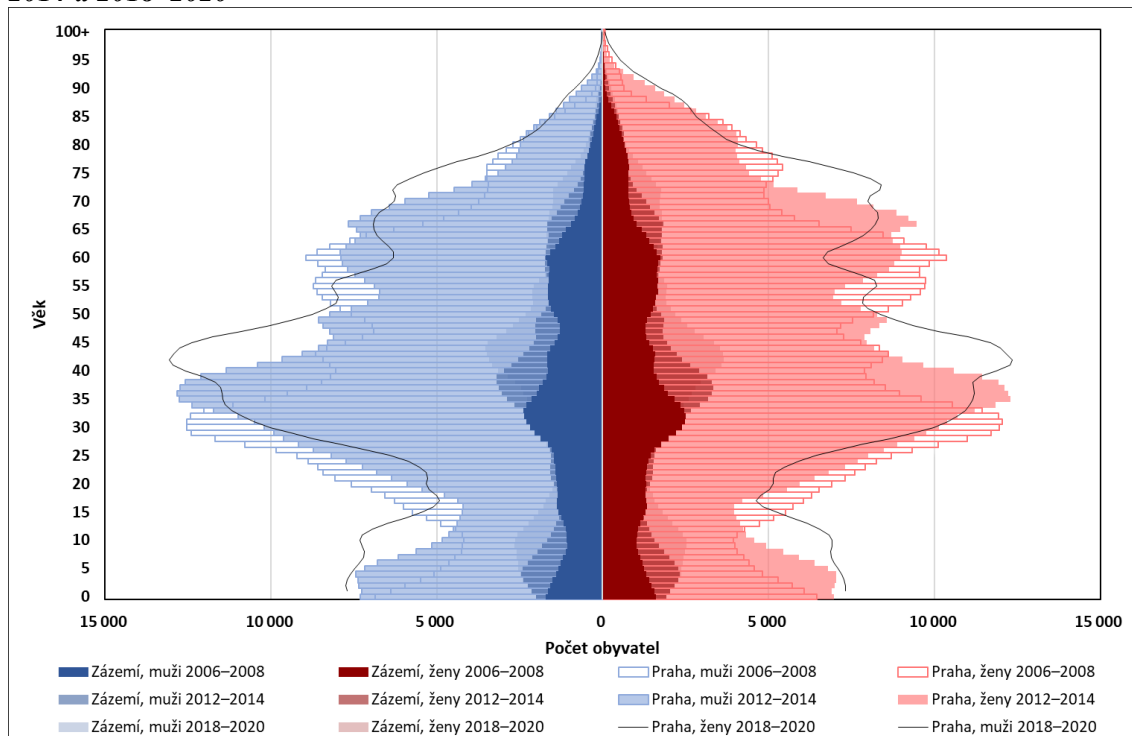
Obrázek 4.6 – Věková struktura obyvatel v Praze podle pohlaví v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

Obrázek 4.7 znázorňující věkovou strukturu obyvatel poskytuje územní srovnání Prahy a zázemí. I přes mnohonásobně menší počet obyvatel zázemí, je zde patrný jejich nárůst výhradně ve věkové skupině 25–35 let. V roce 2019 publikoval ČSÚ projekci pro jednotlivé kraje Česka do roku 2070. Jedná se o nastínění budoucího vývoje za předpokladu, že nenastanou neočekávané události například v podobě epidemií či krizí. Ve Středočeském kraji by se podle této projekce měl zvýšit počet obyvatel do roku 2070 o půl milionu. Rovněž s největší pravděpodobností bude pokračovat proces stárnutí obyvatel. Index stáří, jehož hodnota pro Středočeský kraj v roce 2019 činila 103 obyvatel ve věku 65+ na 100 dětí ve věku 0–14 let, by mohl dosáhnout na hodnotu 162 v roce 2070. Pro Prahu se jedná o zvýšení ze 119 obyvatel ve věku 65+ na 100 dětí ve věku 0–14 let v roce 2019 na 179 v roce 2070 (ČSÚ 2019a, ČSÚ 2019b).

Obrázek 4.7 – Věková struktura obyvatel v Praze a jejím zázemí v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

5 Migrace obyvatelstva a migrační směry

Pro zázemí Prahy je typický celkový přírůstek obyvatelstva, který je dán součtem přirozeného a migračního přírůstku. Následující kapitola je proto věnována právě migraci, která je podstatnou složkou pro analyzované území. Nejprve je představen vývoj migrace v zázemí Prahy a za využití Webbova diagramu popsána její souvislost s přirozeným přírůstkem. Stěžejní část této kapitoly se zabývá věkově specifickou vnitřní a zahraniční migrací.

5.1 Vývoj migrace

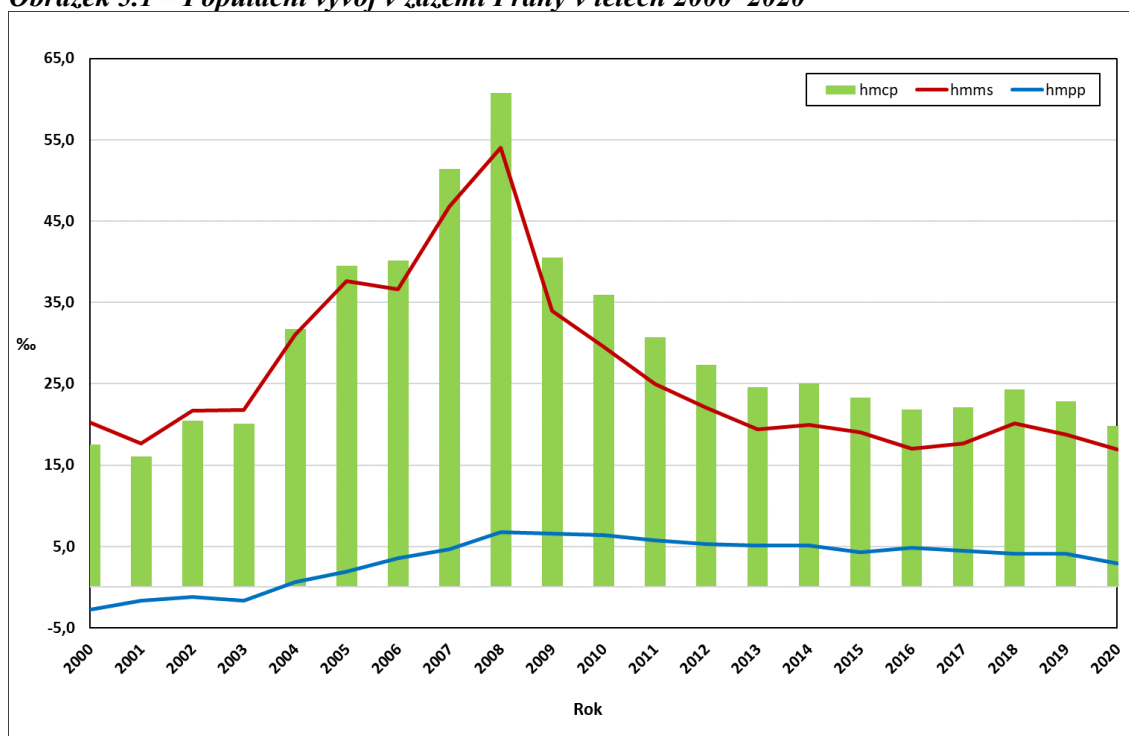
Velikost populace závisí na dvou složkách. Jedná se o velikost přirozeného přírůstku, který je dán rozdílem počtu narozených a zemřelých a o velikost migračního salda, tedy rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých. Ve druhé polovině 20. stol. se i přes záporné migrační saldo pohyboval celkový přírůstek obyvatel v Česku v kladných hodnotách. Počet narozených převažoval nad počtem zemřelých a v 70. letech dosáhla porodnost svého maxima. Obrat nastal v 90. letech, kdy počet přistěhovalých obyvatel začal převažovat nad vystěhovalými. Naopak počet narozených se snižoval a v letech 1994–2005 docházelo v Česku k úbytku obyvatelstva přirozenou měnou (Fiala, Langhamrová 2017).

Zlomovým rokem se stal v oblasti migrace rok 2001, kdy se k obyvatelstvu Česka začali řadit i cizinci s přiznaným azylem i cizinci s vízem k pobytu nad 90 dní, u nichž délka pobytu činila více jak jeden rok. Další změny nastaly v roce 2004 se vstupem Česka do EU (ČSÚ 2021). Díky těmto změnám došlo k nárůstu migračního salda a nejvyšších hodnot bylo dosaženo v Česku v letech 2007 (83,9 tisíc obyvatel) a 2008 (71,8 tisíc obyvatel). Následně tento trend zastavila hospodářská krize a migrační přírůstek se ustálil do roku 2015 přibližně na 15 tisících imigrantů ročně (Fiala, Langhamrová 2017).

V následujících letech se migrační saldo opět zvýšilo, v roce 2019 počet cizinců v Česku vzrostl o 44,3 tisíc, což byl nejvyšší přírůstek od roku 2008 (ČSÚ 2020). Růst počtu cizinců v Česku pokračoval i přes vypuknutí pandemie onemocnění covid-19 v roce 2020, avšak v porovnání s rokem 2019 kleslo migrační saldo o 39 %, tedy na 26,9 tisíc (ČSÚ 2021). Všechny výše zmíněné trendy a změny se promítly i do vývoje zázemí Prahy. Ve druhé polovině 90. let se městské obyvatelstvo začalo stěhovat do zázemí velkých měst a většinou města jako Praha, Brno a Plzeň vykazovala záporné migrační saldo (Šašek, Hlaváček, Holub 2019).

Vývoj v zázemí Prahy od roku 2000 poskytuje obrázek 5.1. Největší nárůst počtu obyvatel způsobený migrací byl zaznamenán v první dekádě. Jedním z důvodů byla již zmíněná změna metodiky migrace v roce 2001, kdy došlo následně k umělému navýšení zahraniční migrace. Na výrazný nárůst migrace v letech 2004–2007 měl vliv zejména pozitivní ekonomický vývoj, nízká nezaměstnanost a zájem o pracovní sílu (Přidalová, Ouředníček 2017). V zázemí Prahy se migrační saldo od začátku sledovaného období čtyřnásobně zvýšilo na téměř 13 tisíc obyvatel v roce 2008 (54,01 ‰). V důsledku krize ale došlo k jeho snížení a v letech 2011–2020 dosáhlo v průměru téměř šest tisíc obyvatel za rok. Celkem získalo zázemí v průběhu 20 let necelých 157 tisíc obyvatel s nejvyšší mírou celkového přírůstku 60,8 ‰ v roce 2008. V posledních pěti letech se hrubá míra celkového přírůstku pohybovala mezi 19 až 25 ‰.

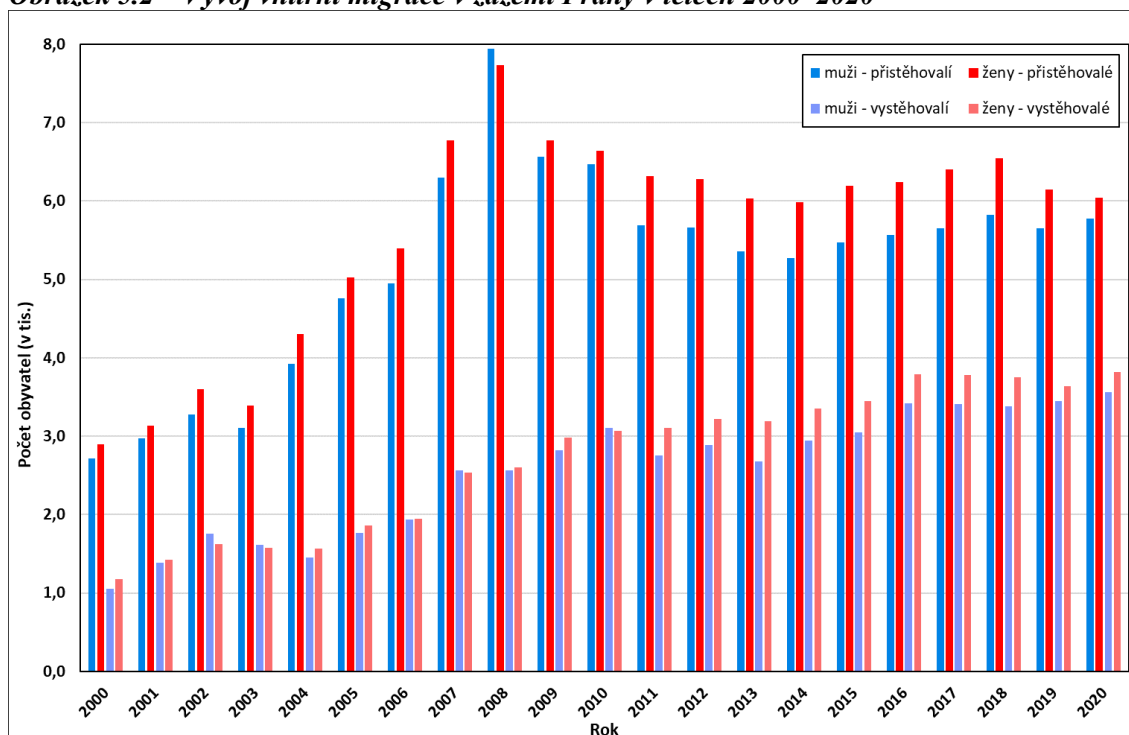
Obrázek 5.1 – Populační vývoj v zázemí Prahy v letech 2000–2020

Zdroj: ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Na růst počtu obyvatel v zázemí Prahy má významný vliv vnitřní migrace. Jedná se o stěhování obyvatel mimo hranice obce v rámci Česka, kteří nahlásili změnu svého trvalého bydliště. Jak znázorňuje obrázek 5.2, počet přistěhovalých po celé období převažoval nad vystěhovalými, dokonce u přistěhovalých byl zaznamenán více jak dvojnásobný počet obyvatel než u vystěhovalých. Také lze pozorovat vyšší zastoupení žen nad muži. Podíl přistěhovalých mužů do zázemí se pohyboval od 46,9 % do 49,4 % s výjimkou v roce 2008, kdy jejich podíl přesáhl 50 %. Stejně tomu tak je u vystěhovalých obyvatel, kde v posledních 10 letech dominuje vystěhování ženské populace.

Obrázek 5.2 – Vývoj vnitřní migrace v zázemí Prahy v letech 2000–2020

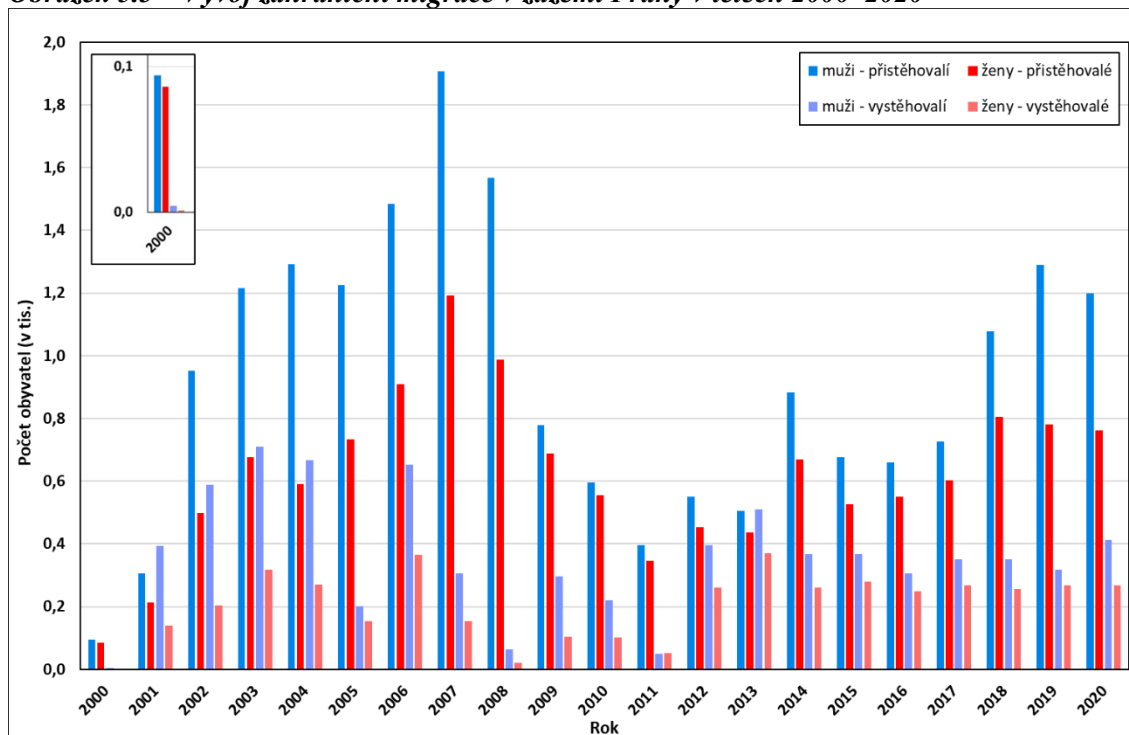
Zdroj: ČSÚ 2023h, vlastní zpracování

Důležitou součástí vnitřní migrace je vnitřní migrace cizinců, kteří se podle Čermákové a Janské (2014, str. 27) „obvykle stěhují více než domácí obyvatelstvo, a to především v počátečních fází svého pobytu“. V Česku tento typ migrace nabyl na významu po roce 2008. Do té doby měla na rozmístění cizinců v Česku větší vliv zahraniční migrace a do země přicházeli migranti zejména z pracovních důvodů, kdy obsazovali méně kvalifikované pracovní pozice. Následný pokles zahraniční imigrace byl způsobený částečně i omezením vydávání nových víz nebo neprodloužením stávajících pobytů (Čermáková, Janská 2014). Tento vývoj zobrazuje i obrázek 5.3. V roce 2000, před změnou metodiky migrace, se počty migrantů pohybovaly pouze v řádu stovek

a nelze tyto údaje porovnávat s následujícími roky. V případě vystěhovalých ze zázemí do zahraničí v tomto roce se dokonce jednalo pouze o několik osob.

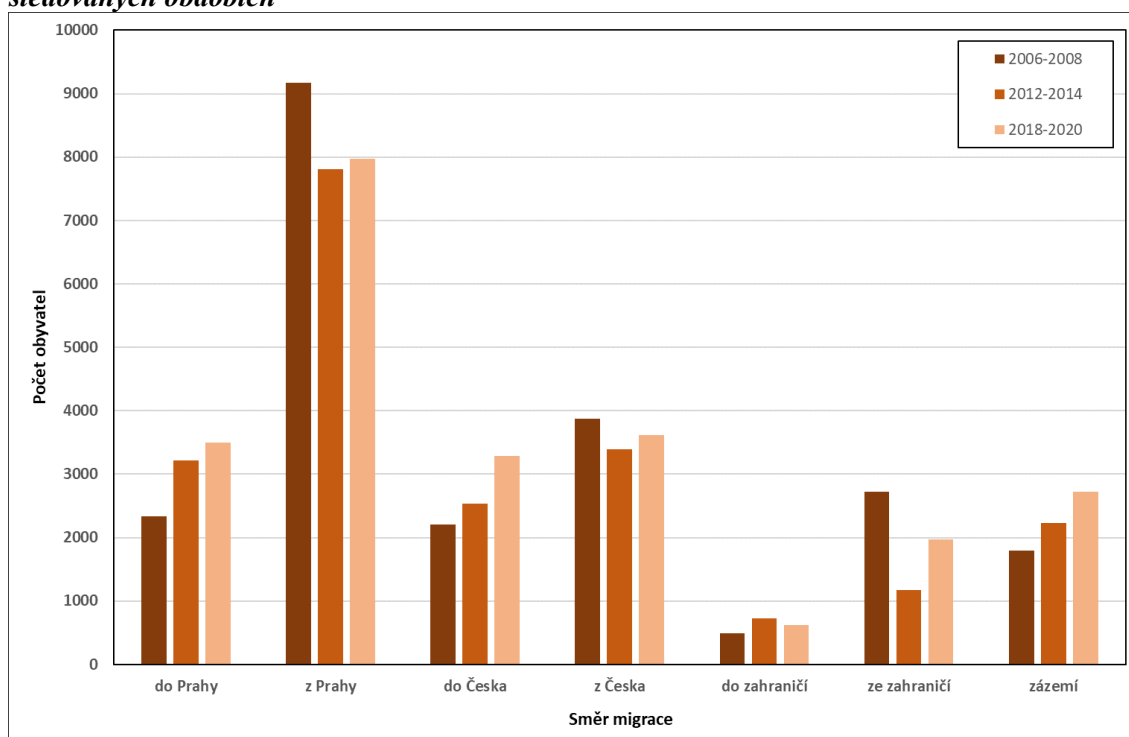
Na rozdíl od vnitřní migrace, kdy se stěhují více ženy, je tomu u zahraniční migrace naopak. Podíl mužů, jak přistěhovalých, tak vystěhovalých, je každoročně vyšší než podíl migrujících žen. V posledních pěti letech se pohyboval mezi 55 a 62 %.

Obrázek 5.3 – Vývoj zahraniční migrace v zázemí Prahy v letech 2000–2020

Zdroj: ČSÚ 2023h, vlastní zpracování

Do zázemí Prahy migruje nejvíce obyvatel z hlavního města, přičemž maximální hodnoty bylo dosaženo v období 2006–2008 (obrázek 5.4). Po celé sledované období představují tito obyvatelé více jak polovinu všech přistěhovalých do zázemí. Přibývá také obyvatel, kteří migrují ze zázemí do Prahy a ostatních krajů Česka, což může být zapříčiněno celkově se zvyšujícím počtem obyvatel v zázemí. Roste i počet obyvatel migrujících v rámci zázemí. Největší změnu představují přistěhovalí ze zahraničí. Tato kategorie zaznamenala úbytek ve druhém sledovaném období. Pokles počtu cizinců začal již v roce 2009 jednak v souvislosti s ekonomickou krizí a sníženou poptávkou po pracovní síle, ale i se změnou definice nelegální migrace, jejíž příčinou byl vstup Česka do schengenského prostoru (MVČR 2009). Podle Kušnirákové a Čížinského (2011) se v Česku celkově snížil počet cizinců výhradně ze třetích zemí. Ti snáze ztráceli zaměstnání a odcházeli ze země nejen z ekonomických, ale právě i z legislativních důvodů.

Obrázek 5.4 – Průměrný roční počet stěhování v zázemí Prahy podle směrů migrace ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

5.2 Vztah migrace a přirozeného přírůstku

Kromě migrace, jejíž význam byl diskutován v předchozí kapitole, se zvyšoval i počet narozených dětí v zázemí Prahy (tabulka 5.1). Respektive během prvních deseti let počet narozených velice rychle vzrostl z celkového počtu 1865 živě narozených v zázemí na 3800 živě narozených v roce 2010. Tento počet do konce sledovaného období zůstal téměř nezměněn a s mírnými výkyvy dosahoval každým rokem necelých 3800 živě narozených.

Ještě v roce 2001 měla většina okresů v Česku záporný přirozený přírůstek včetně okresů v zázemí Prahy (-1,5 ‰). U nich však dominovalo kladné migrační saldo, které bylo v okresech Praha-východ a Praha-západ nejvyšší. V roce 2020 kromě nejvyššího migračního přírůstku, který byl v porovnání s rokem 2001 nižší, vykázaly sledované okresy jako jedny z mála i nejvyšší hodnoty kladného přirozeného přírůstku (3 ‰) (ČSÚ 2023f). Podle projekce ČSÚ (2019b) se očekává celkový přirozený přírůstek ve Středočeském kraji, neboť kladné migrační saldo převyší přirozený úbytek, který by mohl být až -4000 obyvatel za rok.

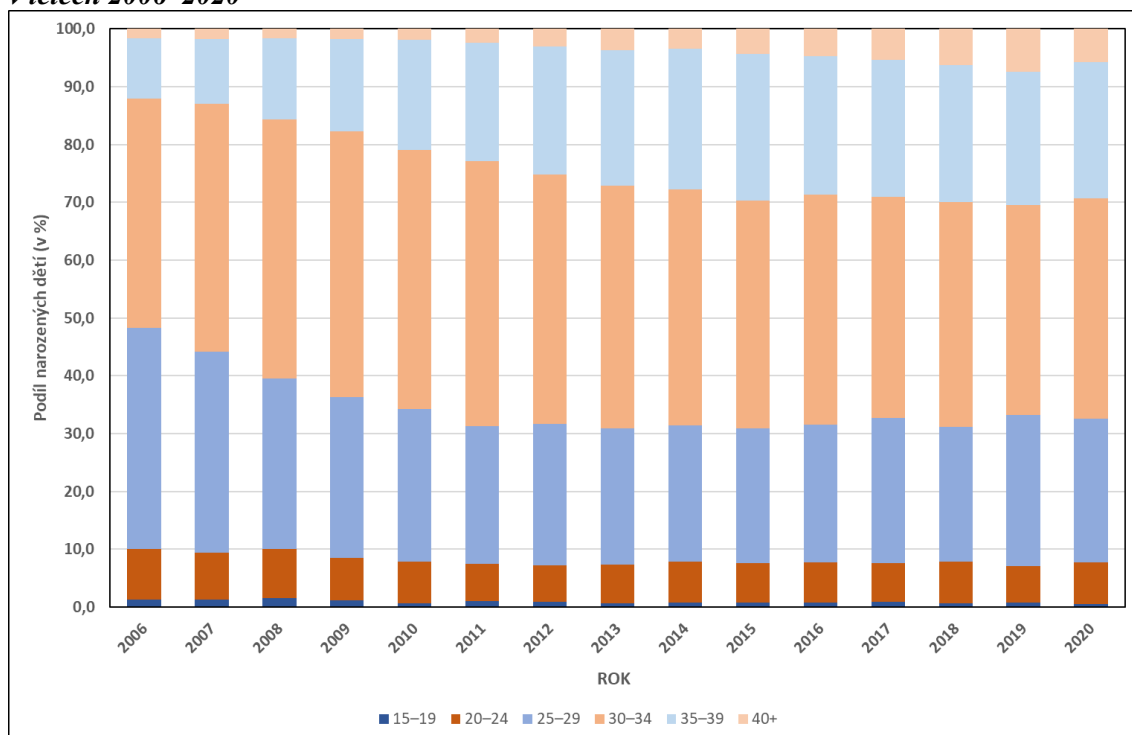
Tabulka 5.1 – Počet živě narozených v zázemí Prahy v letech 2000–2020

Rok	Praha-východ	Praha-západ	Rok	Praha-východ	Praha-západ
2001	906	783	2011	2 091	1 751
2002	901	852	2012	2 095	1 649
2003	1 006	887	2013	2 106	1 674
2004	1 075	1 002	2014	2 043	1 674
2005	1 240	1 221	2015	2 018	1 651
2006	1 396	1 281	2016	2 089	1 694
2007	1 710	1 456	2017	2 101	1 667
2008	1 973	1 723	2018	2 068	1 730
2009	2 054	1 802	2019	2 079	1 713
2010	2 107	1 693	2020	2 032	1 688

Zdroj: ČSÚ 2023d, vlastní zpracování

V zázemí Prahy lze pozorovat zvyšující se podíl narozených dětí matkám ve starších věkových kategoriích. Jedná se o trend, který se rozšířil ve vyspělých zemích v 70. letech 20. století a do Česka pronikl v 90. letech a zejména v prvním desetiletí 21. století, kdy došlo k silnému nárůstu průměrného věku matek při prvním porodu (Šťastná, Kocourková, Šídlo 2019). V okresech Praha-východ a Praha-západ už v roce 2006 převažoval podíl narozených dětí matkám ve věkové kategorii 30–34 let, který dosahoval téměř 40 %, matkám ve věku 25–29 let se narodilo 38,21 % dětí. Největší změnu zaznamenala věková skupina 35–39 let, jejíž podíl vzrostl z 10,36 % v roce 2006 na 23,58 % v roce 2020. Opačný vývoj je sledován u žen ve věku 25–29 let, jejichž podíl klesl z 38,21 % na 24,84 % (obrázek 5.5).

Jak uvádí mnohé studie, existuje několik faktorů, které přispěly a nadále přispívají k odkladu mateřství do vyššího věku. Například Mills a kol. (2011) uvádí, že jedním z prvních impulsů bylo zavedení antikoncepce v 60. letech 20. století, díky které měly ženy možnost se déle vzdělávat. Mezi další faktory, které jsou často popisovány patří: uplatnění žen na trhu práce a skloubení zaměstnání a mateřství, rovnost pohlaví, bydlení a ekonomické faktory nebo partnerské vztahy. Časem přibývá méně stabilních partnerských vztahů, existuje více nesezdaných soužití a stoupá rozvodovost. Studie analyzují i zdravotní rizika, které mateřství ve vyšším věku přináší a zejména souvislosti mezi věkem a vzděláním (Šťastná, Kocourková, Šídlo 2019). Právě odkladem plodnosti v souvislosti se vzděláním a věkem matek při porodu se zabývali například Tropf a Mandemakers (2017), kteří ve své studii zpochybňují tvrzení, že vzdělání zcela souvisí s odkladem plodnosti.

Obrázek 5.5 – Podíl narozených dětí v zázemí Prahy v jednotlivých věkových skupinách matek v letech 2006–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

I přesto, že věk matky při narození dítěte v Česku v roce 2020 dosahoval 30,2 let, v porovnání se situací v Evropské unii je stále hodnota Česka pod jejím průměrem. Do roku 2020 vystoupal průměrný věk žen při porodu v EU na 31,0 let (ČSÚ 2022a). V okresech Praha-východ a Praha-západ se průměrný věk shodně zvýšil z 30 let v roce 2006 na 32 let v roce 2020 a jedná se o jedny z nejvyšších hodnot v Česku (tabulka 5.2). Úplné maximum si dlouhodobě zachovává hlavní město, kde průměrný věk matky při porodu jako jediný v roce 2020 přesahoval 31 let, konkrétně 31,8 (ČSÚ 2022a).

Ve sledovaném období rostla i úhrnná plodnost v zázemí Prahy a celkově také v Česku. V zázemí se tento ukazatel zvýšil zejména v letech 2006–2008 na 1,8 dítěte na jednu ženu a lze ho považovat v té době za nadprůměrný vzhledem k úrovni plodnosti v Česku. V následujících letech úhrnná plodnost v zázemí spíše kolísala a na konci sledovaného období se ustálila na 1,8 dítěte na jednu ženu (tabulka 5.2).

Tabulka 5.2 – Úhrnná plodnost a průměrný věk matky při porodu v okresech Praha-východ a Praha-západ v letech 2006–2020

Rok	Praha-východ		Praha-západ	
	Úhrnná plodnost	Průměrný věk matky při porodu	Úhrnná plodnost	Průměrný věk matky při porodu
2006	1,5	30,0	1,5	30,5
2007	1,6	30,3	1,6	30,8
2008	1,8	30,7	1,8	30,9
2009	1,7	31,0	1,8	31,4
2010	1,7	31,3	1,7	31,6
2011	1,7	31,7	1,7	31,9
2012	1,7	31,9	1,6	32,1
2013	1,7	31,9	1,7	32,3
2014	1,7	31,9	1,7	32,3
2015	1,7	32,1	1,7	32,4
2016	1,8	31,9	1,7	32,4
2017	1,8	32,1	1,7	32,3
2018	1,8	32,2	1,8	32,5
2019	1,8	32,2	1,8	32,6
2020	1,8	32,3	1,8	32,1

Zdroj: ČSÚ 2016, ČSÚ 2022d, vlastní zpracování

Pro vyjádření vztahu přirozeného přírůstku a migrace byl v této práci aplikován Webbův diagram. Jedná se o metodu, kterou v roce 1963 uvedl John W. Webb pro analýzu populačních změn v Anglii a Walesu v letech 1921–1931. Ve své práci využil kartézskou soustavu souřadnic, do níž zanesl dva páry proměnných: na osu x migrační přírůstek/úbytek a na osu y přirozený přírůstek/úbytek (Webb 1963).

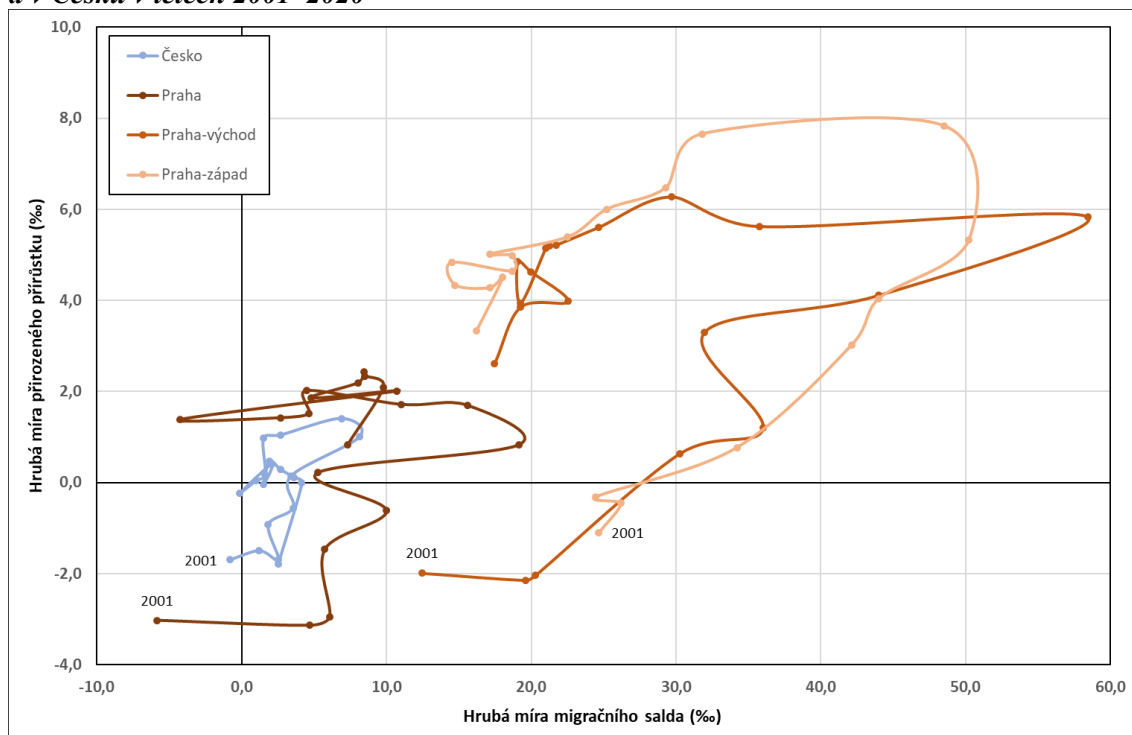
Tento graf následně Webb (1963) rozdělil na osm typů podle populačních změn (A–H), kde části A–D reprezentují celkový přírůstek obyvatelstva a typy E–H zastupují celkový úbytek obyvatelstva. Zda převažuje přirozená měna či migrace je specifikováno jednotlivými typy, které Webb vyčlenil.

Vztah intenzity migrace a přirozeného přírůstku v Pražském městském regionu a v Česku znázorňuje obrázek 5.6. Webbův graf tedy umožňuje porovnání okresů Praha-východ a Praha-západ a samostatně Prahy ve vztahu k Česku. Nejblíže k hodnotám za Česko se nachází v dlouhodobém pohledu hlavní město. Zpočátku byly jeho hodnoty pod celorepublikovým průměrem, ale byť mohou být hodnoty mírně zkreslující, v roce 2002 již Praha zaznamenala kladný celkový přírůstek obyvatelstva z důvodu vyšší intenzity migrace (obrázek 5.6.) Kromě roku 2001 došlo k úbytku obyvatel ještě v roce 2013, opět z důvodu záporného migračního salda. Je důležité podotknout, že Praha tvoří významnou část populace celé země a tvar trajektorie za celé Česko je tak vývojem v Praze podstatně

ovlivněn. Pro zázemí Prahy je od počátku sledovaného období typický celkový přírůstek obyvatelstva, jehož obě složky se od roku 2004 nachází pouze v kladných hodnotách. Zejména migrace přispívá velkou měrou k růstu obyvatel ve sledovaných okresech. I přesto, že od roku 2008 došlo v zázemí Prahy k poklesu intenzity migrace, její úroveň byla po celé období vysoká (obrázek 5.6).

Všechny křivky znázorňující obrázek 5.6 se vyznačují velice podobným tvarem. Vliv na tento vývoj má zahraniční migrace, jejíž vrchol byl zaznamenán v letech 2007 a 2008. Ve stejných letech dosáhla nejvyšší intenzity i vnitřní migrace. Jednou z příčin vyššího migračního salda může být gentrifikace. Podle Přidalové a Ouředníčka (2017) některá katastrální území Prahy registrují vyšší počet přistěhovalých cizinců, a naopak úbytek domácího obyvatelstva. Vývoj přirozeného přírůstku je ve všech regionech Česka velice podobný. Důvodem vyšší intenzity přirozeného přírůstku v okresech Praha-východ a Praha-západ je stěhování převážně mladých dospělých obyvatel, kteří zde zakládají rodiny. Celkový vývoj však odpovídá trendu za celé Česko.

Obrázek 5.6 – Intenzita migrace a přirozeného přírůstku v Pražském městském regionu a v Česku v letech 2001–2020

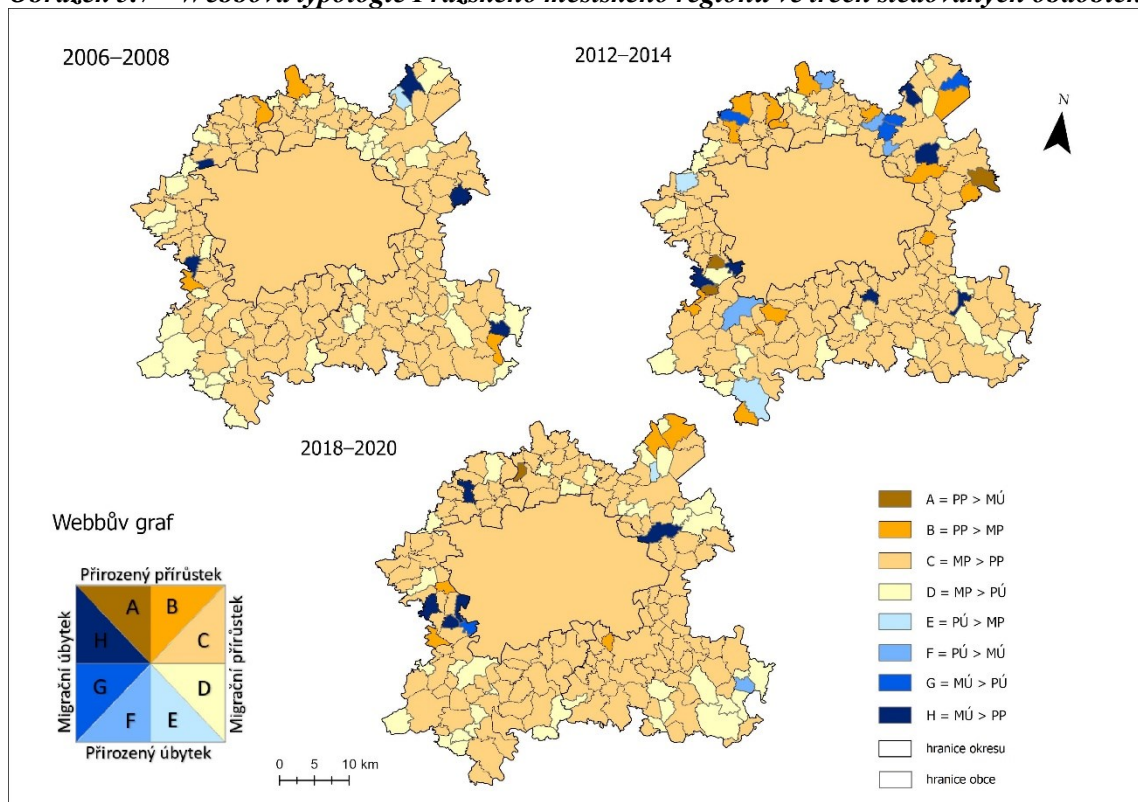
Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

Následně byla Webbova typologie použita pro porovnání vývoje obyvatelstva v jednotlivých obcích zázemí Prahy za tři vybraná období (obrázek 5.7). Inspirací pro tento výstup se stal článek věnující se hodnocení pohybu obyvatelstva v obcích Česka

a Slovenska pomocí Webbova diagramu, jehož autory jsou Křest'ánová, Šídlo, Šprocha (2019).

I přes rostoucí počet obyvatel v zázemí Prahy je na úrovni obcí tento vývoj odlišný. Pro většinu obcí v Pražském městském regionu platí, že migrační přírůstek je vyšší než přirozený přírůstek, a tyto obce tedy náleží v grafu do typu C. Ve všech třech sledovaných obdobích se jednalo o přibližně $\frac{3}{4}$ obcí zázemí Prahy (obrázek 5.7). Druhou největší skupinu zahrnující další obce tohoto regionu tvoří podle Webbova diagramu typ D, do kterého patří obce s migračním přírůstkem, který je větší než přirozený úbytek. Stejně tak jako v typu C, tak v typu D dochází k celkovému přírůstku obyvatelstva. Pokles migračního salda v Česku po roce 2008 se promítl i do vývoje obyvatelstva v zázemí Prahy a následně do období 2012–2014. Zvýšil se počet obcí, ve kterých přirozený přírůstek převyšoval migrační přírůstek (typ B) a o polovinu se snížil počet obcí v kategorii D. Také nejvíce obcí v tomto období zaznamenalo celkový úbytek obyvatel. Jedná se o obce, které zahrnují typy E–H. Největší celkový úbytek byl zaznamenán v obcích Polerady (-12,4 ‰) a Kostelní Hlavno (-10,1 ‰). Obec Kostelní Hlavno měla ještě v prvním období celkový přírůstek 39,0 ‰, Polerady naopak vysoký celkový přírůstek 155,5 ‰ zaznamenaly až v období 2018–2020.

Obrázek 5.7 – Webbova typologie Pražského městského regionu ve třech sledovaných obdobích

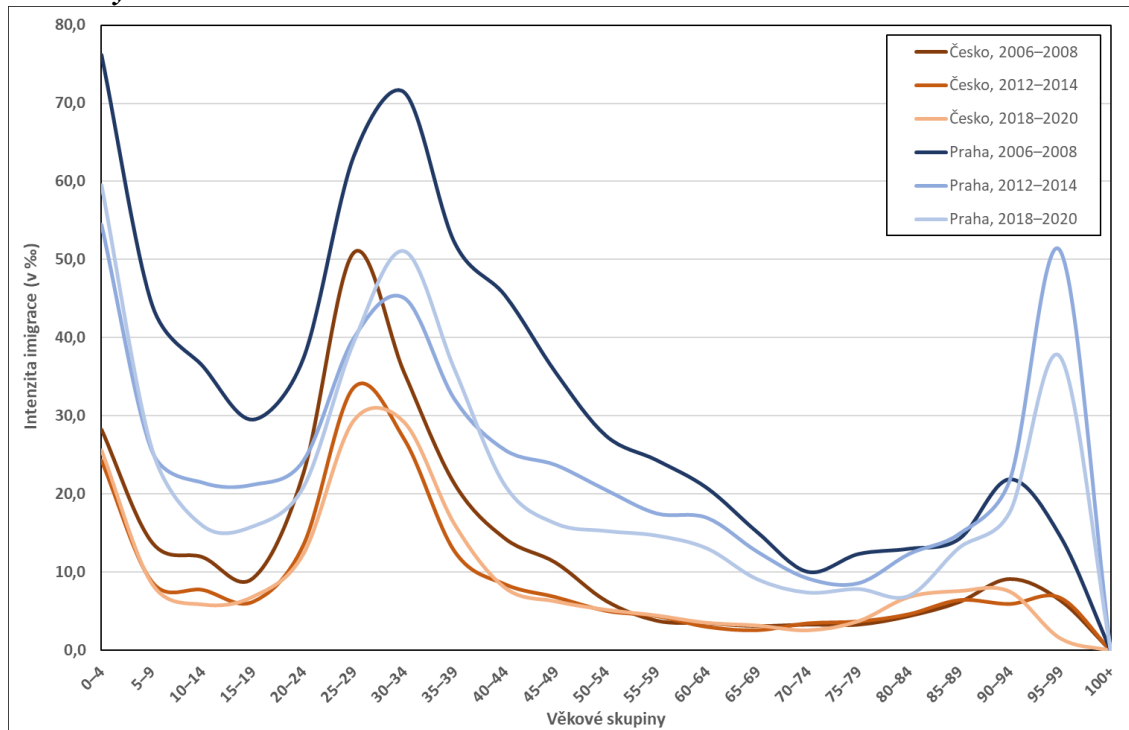
Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023g, Křest'ánová, Šídlo, Šprocha 2019, vlastní zpracování

Pražský městský region zaznamenal největší rozvoj v prvním sledovaném období 2006–2008. Mnoho obcí mělo vysoké celkové přírůstky obyvatel, a to za výrazného přispění kladného migračního salda. Jedná se například o obce Nupaky, Bašť nebo Chýně. I poslední sledované období 2018–2020 vykázalo celkové přírůstky obyvatel, avšak v nižší intenzitě v porovnání s roky 2006–2008.

5.3 Vnitřní migrace

Vnitřní migrace je v zázemí Prahy sledována odděleně za Prahu a ostatní kraje Česka z důvodu výjimečného postavení Prahy v systému osídlení. Jak již ukázal obrázek 5.4 (průměrný počet stěhování z Prahy do zázemí) a následně zde obrázek 5.8, intenzita migrace z Prahy do zázemí se během sledovaného období snížila, naopak v případě intenzity emigrace se jedná spíše o mírný nárůst (obrázek 5.9). I věkový profil imigrace a emigrace v zázemí odpovídá životnímu cyklu diskutovaném na straně 22, kdy je nejvyšší migrační aktivita často spojována s nástupem do zaměstnání či založením rodiny.

Obrázek 5.8 – Intenzita vnitřní imigrace v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

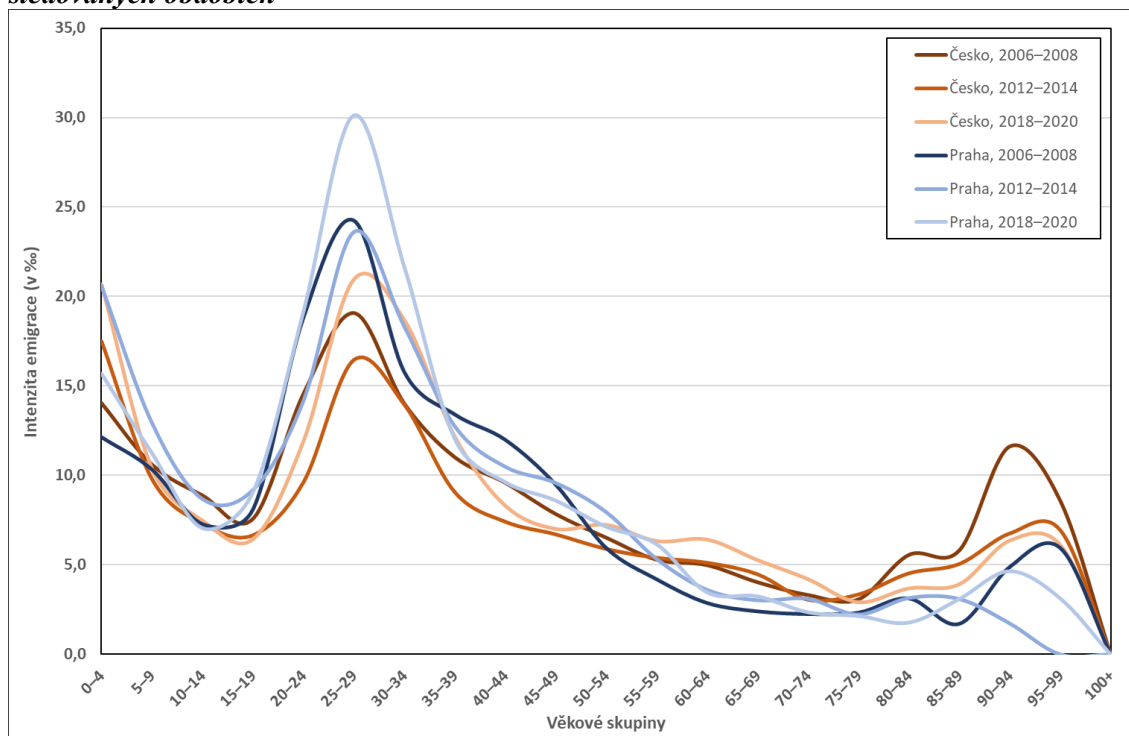
Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Podstatnou složku přistěhovalých do zázemí Prahy tvoří obyvatelé Prahy, jejichž podíl na tomto stěhování dosahuje přibližně 60 %. Nejvyšší intenzita imigrace u tohoto

typu stěhování byla zaznamenána ve věkových skupinách 0–4 let a 30–34 let hned v prvním sledovaném období 2006–2008 a přesáhla 70 ‰ (obrázek 5.8). Důvodem vyšší intenzity imigrace nejen z Prahy, ale z celého Česka, byla v tomto období poptávka po bydlení silných populačních ročníků ze 70. let, které se nejčastěji stěhovaly do zázemí Prahy s malými dětmi (Jíchová, Outrata, Nemeškal 2019). Tím se zvýšila intenzita migračního salda i u věkové skupiny 0–4 let. Vyšší migrace se projevila rovněž u dětí 5–9 let, v porovnání s nejmladší věkovou skupinou byla o 30 ‰ nižší.

S intenzitou migračního salda souvisí také intenzita bytové výstavby. Nejvyšší intenzitu výstavby zaznamenal v roce 2007 okres Praha-západ a ani okres Praha-východ nezaostal za touto hodnotou. V té době se jednalo o nejvyšší hodnoty v Česku (Jíchová, Outrata, Nemeškal 2019). V letech krize se promítl pokles intenzity migrace do zázemí Prahy, a to u přistěhovaných obyvatel z Prahy i z ostatních regionů Česka. Všechny věkové kategorie zaznamenaly nižší intenzitu migrace. Při pohledu na absolutní hodnoty přistěhovaných však lze zjistit v některých věkových kategoriích mírný nárůst. Jedná se například o věkovou skupinu 0–4 let nebo obyvatele ve věku 65 let a starší. Naopak se snížil počet přistěhovaných obyvatel ve věku od 20 do 35 let.

Obrázek 5.9 – Intenzita vnitřní emigrace v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

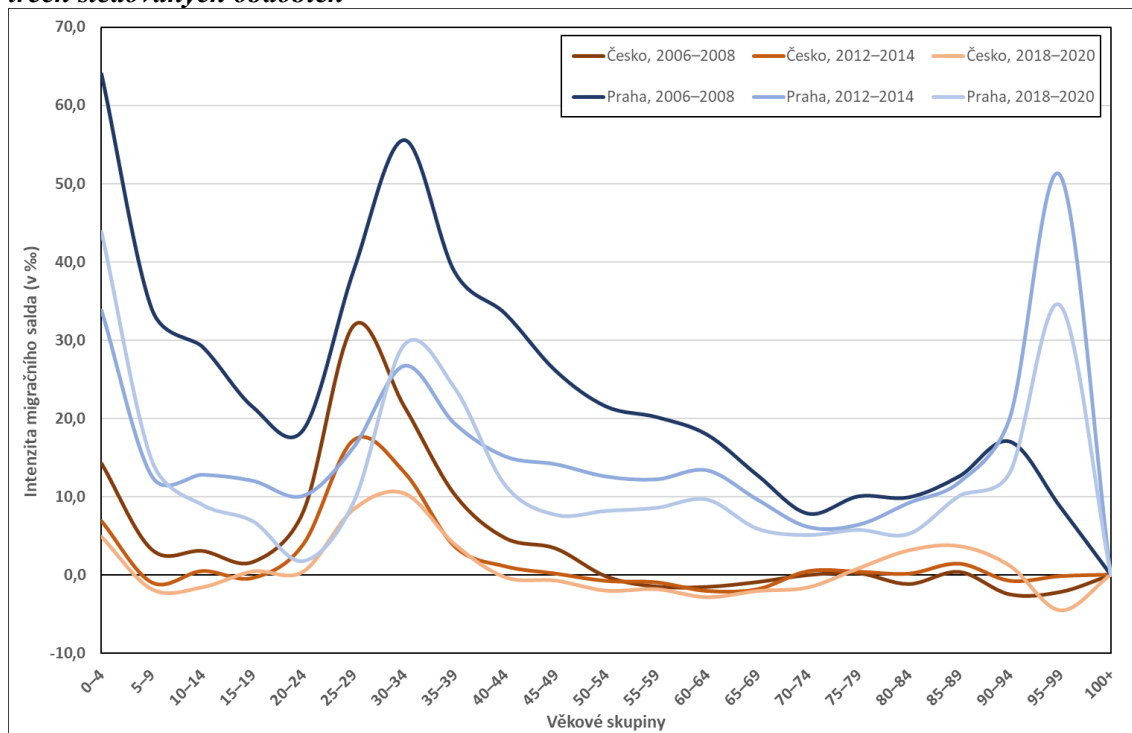
Specifickou skupinou jsou obyvatelé ve věku 65+. Se zvyšujícím se seniorským věkem obecně migrační aktivita populace klesá a počty přistěhovaných starších obyvatel

se i v zázemí s rostoucím věkem snižují. Vzhledem k menšímu počtu obyvatel v zázemí ve věkových skupinách nad 65 let každý přistěhovalý občan ovlivní daleko více intenzitu migrace. Proto je právě u obyvatel ve věku 95–99 let intenzita migrace vyšší. V kategorii nad 100 let není již v evidenci za sledovaná období žádný občan. I tak v zázemí v absolutních hodnotách přibývá počet seniorů, kteří se dožívají stále vyššího věku.

V případě emigrace ze zázemí byla zaznamenána nejvyšší intenzita ve věkové skupině 25–29 let, a to ve všech obdobích. Celkově ale není tento typ migrace tak proměnlivý jako u migrace z Prahy do zázemí a ve všech třech sledovaných obdobích a jednotlivých věkových skupinách vykazovala přibližně podobnou intenzitu emigrace.

Intenzita migračního salda, které je vyjádřeno rozdílem počtu přistěhovalých a vystěhovalých na 1000 obyvatel, shrnuje vývoj migrace popsané v horní části této podkapitoly (obrázek 5.10). Ve všech sledovaných obdobích i jednotlivých věkových kategoriích má migrace ve vztahu s Prahou očividný přírůstek obyvatel. Zejména ve věkové kategorii 0–4 lze pozorovat rostoucí trend přistěhovalých, byť intenzita migrace sama o sobě vykazuje v čase nižší hodnoty.

Obrázek 5.10 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

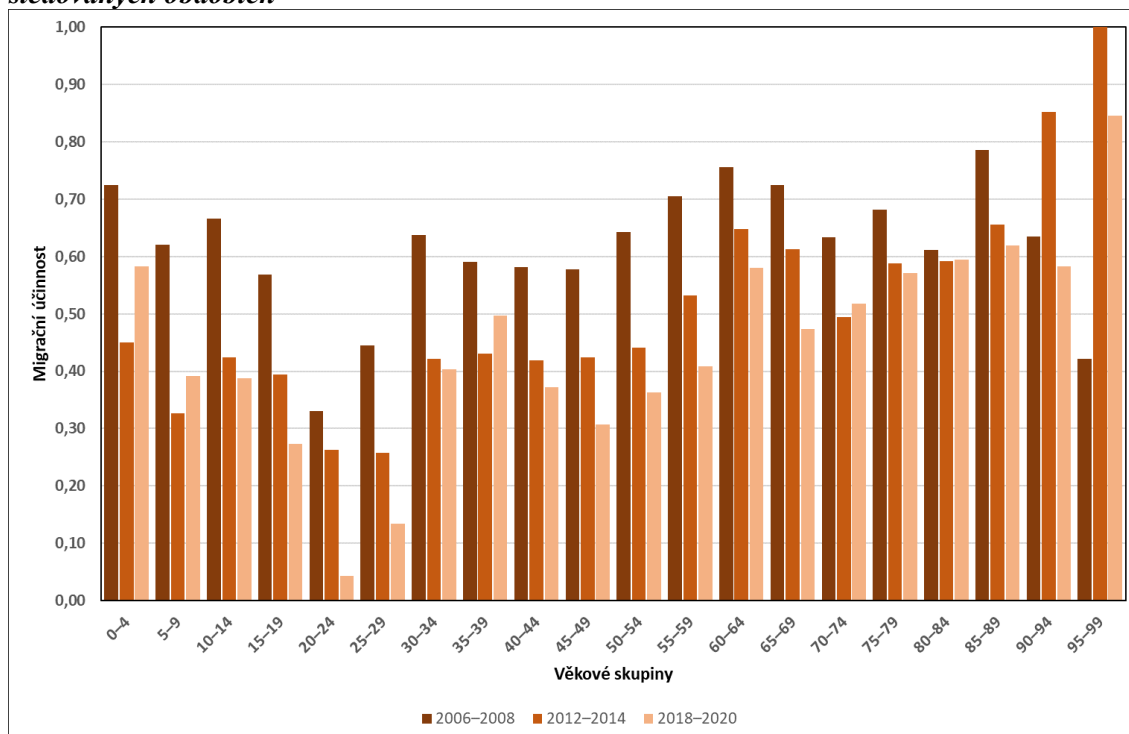
U stěhování do zázemí z Česka a naopak, lze sledovat nepřetržitý přírůstek obyvatel ve věku 0–4 a 25–39 let. V ostatních věkových kategoriích převažovala spíše emigrace a zejména v letech 2018–2020 ve věku od 40 do 75 let zázemí Prahy s Českem migračně

ztrácelo. Za nový poznatek lze tedy pokládat odlišnou strukturu suburbánní migrace a migrace z ostatních regionů Česka.

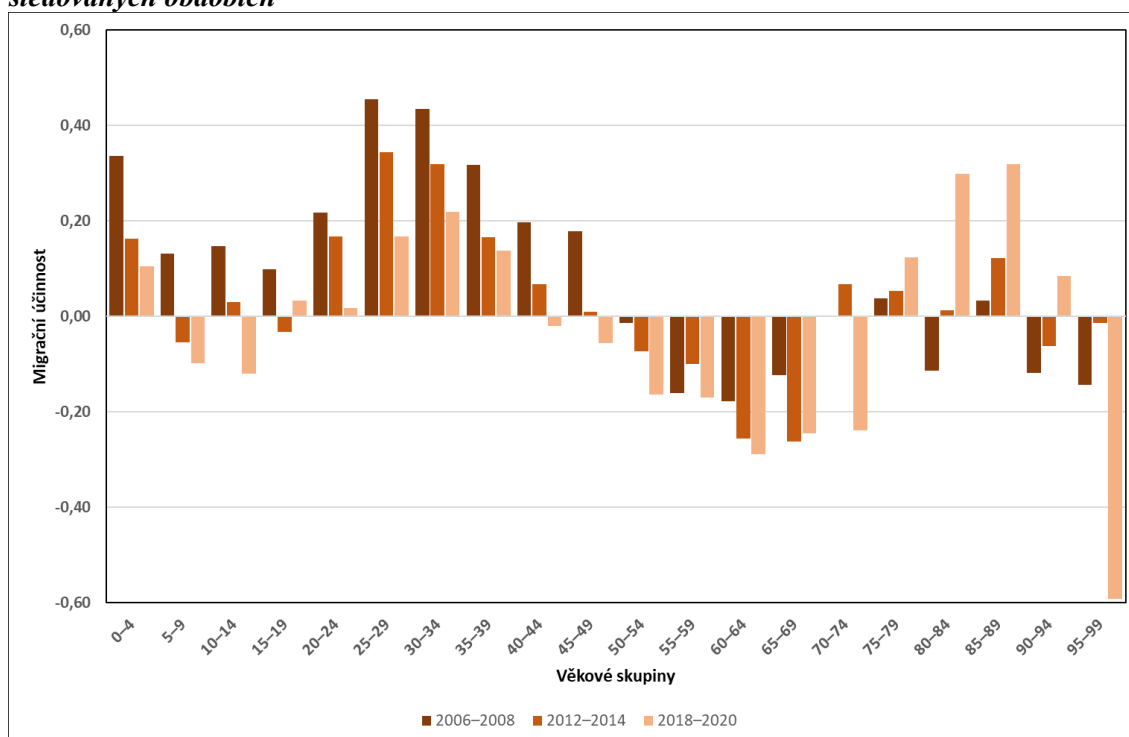
Tento stav lze vyjádřit i skrze migrační účinnost, která dává do poměru migrační saldo a migrační obrat, jež je součtem počtu přistěhovalých a vystěhovalých obyvatel. Migrační účinnost dosahuje hodnot od -1 do 1 podle převážující složky migrace a vyjadřuje efektivitu migrace. V případě, že není přítomna ve sledovaném regionu žádná emigrace, výsledná hodnota migrační účinnosti se rovná 1. Pokud se naopak vyskytuje v daném území pouze emigrace, migrační účinnost se rovná -1. Hodnoty v blízkosti 0 pak představují minimální rozdíl mezi oběma složkami migrace.

Migrační účinnost mezi zázemím a hlavním městem zahrnovala podle očekávání ve všech věkových kategoriích pouze kladné hodnoty (obrázek 5.11). Nejnižší rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými se projevil ve věkových skupinách 20–24 let a 25–29 let, v nejnovějším sledovaném období dokonce obyvatelé ve věku 20–24 let měli jen minimální migrační přírůstek. I přes nižší migrační účinnost mezi zázemím a Českem lze pozorovat jistý trend, kdy do zázemí přicházejí obyvatelé ve věku 20–45 let a naopak od 50 do 69 let zázemí migračně ztrácí (obrázek 5.12).

Obrázek 5.11 – Migrační účinnost zázemí a Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

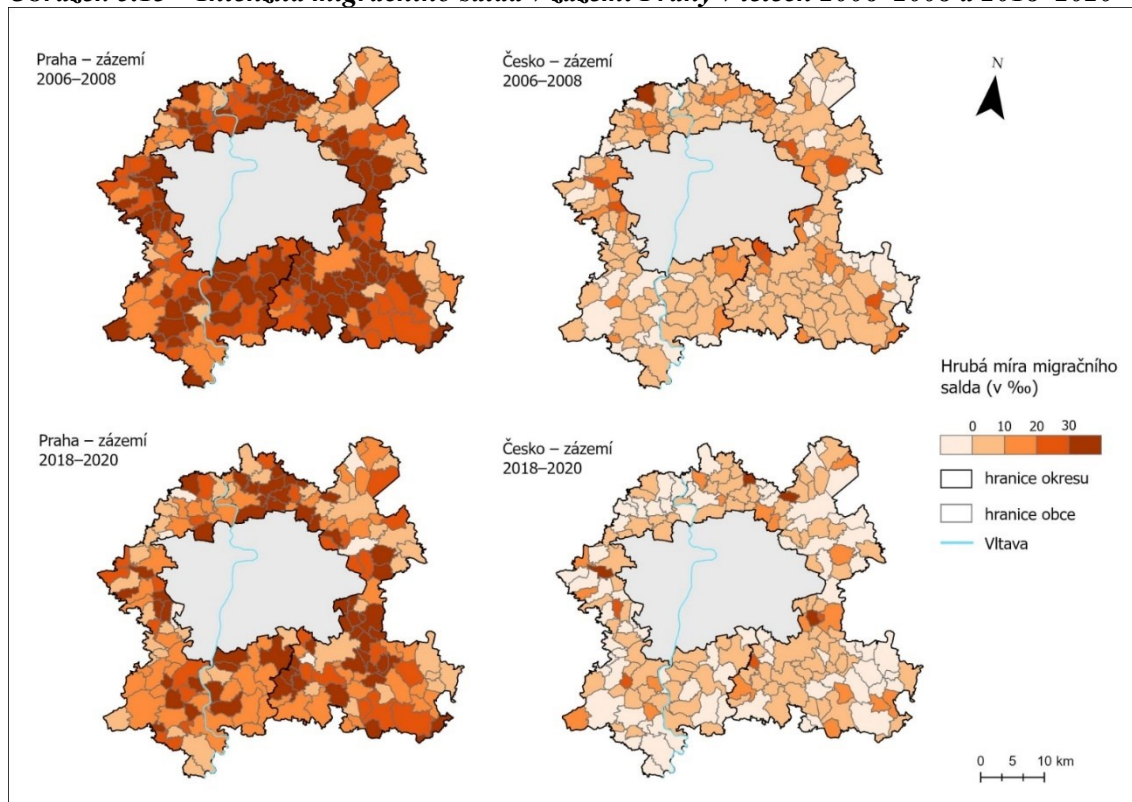
Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Obrázek 5.12 – Migrační účinnost zázemí a Česka v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Vztah Prahy a zázemí dokazuje i obrázek 5.13, který porovnává intenzitu migračního salda v zázemí Prahy ve vztahu s hlavním městem a ostatními regiony Česka ve dvou obdobích. Jednotlivá rozpětí hrubé míry migračního salda byla definována tak, aby tyto intenzity v rámci Prahy, Česka a později zahraničí byly spolu porovnatelné.

V období 2006–2008 zaznamenaly všechny obce ve vztahu s Prahou kladné hodnoty intenzity migračního salda mimo obec Dřísy v okrese Praha-východ, která v obou obdobích migračně ztrácela. Většinu obcí, do kterých obyvatelé přicházejí z hlavního města, lze však zařadit do dvou nejvyšších kategorií. Jejich podíl dosahoval v té době přibližně 70 %. Výjimkou nebyly ani obce, jejichž intenzita migračního salda převýšila 100 %. V okrese Praha-východ to byly Nupaky, Bašť nebo Květnice, v Praze-západ se jednalo o obce Chýně či Holubice. Podobnou situaci ukázala migrace týkající se zázemí a ostatního území Česka. Nejvyšší přírůstky vykázaly rovněž obce Holubice, Chýně či Nupaky. Stejně tak obec Dřísy měla nejvyšší zápornou hodnotu intenzity migračního salda.

Obrázek 5.13 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v letech 2006–2008 a 2018–2020

Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023c, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Migrace obyvatel zázemí Prahy je celkově proměnlivá. U obcí, jejichž intenzita migračního salda byla vysoká již v prvním sledovaném období, často došlo během následujících let k výraznějšímu poklesu, byť úroveň migrace mezi zázemím a Prahou zůstala i tak jedna z nejvyšších v Česku. Mezi takové obce patří například Modletice, Zeleneč, Mratín či Svémyslice. Opačným vývojem prošly například obce Herink, Zlonín, Polerady či Veleň. Nutno je také poukázat na obec Chýně nacházející se mezi Hostivicemi a Rudnou, jejíž intenzita migračního salda v obou sledovaných obdobích zůstala na nejvyšší úrovni v zázemí Prahy. Díky její výborné poloze a dopravní dostupnosti se v letech 2004–2019 jednalo o obec s nejrychlejším růstem počtu obyvatel v Česku. Z hlediska skladby obyvatelstva je to obec s nadprůměrným podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (25 %) v porovnání s průměrem v Česku (12 %) a jedna z nejmladších obcí v Česku z hlediska průměrného věku (Chýně 2023).

5.4 Zahraniční migrace

V případě zahraničního stěhování se do zázemí v průměru přistěhovalo za jednotlivá sledovaná období přibližně 2000 osob, přičemž pro tento typ migrace je typická převaha mužů nad ženami a jejich podíl dosahuje přibližně 60 % (tabulka 5.3). Podobná je tato hodnota i pro Česko. Například v roce 2021 se podíl přistěhovalých mužů rovnal 59,8 % (ČSÚ 2022b). Více jak 90 % přistěhovalých tvořili buď svobodní lidé, nebo lidé v manželství. V porovnání s předchozími obdobími došlo k mírnému nárůstu podílu rozvedených (na 7,1 %), naopak podíl obyvatel v manželství mírně klesl na 41,2 %.

Tabulka 5.3 – Struktura přistěhovalých do zázemí Prahy ze zahraničí ve třech sledovaných obdobích

Přistěhovalí		2006–2008	2012–2014	2018–2020
podíl mužů		62,3	58,8	60,5
Věkové skupiny	0–14	10,3	19,1	11,5
	15–54	88,4	78,6	86,3
	65+	1,3	2,3	2,2
Rodinný stav	nezjištěno	1,2	1,3	1,1
	svobodný/á	47,7	56,2	49,4
	ženatý/vdaná	45,0	41,7	41,2
	rozvedený/á	5,6	5,1	7,1
	ovdovělý/á	1,5	1,2	1,3
Státní občanství	Ukrajina	39,2	24,3	43,5
	Slovensko	12,0	21,0	12,6
	Vietnam	10,3	2,0	4,2
	Rusko	8,6	10,8	3,8
	Bulharsko	1,9	5,4	3,2
	Rumunsko	0,3	2,7	2,9
	Spojené království	1,5	2,4	2,7
	Česko	5,5	4,0	2,0
	Spojené státy	1,0	2,5	1,3
	Moldavsko	4,1	0,6	0,7

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

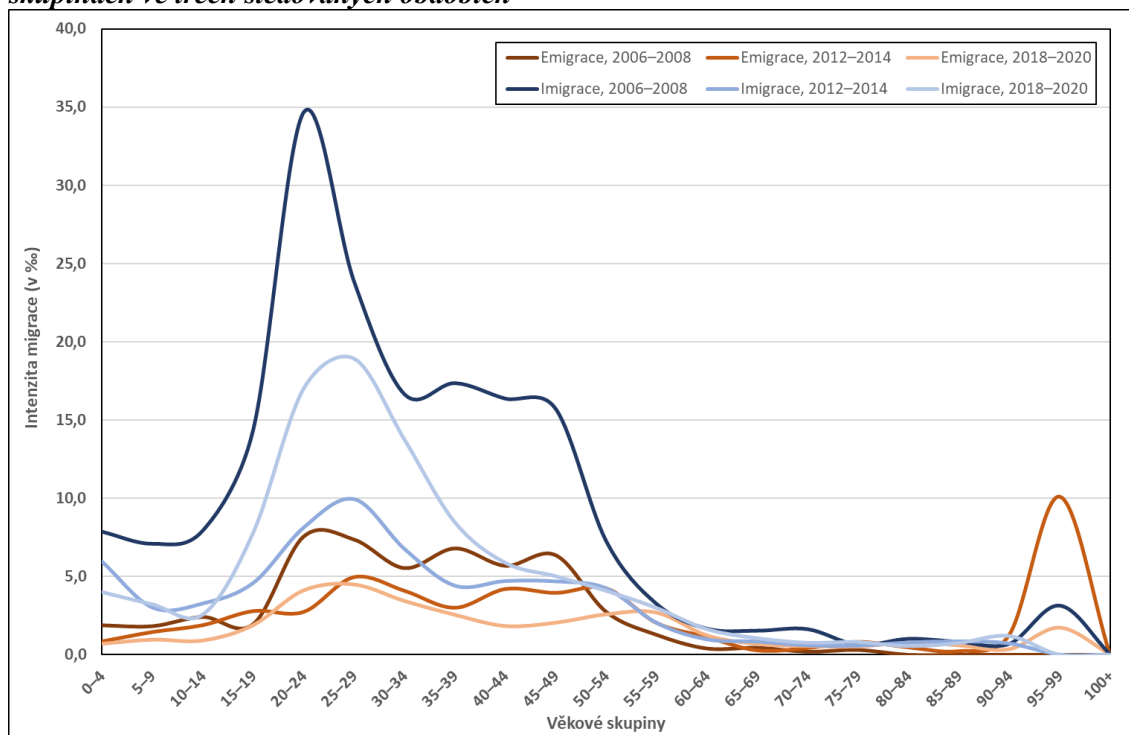
Významný podíl na stěhování do zázemí podle národnostního složení tvořili ve všech třech obdobích Ukrajinci. Mezi další početné skupiny cizinců patřili Slováci, Vietnamci a Rusové (tabulka 5.3). Toto zastoupení cizinců odpovídá i jejich celkovému počtu v Česku v roce 2011 (Přidalová, Ouředníček 2017). Podle absolutního počtu preferovali stěhování Ukrajinci, Slováci a Rusové shodně v letech 2006–2008 město Brandýs nad Labem-Stará Boleslav. Dále do oblíbených destinací obyvatel ukrajinské národnosti patřila obec Mochov, Hostivice nebo Čelákovice. Slováci upřednostňovali Říčany, Hostivice či Jesenici. Tradiční destinací Rusů se stala obec Trnová ležící v okrese Praha-

západ. V období 2018–2020 se do popředí dostaly také obce Mirošovice, Zdiby a Roztoky.

Pro zahraniční stěhování je charakteristická věková struktura migrantů. Nejvyšší podíl přistěhovalých utváří osoby v produktivním věku, a to převážně muži. Děti do 14 let a zejména starší lidé ve věku 65+ se stěhují daleko méně. Data, která byla k dispozici pro sledované okresy, ukazují, že téměř 90 % všech přistěhovalých zahrnuje právě věková skupina 15–64 let. Bylo tomu tak i v případě Česka, jehož podíl všech přistěhovalých obyvatel produktivního věku se pohyboval nejméně v posledních 10 letech v rozmezí 82–90 %. Pro Česko i pro zázemí Prahy platí, že více jak polovina přistěhovalých patřila do věkové skupiny 20–39 let (ČSÚ 2022b).

Zahraníční migrace také dosáhla svého maxima v letech 2006–2008 (obrázek 5.14). S nástupem hospodářské krize a se změnou definice nelegální migrace (podkapitola 5.1) došlo po roce 2008 celkově k úbytku zahraničních migrantů. Alespoň částečné oživení nastalo v období 2018–2020.

Obrázek 5.14 – Intenzita zahraniční imigrace a emigrace v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

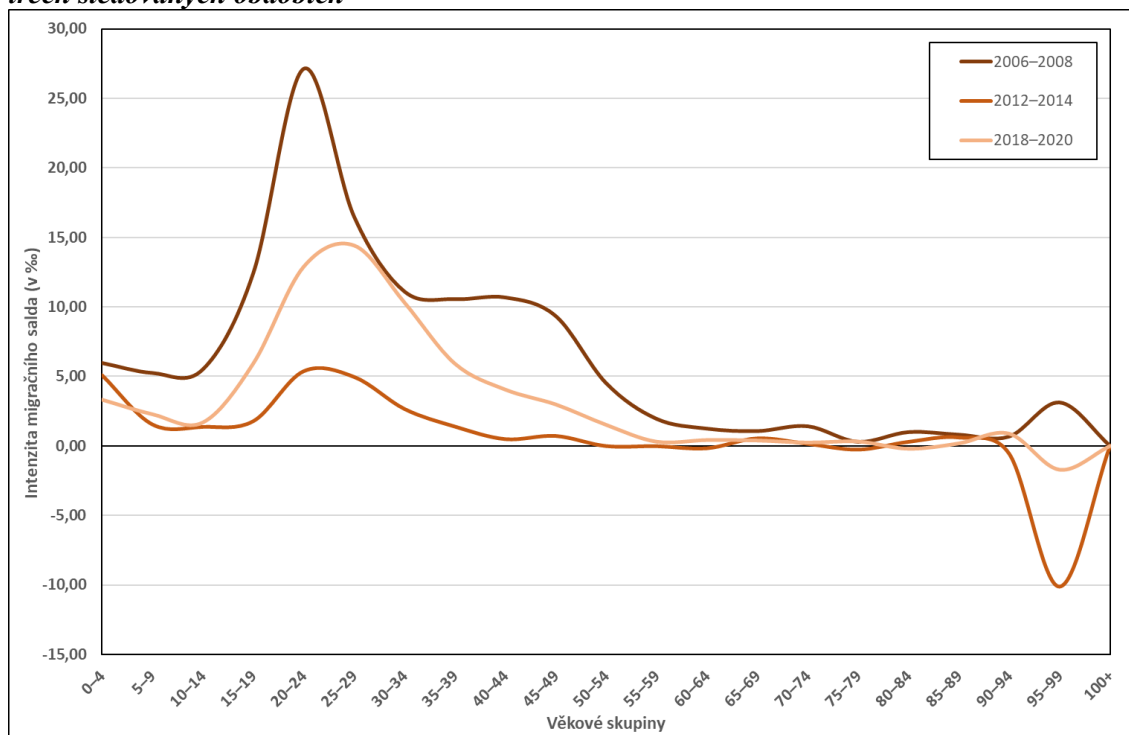
Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Nejvíce přistěhovalých obyvatel ze zahraničí zahrnuje věková skupina 20–24 let v letech 2006–2008. V následujících obdobích se mírně proměnila struktura přistěhovalých i vystěhovalých a jak v letech 2012–2014, tak 2018–2020 se nejvyšší intenzita migrace přenesla do věkové skupiny 25–29 let a zvýšila se rovněž i ve věku 30–

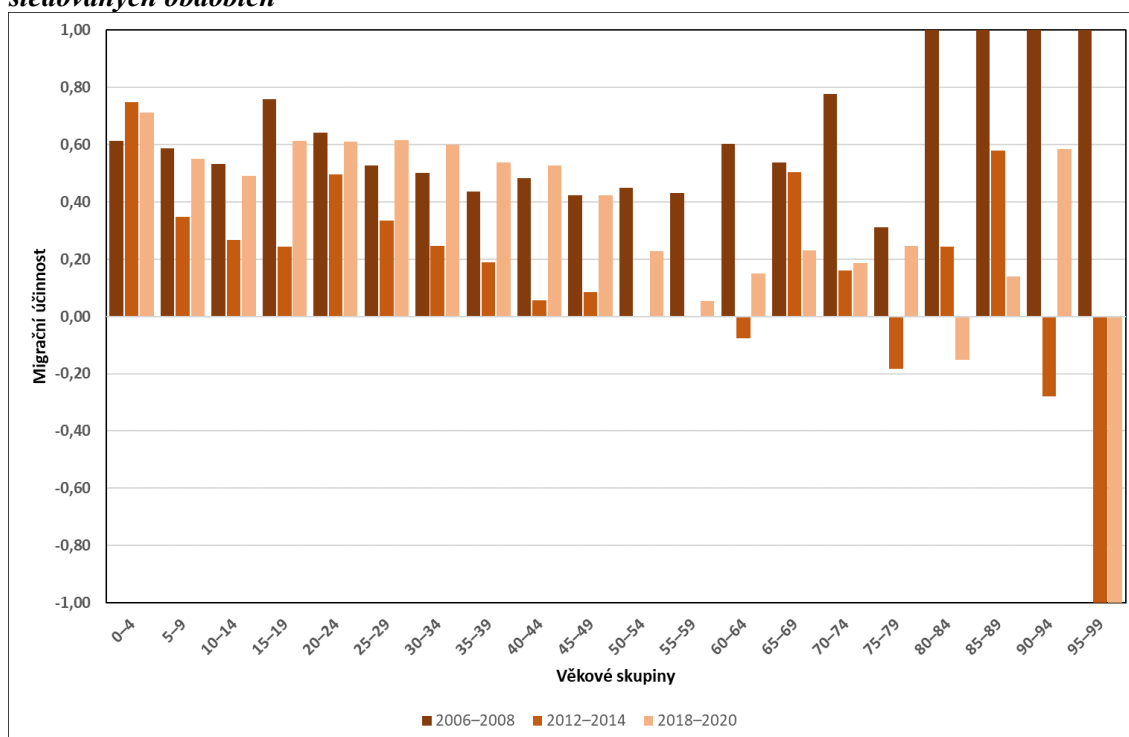
34 let (obrázek 5.14). V nejvyšších věkových kategoriích dochází ke stěhování minimálně a jak již bylo diskutováno u vnitřní migrace, i jednotky přistěhovalých či vystěhovalých obyvatel více ovlivňují její intenzitu.

I v případě vystěhování do zahraničí výrazně převažují obyvatelé v produktivním věku. V zázemí Prahy se jednalo zpočátku o věkovou skupinu 20–24 let následovanou obyvateli 25–29 let. V období 2018–2020 se nejvíce vystěhovalých nacházelo ve věkové skupině 25–29 let těsně následována populací ve věku 30–34 let. V Česku se též zvýšil počet ve starších věkových skupinách (ČSÚ 2022b). Všechna tři sledovaná období zaznamenala kladné hodnoty intenzity migračního salda do věku 55 let. Ve starších věkových kategoriích se stěhovaly v zázemí Prahy často jen jednotky obyvatel a intenzita migračního salda je tak velice nízká (obrázek 5.15). Obrázek 5.16 vyjadřuje podíl migračního salda na migračním obratu. Zde je na místě, převážně při pohledu do vyšších věkových skupin, přijmout intenzitu migračního salda i migrační účinnost s určitou opatrností z důvodu malého vzorku dat.

Obrázek 5.15 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

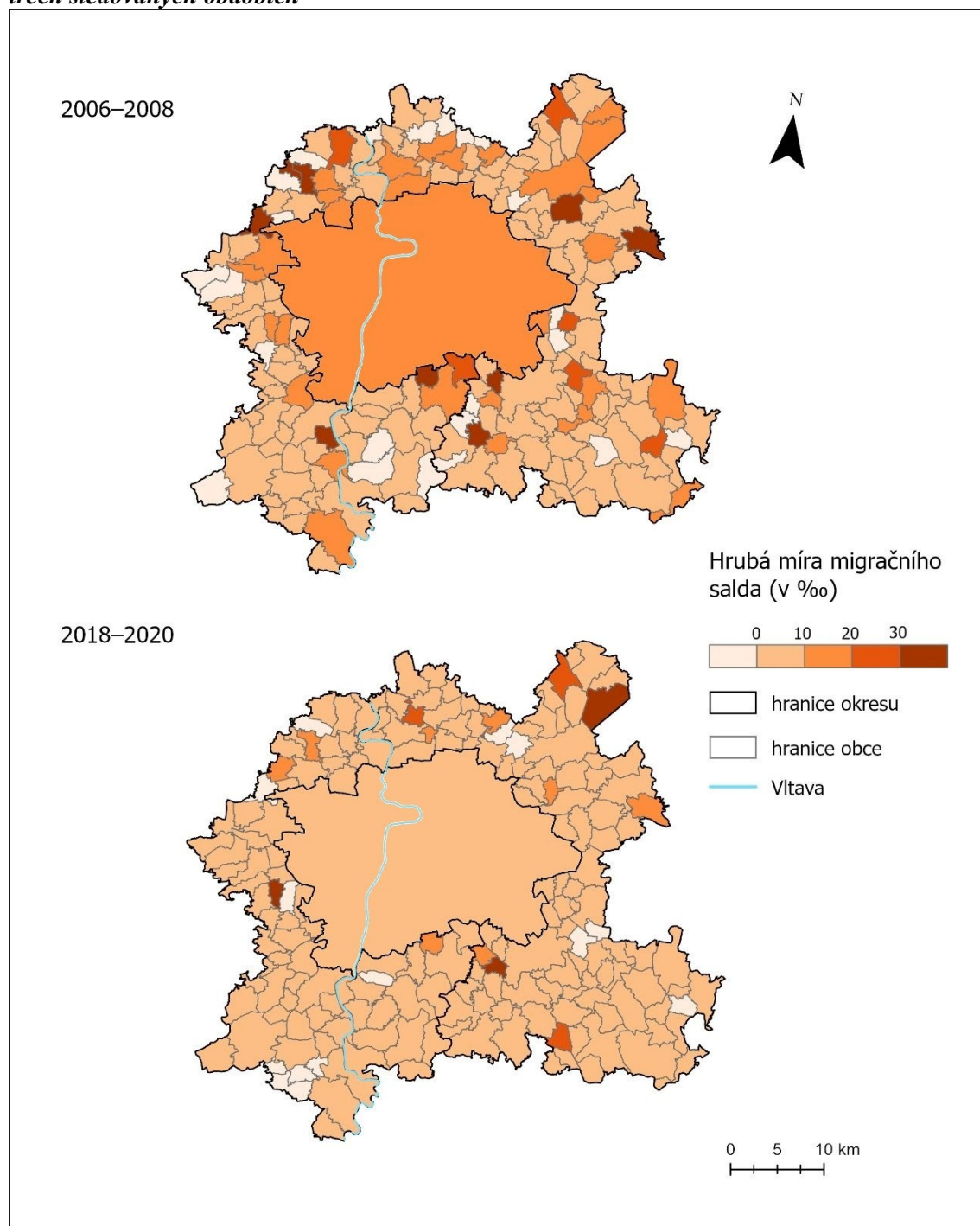
Obrázek 5.16 – Migrační účinnost v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Vysoká zahraniční migrace zejména v letech 2007 a 2008 ovlivnila intenzitu migračního salda nejen v zázemí Prahy (obrázek 5.17). Hlavní město zaujímá jasné prvenství v počtu přistěhovalých cizinců, kteří se stěhují do okresů Praha-východ a Praha-západ, avšak s rostoucí vzdáleností obcí od Prahy jejich podíl v nich klesá. Výjimkou jsou obce, v nichž jsou situované například ubytovny nebo lokality spjaté se suburbanizací Prahy (Přidalová, Ouředníček 2017).

Nejvyšší intenzitu migračního salda celkově zaznamenala v letech 2006–2008 již výše zmíněná obec Trnová, pro kterou je právě typická výstavba nových rodinných domů. Dalšími obcemi s vyšší intenzitou migračního salda jsou Mochov, kde je lokalizována ubytovna pro cizince, a Vestec, která roky prochází velkým rozvojem. Ještě v roce 2002 měla 1007 obyvatel, 2000 obyvatel dosáhla v roce 2008 a v roce 2021 to bylo již 2822 obyvatel. Skutečný počet obyvatel je však daleko vyšší, neboť ne všichni zde mají trvalé bydliště (Vestec 2023). Ostatní obce, ke kterým patří například Dobříč, Dřísy, Hlavenec či Klíčany, zaznamenaly vyšší intenzitu migračního salda zejména v letech 2018–2020 z důvodu nízkého počtu stálých obyvatel.

Obrázek 5.17 – Intenzita migračního salda v zázemí Prahy v 5letých věkových skupinách ve třech sledovaných obdobích

Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023c, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

6 Migrace vybraných skupin obyvatel

Obsahem této kapitoly je migrace dvou vybraných skupin obyvatel, jež jsou důležité pro utváření sídel a představují významnou složku v oblasti migrace do zázemí. V první řadě se jedná o generaci Y – pozdní mileniály, kteří v období 2018–2020 tvořili věkovou skupinu 20–29 let a vykazující jednu z nejvyšších intenzit migrace ze všech věkových kategorií. Druhou skupinou jsou obyvatelé 65 let a starší, jejichž počet se, i z důvodu vyšší naděje dožití, neustále zvyšuje. Proto je migrace této věkové skupiny stále významnější.

6.1 Migrace generace Y

Podstatnou skupinou obyvatel podílející se z velké části na migraci do zázemí Prahy je generace „Y“, neboli mileniálové. Pro sledování a následné porovnání migrace v období 2006–2008 a 2018–2020 byla vybrána skupina obyvatel ve věku 20–29 let. Podle terminologie, kterou použil Lee (2021), je v období 2006–2008 sledována generace raných mileniálů a částečně generace X, jež v letech 2018–2020 tvořila generaci pozdních mileniálů, v obou případech tedy věkové rozpětí 20–29 let. Výběr období 2006–2008 je užitečné k porovnání vývoje struktury obyvatelstva a intenzit migrace ve zvolené věkové skupině, byť se nejedná zcela o generaci mileniálů.

Tabulka 6.1 – Podíly přistěhovaných obyvatel do zázemí Prahy v letech 2006–2008 a 2018–2020

Migrace	2006–2008		2018–2020	
	20–24	25–29	20–24	25–29
z Prahy	14,5	32,5	11,2	26,5
z Česka	8,9	26,5	6,6	19,7
ze zahraničí	13,8	12,4	9,2	12,7
zázemí	3,8	7,6	4,6	9,4
celkem	100,0		100,0	

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Nejvyšší podíly migrujících obyvatel do zázemí Prahy byly zaznamenány za obě sledovaná období ve věkové skupině 25–29 let, a to z hlavního města (tabulka 6.1). Avšak celkový počet přistěhovalých obyvatel do zázemí Prahy se výrazně snížil, a to téměř o polovinu. Pouze na stěhování v rámci zázemí, jehož podíl byl nejmenší, se účastnil přibližně stejný počet obyvatel v obou obdobích.

Dochází také k proměně struktury obyvatelstva podle rodinného stavu. V Česku lze pozorovat nejvyšší počet obyvatel žijících v manželství, ačkoliv se jejich podíl neustále snižuje. První výraznější vlna jejich úbytku přišla v 90. letech 20. století a poprvé v roce 2010 podíl těchto obyvatel klesl pod hranici 50 % (Křesťanová, Kurkin 2020). Migrace svobodných a sezdaných do zázemí Prahy v letech 2006–2008 byly zprvu téměř ve shodě. V letech 2018–2020 nastal obrat ve struktuře přistěhovalých, kdy jasně dominoval podíl svobodné populace. Mírně vzrostl i počet rozvedených ve sledovaném regionu (tabulka 6.2). Tyto trendy zaznamenalo i Česko a od 90. let se zvyšuje podíl svobodných i rozvedených obyvatel. V posledních letech se naopak rozvodovost mírně snížila. Důvodem této změny je podle Křesťanové a Kurkina (2020) mimo jiné nižší sňatečnost obyvatel.

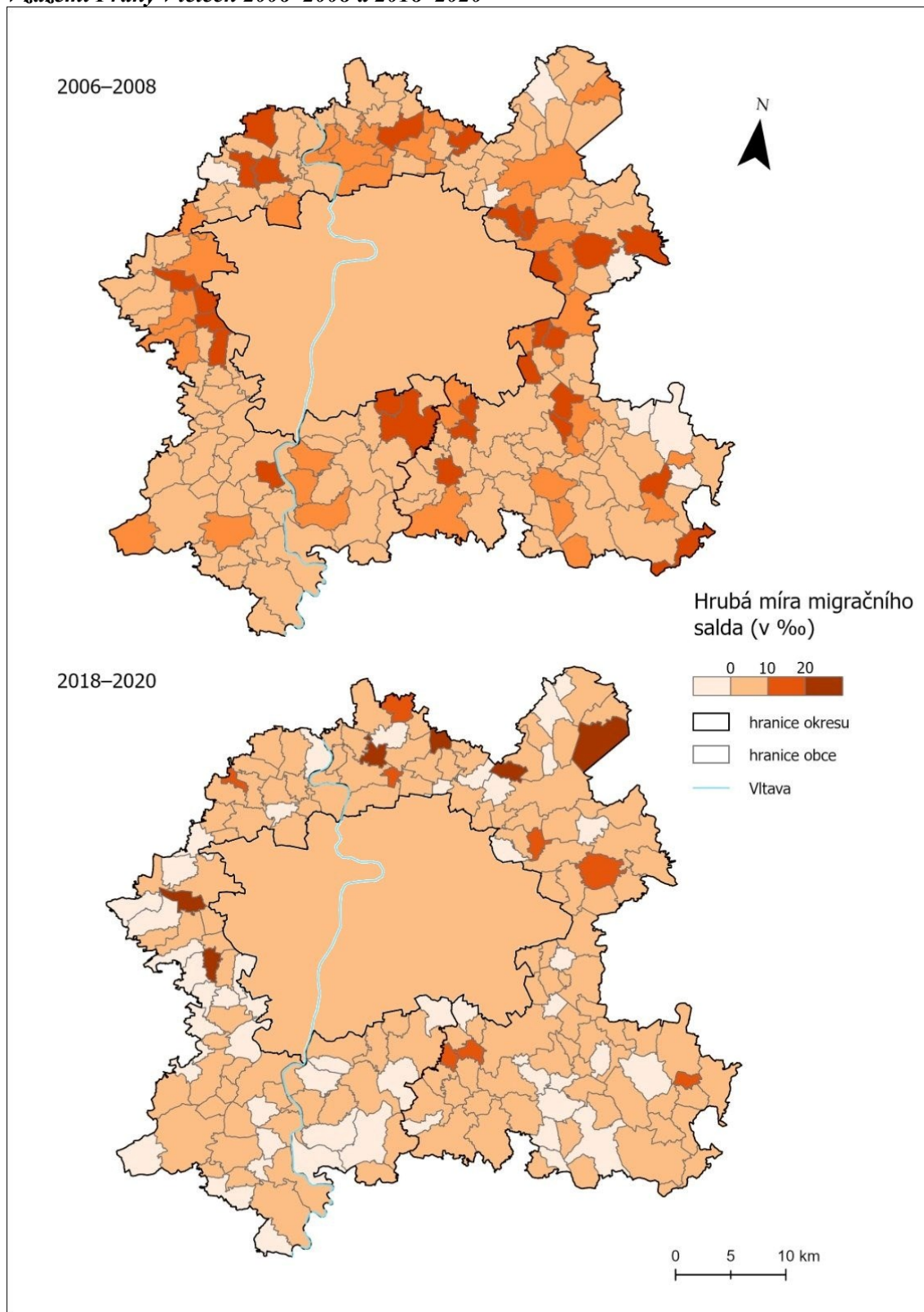
Tabulka 6.2 – Podíl přistěhovalých obyvatel ve věku 20–29 let do zázemí Prahy podle rodinného stavu za období 2006–2008 a 2018–2020

Rodinný stav	2006–2008		2018–2020	
	muži	ženy	muži	ženy
nezjištěno	0,6	0,4	0,3	0,2
svobodný/á	48,0	42,4	56,3	52,1
ženatý/vdaná	43,4	44,2	34,3	33,0
rozvedený/á	7,2	9,3	8,3	11,2
ovdovělý/á	0,8	3,8	0,9	3,5
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Intenzita migrace do zázemí Prahy se odvíjí od struktury obyvatelstva Česka a jejich nepravidelností, které byly popsány v podkapitole 4.2. V letech 2006–2008 se ve věkové skupině 20–29 let nacházeli lidé narození na přelomu 70. a 80. let 20. století. Jednalo se tedy částečně o silné populační ročníky. Naopak generace pozdních mileniálů zahrnuje historicky nejméně početné ročníky s minimem v roce 1999. Věková skupina 20–29 let v období 2006–2008 zahrnovala 14,5 % obyvatel Česka, v letech 2018–2020 tento podíl dosahoval 10,6 %. Významnou úlohu měla také zahraniční migrace, která nejvyšší intenzity vykazovala v prvním sledovaném období a nejčastěji v této věkové kategorii.

Obrázek 6.1 – Průměrná roční hrubá míra migračního salda obyvatel ve věku 20–29 let v zázemí Prahy v letech 2006–2008 a 2018–2020

Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023c, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

V období 2006–2008 zaznamenalo pouze sedm obcí úbytek obyvatel ve věkové skupině 20–29 let. Z velké části se jednalo o regiony lokalizované mimo významné silniční komunikace. Naopak nejvyšší intenzita migračního salda se projevila u obcí ležících na samotném okraji Prahy, případně v blízkosti hlavních silničních komunikací, tedy u dálnic nebo rychlostních silnic (obrázek 6.1).

Období 2018–2020, jež se týká ryze stěhování generace Y – pozdních mileniálů, vykázalo nižší intenzity migračního salda. V tomto období nastala opačná situace, kdy se naskytlo pouze šest obcí s intenzitou migračního salda přes 20 %. Téměř 75 % obcí má však kladné migrační saldo a rozvoj v nich tak probíhá. Jak již bylo zmíněno, příčinou této změny byl nižší počet obyvatel ve věkové skupině 20–29 let a celkově nižší mobilita obyvatelstva (podkapitola 5.3 a 5.4). Naopak na 50 obcí ztratilo v tomto období obyvatele ve věku 20–29 let. Většinou se jednalo o obce nepřevyšující 1000 obyvatel.

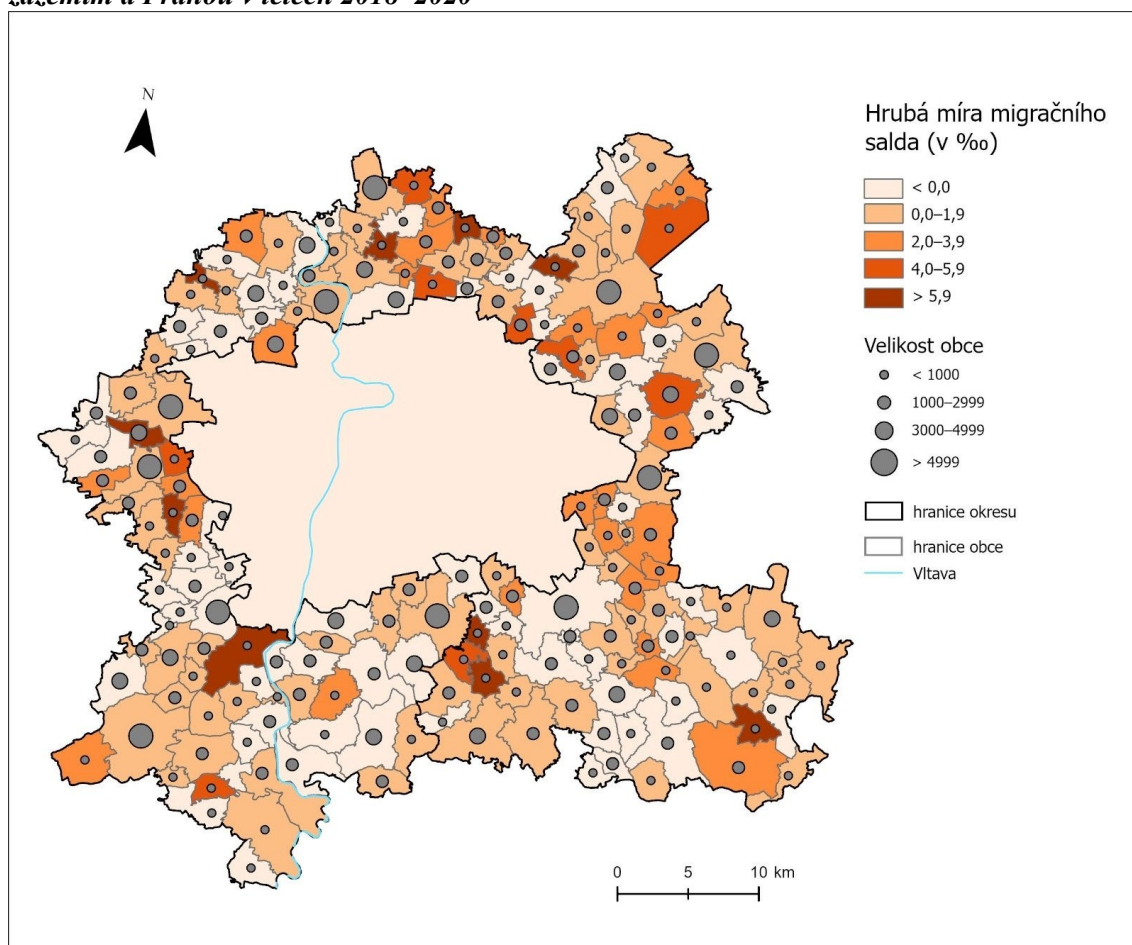
Emigrace této věkové kategorie ze zázemí Prahy je podstatně nižší a ve sledovaných obdobích zůstala téměř nezměněna. Pouze mírný nárůst obyvatel ze zázemí zapsala Praha, kam se stěhovala téměř polovina všech emigrantů okresů Praha-východ a Praha-západ. V tomto období zůstalo 16 obcí, za které nebyla hlášena žádná migrace do hlavního města. Jednalo se výhradně o menší obce do 500 obyvatel. Kromě menších obcí zaznamenaly jedny z nejvyšších intenzit emigrace do Prahy obce Mirošovice, Dobřejovice, Nupaky, Veleň, Vestec či Statenice.

Struktura migrantů je u mladších obyvatel velice podobná. Nejčastěji odcházejí do Prahy svobodní lidé, jejichž podíl dosahoval 75 % ze všech stěhování. U minimálního počtu obyvatel byl uveden rodinný stav „rozvedený/á“, a to pouze ve věku od 24 do 29 let. Stěhování ovdovělých zcela chybí. Podobnou strukturu stěhujících se obyvatel má i migrace v zázemí Prahy, ačkoliv obce vykazují velice malé počty stěhování a migrační saldo, ať záporné či kladné, zahrnuje jen jednotky obyvatel. Nejvíce obyvatel ztratily v období 2018–2020 obce Roztoky a Mirošovice. Nejvyšší kladné migrační saldo měly obce Jesenice a Mníšek pod Brdy.

Jak již bylo zmíněno, významné je stěhování mezi zázemím a hlavním městem. Tuto migraci znázorňuje obrázek 6.2, konkrétně hrubou míru migračního salda obyvatel ve věku 20–29 let v letech 2018–2020. Na obrázku je možno vidět porovnání migrace a velikosti jednotlivých obcí. Nejvyšší intenzita migračního salda se projevila u sídel, které náležely velikostně do první kategorie obcí do 1000 obyvatel. Jedinou výjimku představovalo město Chýně, jehož význam byl diskutován v podkapitole 5.3. Jen za tříleté období tato obec dosáhla v čisté migraci přes 100 obyvatel ve věku 20–29 let.

Nejvyšší intenzitu migračního salda zaznamenala obec Polerady, která v posledních letech prochází velkým rozvojem. Jen v roce 2016 zde bylo dokončeno 35 řadových domů a v roce 2021 také otevřena mateřská škola (Polerady 2023). Za zmínku stojí také obec Herink, kde probíhá výstavba nových rodinných domů a v období 2018–2020 měla tato obec vyšší intenzitu migračního salda. Další výstavba 22 domů započala v roce 2021 a její dokončení je plánováno ve druhé polovině roku 2023 (Zahrady Herink 2023). Podobný rozvoj lze pozorovat v obci Zlonín, kde velký projekt Zelený Zlonín odstartoval v roce 2019 a plánem je realizovat více jak 100 pasivních domů (Zelený Zlonín 2023).

Obrázek 6.2 – Průměrná roční hrubá míra migračního salda obyvatel ve věku 20–29 let mezi zázemím a Prahou v letech 2018–2020

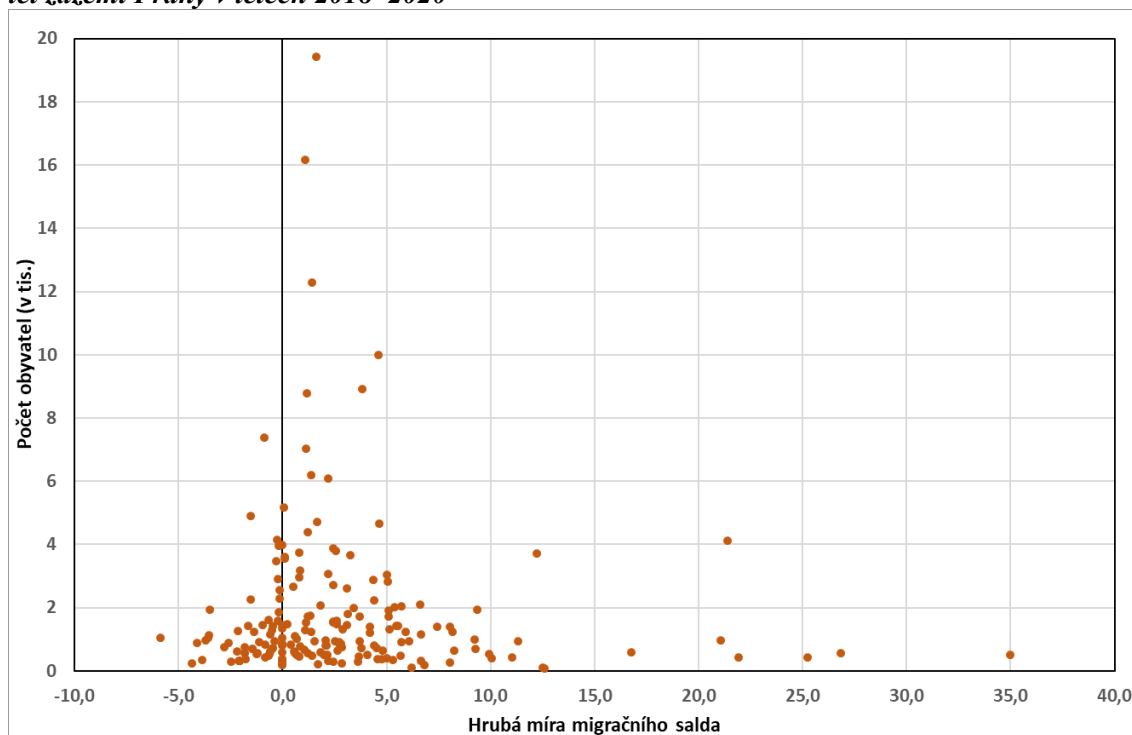
Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023c, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Záporné migrační saldo zaznamenalo zázemí s hlavním městem velké množství obcí, u mnoha z nich byla tato hodnota velice malá a nelze konstatovat, že by u všech docházelo k dlouhodobému úbytku obyvatel. Nejvyšší úbytek obyvatel byl zaznamenán v obci Mirošovice, kde migrační saldo dosáhlo -24 obyvatel v letech 2018–2020 (obrázek 6.2).

Vztah hrubé míry migračního salda a počet obyvatel jednotlivých obcí zázemí Prahy znázorňuje i obrázek 6.3. Ve sledovaném regionu se nachází přibližně 75 % obcí

s obyvateli do 2000 a většina z nich vykázala nízké hodnoty migračního salda. Celkově nelze pozorovat závislost mezi těmito dvěma proměnnými. Tuto skutečnost potvrdil i korelační koeficient, jehož hodnota dosáhla -0,1, tedy že závislost není prokazatelná.

Obrázek 6.3 – Hrubá míra migračního salda a počet obyvatel jednotlivých obcí ve věku 20–29 let zázemí Prahy v letech 2018–2020

Zdroj: ČSÚ 2023c, ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Následující tabulka (6.3) obsahuje 10 měst, u kterých byla zjištěna za období 2018–2020 nejvyšší migrace do nebo ze zázemí. U obou stěhování se jedná o desítky přistěhovaných a vystěhovaných obyvatel. Ve výsledku je však migrační saldo každé obce téměř zanedbatelné. Například u dominujících Říčán s počtem přistěhovaných 59 obyvatel, se za sledované období vystěhovalo 57 obyvatel. Proto bylo dále ještě sledováno migrační saldo zázemí Prahy zvláště s hlavním městem a ostatními regiony Česka. Jasnou dominanci potvrdila obec Chýně, jejíž migrační saldo dosáhlo za roky 2018–2020 téměř 200 obyvatel. Dalšími obcemi s podstatně nižším migračním saldem byly Nehvizdy a Jesenice. Obyvatelé stěhující se z Česka do zázemí rovněž preferovali obce Roztoky a Hostivice. Obyvatelé Prahy se stěhovali ve větší míře do obcí Zlonín, Horoměřice, Přezletice, Jinočany nebo Herink.

Tabulka 6.3 – Města s nejvyšší migrací obyvatel 20–29 let do a ze zázemí v období 2018–2020

2018–2020		
Pořadí	Přistěhovalí	Vystěhovalí
1.	Říčany	Říčany
2.	Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	Brandýs nad Labem-Stará Boleslav
3.	Mladá Boleslav	Kladno
4.	Čelákovice	Milovice
5.	Kladno	Jesenice
6.	Milovice	Kralupy nad Vltavou
7.	Plzeň	Neratovice
8.	Brno	Čelákovice
9.	Ostrava	Plzeň
10.	Česká Lípa	Mladá Boleslav

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

6.2 Migrace seniorů

Druhou sledovanou skupinou obyvatel stěhujících se v zázemí Prahy jsou lidé ve věku 65 let a starší. Tento typ migrace nabývá na významu, neboť obecně se lidé dožívají stále vyššího věku a dochází tak celkově ke stárnutí populace (viz podkapitola 2.5). Rovněž se jedná o skupinu obyvatel, u které se od 80. let 20. století k neustálému nárůstu (Křesťanová, Kurkin 2020). Existuje však rozdíl v rodinném stavu mezi muži a ženami této věkové skupiny, který byl zejména v prvním sledovaném období výrazný. Nejvyšší podíl přistěhovalých byl zaznamenán u mužů v manželství, který dosáhl 67,2 % v prvním a 60,4 % ve druhém sledovaném období. Nižší byl naopak podíl vdaných žen (26,8 % respektive 40,0 %). Daleko více se na imigraci v obou obdobích podíleli ovdovělé ženy než ovdovělí muži, a to dokonce pětinašobně (tabulka 6.4). Celkově se zvýšil počet přistěhovalých obyvatel v postproduktivním věku ve druhém sledovaném období o 100 %.

Tabulka 6.4 – Podíl seniorů přistěhovalých do zázemí Prahy podle rodinného stavu za období 2006–2008 a 2018–2020

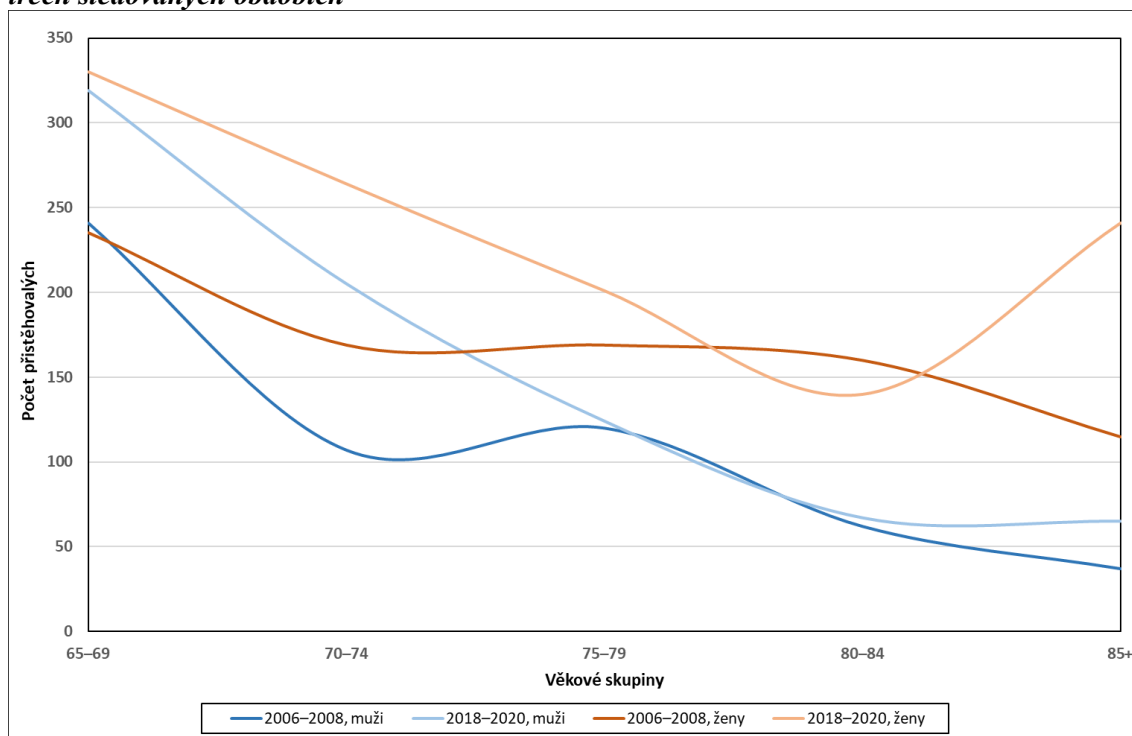
Rodinný stav	2006–2008		2018–2020	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
nezjištěno	0,3	0,3	0,4	0,3
svobodný/á	4,2	2,5	3,1	2,8
ženatý/vdaná	67,2	26,8	60,4	40,0
rozvedený/á	10,8	13,2	19,7	22,0
ovdovělý/á	17,5	57,2	16,4	34,9
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: ČSÚ 2023c, vlastní zpracování

Nejvíce se do zázemí Prahy stěhovali senioři ve věku 65–69 let. Tuto skutečnost lze vysvětlit skrze strukturu věkové pyramidy, která se s přibývajícím věkem obyvatel v postproduktivním věku postupně zužuje. Také záleží na tom, v jaké fázi životního cyklu se starší populace nachází. V podkapitole 2.4 byly zmíněny jeho jednotlivé fáze, a jak značí obrázek 2.3 v teoretické části, jedním z životních milníků je odchod do penze. Následně s rostoucím věkem mobilita těchto obyvatel klesá. Výjimkou může být zejména stěhování na sklonku života do různých zařízení pro seniory, kdy se migrace obyvatel nepatrně zvyšuje. Zázemí Prahy je toho také důkazem.

Velký podíl na migraci osob ve věku 65 let a starších mají výhradně ženy, což je ovlivněno několika skutečnostmi. Obecně se ženy dožívají vyššího věku než muži a jejich naděje dožití, se i přes její pozvolný nárůst u obou pohlaví dlouhodobě liší, přibližně o 5 let. V letech 2017–2021 se naděje dožití při narození u žen rovnala v okrese Praha-východ 82,13 let, u mužů 77,16 let. Pro Prahu-západ byly vypočítány podobné hodnoty, pro ženy 82,80 let, pro muže 77,78 let, přičemž se jednalo o druhé nejvyšší hodnoty v Česku, ihned za Prahou (ČSÚ 2022c). Šanci na dožití se vyššího věku dává ženám i genetický faktor, jehož výhodu zdůvodňují ve své práci Seifarth, McGowan a Milne (2012). Autoři také diskutují další fyziologické faktory, které přispívají k vyšší délce života.

Obrázek 6.4 – Podíl přistěhovaných obyvatel do zázemí ve věku 65+ podle věkových skupin ve třech sledovaných obdobích

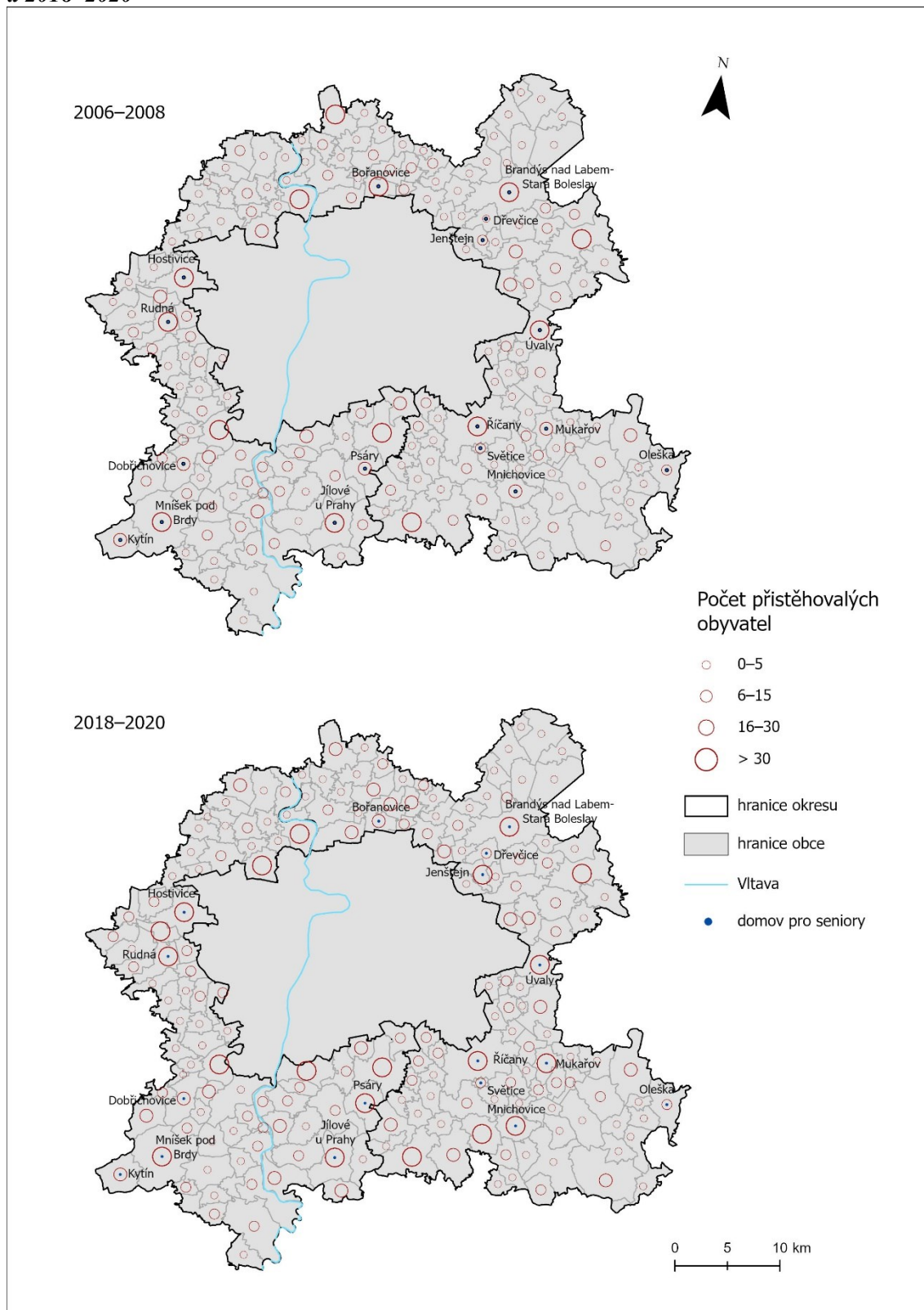
Zdroj: ČSÚ 2023c, MPSV 2023, vlastní zpracování

U většiny věkových skupin převažovalo stěhování do zázemí u žen. Například ve věku 85 let a starších se na migraci v období 2018–2020 podílelo až pětkrát více žen, zejména ovdovělých, jak již bylo zmíněno. U mužů s přibývajícím věkem mobilita klesá a celkově jejich podíl z hlediska věkové struktury je nižší (obrázek 6.4).

V zázemí Prahy se vyskytuje řada domovů pro seniory a různá specializovaná pracoviště poskytující geriatrické služby. Souhrn obcí sledovaných okresů, v nichž jsou lokalizované domovy pro seniory, poskytuje obrázek 6.5. Jedná se o zařízení, která jsou uvedena v registru poskytovatelů sociálních služeb spravující Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV 2023). Nízkou migraci seniorů do zázemí Prahy a její absolutní hodnoty ve dvou tříletých obdobích zobrazuje obrázek 6.5. Jedná se o celkovou migraci do zázemí Prahy bez ohledu na předchozí trvalé bydliště. Během dvou sledovaných období se imigrace do zázemí zvýšila, a to i v případě jednotlivých migračních směrů – z Prahy, Česka i ze zahraničí. Zatímco u prvních dvou zmiňovaných lze hovořit o několika stovkách přistěhovalých za jednotlivá období, migrace ze zahraničí čítá pouze desítky osob. Pro tento typ zahraničního stěhování je typický nižší věk seniorů, v obou obdobích se průměrný věk imigrantů pohyboval okolo 70 let. V případě stěhování z Česka a výhradně z Prahy do zázemí je věková struktura podstatně starší a výjimkou nejsou obyvatelé 90 let a více.

Jak znázorňuje obrázek 6.5, je zřejmé, že se velký podíl obyvatel ve věku 65+ stěhuje do různých zařízení pro seniory, nejčastěji do domovů poskytujících sociální služby. Podle Ouředníčka (2007) je stěhování do domovů pro seniory jedním z procesu suburbánního rozvoje a spolu se suburbanizací jedním z dekoncentračních procesů. V okresech Praha-východ a Praha-západ se nachází domovy pro seniory podle registru poskytovatelů sociálních služeb celkem v 17 obcích. U většiny z nich lze pozorovat vyšší počet přistěhovalých obyvatel. Zcela nejvyšší přírůstek v obou sledovaných obdobích byl zaznamenán v obci Říčany, která disponuje několika zařízeními pro seniory a celkově se počet přistěhovalých více jak dvojnásobně zvýšil oproti prvnímu období. Mezi další obce s nejvyšším přírůstkem v obou obdobích patří Hostivice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Jílové u Prahy nebo Mníšek pod Brdy.

Obrázek 6.5 – Počet přistěhovalých obyvatel do zázemí Prahy ve věku 65+ v letech 2006–2008 a 2018–2020

Zdroj: Arcdata Praha 2023, ČSÚ 2023c, MPSV 2023, vlastní zpracování

Existují další místa, kde není lokalizovaný podle registru poskytovatelů sociálních služeb žádný domov pro seniory, přesto počet nových obyvatel ve věku 65+ není zanedbatelný. Nutno zmínit domovy se zvláštním režimem poskytující péči například pro osoby s Alzheimerovou chorobou. Takové lze najít v Černošicích, Roztokách u Prahy, Průhonicích nebo Horoměřicích. Přítomnost domovů pro seniory či jiných zařízení pro starší obyvatele je tedy klíčová pro četnost migrace. Příkladem je obec Jesenice, kde se takové zařízení buduje a lze tedy očekávat nárůst počtu seniorů v následujících letech. Jeho dokončení se předpokládá v roce 2024 (Jesenice 2023). Obec Vestec, byť nedisponuje žádným větším zařízením, nabízí pro seniory zde žijící program v podobě peněžního příspěvku a jiných benefitů (Vestec 2023).

Kromě sociálních zařízení obývají senioři chaty a chalupy, jež dříve sloužily jako druhý domov, a přeměňují je k trvalému užívání. Tato migrace je dalším typem suburbánního rozvoje (Ouředníček 2007). Otázkou zůstává, zda jejich obyvatelé změní své trvalé bydliště, pokud v těchto domech tráví většinu roku. Proto je obtížné na základě dat tuto skutečnost určit.

Obecně se obyvatelé 65 let a starší stěhují do větších obcí, kde je nabídka služeb více pestrá. Pokud nebydlí přímo v některém ze zařízení, mohou využívat například rozvážkové služby, lékařské služby a další jiné výhody, které seniorům obce nabízí.

K migraci seniorů dochází samozřejmě i ze zázemí Prahy, toto stěhování je však celkově velice malé. Ze zázemí se stěhovalo v obou obdobích přibližně o polovinu obyvatel méně, než bylo přistěhovalých. Z hlediska migračních směrů se více stěhovali lidé do regionů v Česku než ze zázemí do Prahy. Zahraniční migrace vykázala minimální absolutní počet vystěhovalých obyvatel ze zázemí.

7 Závěr

Pražský městský region prochází od 90. let 20. století velkým rozvojem. Jedná se o území s největší intenzitou migrace, jejíž vrchol byl zaznamenán v letech 2007 a 2008 a počet obyvatel každým rokem neustále narůstá. Pro analýzu migrace v Pražském městském regionu, tedy v Praze a okresech Praha-východ a Praha-západ, byla zvolena tři tříletá období – 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020, za které jsou nejčastěji představeny jednotlivé analýzy. Dále je v této práci dělena migrace na vnitřní a zahraniční, vnitřní dále na stěhování do Prahy a ostatních regionů Česka. Práce se rovněž opírá o dva koncepty. Prvním je demografické stárnutí, jež je v posledních letech velice aktuálním tématem, zároveň i problémem. Druhým je životní cyklus obyvatelstva, díky němuž lze odhadnout, ve kterých věkových skupinách je mobilita nejvyšší a co je její příčinou.

Cílem diplomové práce bylo popsat a vysvětlit proměny věkové struktury v Pražském městském regionu a zhodnotit vybrané demografické ukazatele. Nejprve byl pozorován vývoj struktury obyvatel ve třech věkových skupinách – dětská složka, produktivní a postproduktivní věk. Bylo zjištěno, že i přes zvyšující se podíl postproduktivní složky (obyvatelé 65 let a starší) v zázemí Prahy, se jedná v porovnání s Českem díky migraci o velice „mladý region“. Podíl staršího obyvatelstva zázemí je stále jedním z nejnižších v Česku, a naopak vyšší hodnoty zaznamenává dětská složka, jejíž podíl v zázemí Prahy je jedním z nejvyšších v Česku.

Mladší věkovou strukturu v zázemí Prahy potvrdily také index stáří a průměrný věk obyvatel, které porovnávají sledované okresy a samotné hlavní město. I přes jejich nejnižší hodnoty v Česku lze pozorovat mírné zvýšení, a tedy pozvolné stárnutí populace. Věkovou strukturu a její změny porovnávají také věkové pyramidy ve třech sledovaných obdobích. Kromě vývoje porodnosti, úmrtnosti a působení vnějších vlivů, jenž více či méně ovlivňují strukturu obyvatelstva a tvoří tak jednotlivé zářezy, byla podstatnou složkou v zázemí Prahy suburbánní migrace.

První výzkumná otázka, která byla na počátku práce položena, zněla: „*Jaký je vliv migrace na proměny věkové struktury v Pražském městském regionu?*“ K růstu obyvatel zázemí Prahy výrazným způsobem přispívali v pozorovaných obdobích obyvatelé ve věku od 25 do 40 let a děti do 4 let. Nejčastěji se tedy jedná o mladé rodiny s dětmi, stěhující se do vlastního domu poblíž hlavního města. Z dat byl také zjištěn zvyšující se počet obyvatel nad 90 let.

Druhým cílem bylo popsat a vysvětlit vývoj věkově specifické migrace a vztah mezi migrací a přirozeným přírůstkem obyvatel ve stanovených obdobích. Na základě zpracovaných migračních dat bylo sledováno stěhování ve třech zmíněných obdobích. Za každou oblast zvlášť byla sledována jak emigrace, tak imigrace obyvatel zázemí Prahy. S tím souvisí výzkumné otázky: „*Jak se podílejí na migraci věkové skupiny obyvatel? Ve kterých věkových kategoriích dochází k nárůstu obyvatel?*“

Stěhování obyvatel je z velké části podmíněno tím, v jaké fázi životního cyklu se nacházejí. Věkově specifická migrace prokázala významný vztah mezi Prahou a zázemím. Nejvíce stěhování probíhá u dětí, mladších dospělých a částečně také seniorů. Nejvyšší intenzity migrace byly zjištěny v období 2006–2008 z důvodu dobré ekonomické situace a příznivých podmínek pro migraci, zejména zahraniční. V následujících letech došlo ke zpomalení rozvoje zázemí Prahy a období 2018–2020 pouze mírné oživení migrace. Nejvyšší nárůst počtu obyvatel Prahy byl zaznamenán ve všech obdobích ve věkové skupině 30–34 let, obyvatelé z ostatních regionů Česka se nejvíce stěhovali ve věku od 25 do 29 let. Zajímavé je sledování vnitřní migrace z hlediska migrační účinnosti. V případě stěhování mezi Prahou a zázemím má zázemí ve všech věkových skupinách kladnou bilanci. Nejnižší hodnota byla zjištěna u obyvatel ve věku 20–24 let. Naopak zázemí s ostatními regiony Česka ztrácelo ve všech obdobích obyvatele ve věku 50–69 let. Ze zahraniční migrace získává zázemí Prahy nejvíce obyvatel ve věku 20–29 let. Také je zde možno identifikovat některé obce, jež jsou u zahraničních migrantů více preferovány.

Zázemí Prahy kromě vysoké migrace vykázalo i nejvyšší přirozený přírůstek v Česku. Současně s tím byl ve zkoumané lokalitě zjištěn vysoký věk matek při porodu, jeden z nejvyšších v zemi. V porovnání se situací v Evropské unii se však jedná stále o podprůměrné hodnoty. Vztah migrace a přirozeného přírůstku byl vyjádřen pomocí Webbova diagramu a porovnáván na úrovni zázemí, Prahy i Česka. Následně byla Webbova typologie přenesena na úroveň obcí, jejichž zařazení do jednotlivých typů

nebylo jednotné. Nejvyšší podíl obcí zahrnoval typ C a celkově velká část z nich prokázala migrační přírůstek i přirozený přírůstek.

Poslední část práce analyzovala migraci generace Y a seniorů a pokusila se odpovědět na otázky: „*Kam se stěhují mileniálové? Které obce, pokud nějaké, jsou depopulační? Které obce preferují seniori?*“ V zázemí Prahy se nevyskytovala žádná obec, která by ve všech sledovaných obdobích vykazovala vyšší odliv obyvatel. Obce procházejí odlišným vývojem, některé zaznamenaly vyšší rozvoj v prvním období, některé až v letech 2018–2020. Rozvoj obcí v zázemí Prahy se odvíjí od výstavby nových domů. Nelze proto jednoznačně říci, že obyvatelé ve věku 20–29 let preferují určitá místa, kde se usazují. Zvýšená intenzita migrace byla prokázána například u obcí Zlonín, Herink či Chýně, kde probíhala rozsáhlá výstavba rodinných domů. Do prvních dvou zmíněných se stěhovali zejména lidé v hlavního města. Z dat o stěhování lze vyčíst, že obyvatelé přistěhovalí z ostatních regionů Česka se spíše soustřeďovali do větších měst jako jsou Hostivice, Roztoky, Chýně či Jesenice. Migrace obyvatel ve věku 65+ je více jednoznačná. Během analýzy dat byla zjištěna vyšší intenzita migrace žen, často ovdovělých. Většina obyvatel ve věku 65 let a více směřovala do obcí, kde jsou lokalizovány domovy pro seniory, případně do jiných specializovaných zařízení.

Věková struktura obyvatel zázemí Prahy je ovlivňována převážně celkovým vývojem v Česku, na který působí například ekonomický vývoj, různé konflikty či epidemie. S příchodem pandemie Covid-19 a válečného konfliktu na Ukrajině bude jistě věková struktura výhradně za roky 2021 a 2022 těmito událostmi ovlivněna a zaslouží si samostatnou analýzu.

Diplomová práce přinesla další, novější pohled na migraci v Pražském městském regionu s vysokou fluktuací obyvatel. I přesto, že o této oblasti ve spojení s migrací vyšla celá řada publikací a článků, je dobré se tomuto regionu a jeho proměnám i nadále věnovat. S příchodem dalších generací a se zvyšujícím se počtem obyvatel bude Pražský městský region vystaven novým výzvám, kterým bude muset čelit.

Seznam použité literatury

- BENSON, M., O'REILLY, K. (2009): Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. *The Sociological Review*, 57, 4, 608–625.
- BERNARD, A., BELL, M., CHARLES-EDWARDS, E. (2014): Life-Course Transitions and the Age Profile of Internal Migration. *Population and Development Review*, 40, 2, 213–239.
- BLOOM, D., BOERSCH-SUPAN, A., MCGEE, P., SEIKE, A. (2011): Population Aging: Facts, Challenges, and Responses. Program on the Global Demography of Ageing Working Paper 71, Harvard Initiative for Global Health.
- CASTLES, S., DE HAAS, H., MILLER, M. J. (2014): The age of migration: International population movements in the modern world (5th ed.). Palgrave Macmillan.
- CZAIKA, M., HAAS H. (2014): The Globalization of Migration: Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 48, 2, 283–323.
- ČERMÁK, Z. (2004): Migration Aspect of the Suburbanization in the Czech Republic. In: Drbohlav, D., Kalvoda, J., Voženílek, V. (eds.): Czech Geographic Society, Palacky University in Olomouc, Olomouc, s. 319–328.
- ČERMÁK, Z. (2005): Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*, 47, 3, 169–176.
- ČERMÁK, Z., HAMPL, M., MÜLLER, J. (2009): Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie*, 114, 1, 37–51.
- ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E. (2011): Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálněgeografické diferenciaci Česka. *Geografie*, 116, 4, 422–439.

- ČERMÁKOVÁ, D., JANSKÁ, E. (2014): Vnitřní stěhování cizinců v Česku – koncentrační či difúzní směry? *Geografické rozhledy*, 23, 4, 26–27.
- D'ALBIS, H., COLLARD, F. (2013): Age Groups and the Measure of Population Aging. *Demographic Research*, 29, 23, 617–640.
- DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflexe migračních teorií. *Geografie*, 112, 2, 125–141.
- DUPALOVÁ, P, HULÍKOVÁ TESÁRKOVÁ, K. (2014): Co prozradí věková pyramida? *Geografické rozhledy*, 23, 5, s. 20–21.
- DVOŘÁKOVÁ, N., HORŇÁKOVÁ, M. (2021): Retiring in the suburbs? Residential strategies in two Prague suburbs. *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*. 121, 2, 114–127.
- DVOŘÁKOVÁ, N., HORŇÁKOVÁ, M. (2022): Residential Mobility Within the Central Bohemian Suburbs. In: Ouředníček, M. (ed.): *Prague and Central Bohemia: Current Population Processes and Socio-spatial Differentiation*. Karolinum Press, Praha, 131–149.
- FARWICK, A. (2009): Internal Migration: Challenges and Perspectives for the Research Infrastructure, *RatSWD Working Papers*, 97.
- FIALA, T., LANGHAMROVÁ, J. (2014): Zahraniční migrace ČR se Slovenskem a ostatními zeměmi během posledních 20 let. *Zpravodaj České demografické společnosti*. 61, 1–4.
- FIALA, T., LANGHAMROVÁ, J. (2017): Jak může zahraniční migrace ovlivnit vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva České republiky? *Politická ekonomie*, 64, 4, 476–500.
- HAAS DE, H., CZAİKA, M., FLAHAUX, M.-L., MAHENDRA, E., NATTER, K., VEZZOLI, S., VILLARES-VARELA, M. (2019): International Migration: Trends, Determinants, and Policy Effects. *Population and Development Review*, 45, 4, 885–922.
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. *DemoArt*, 147 s.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNL, K. (1989): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. *Univerzita Karlova, Praha*, 255 s.
- HAMPL, M., MARADA, M. (2016): Metropolizace a regionální vývoj v Česku v transformačním období. *Geografie*, 121, 4, 566–590.

- HOLÁ, B. (2005): Srovnatelnost statistiky zahraniční migrace. *Demografie*, 47, 3, 177–183.
- CHAMIE, J. (2016): International migration. *Great Decisions. Foreign Policy Association*, 35–50.
- JANDOUREK, J. (2012): *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Grada, Praha.
- JANSKÁ, E., BERNARD, J. (2015): Koncentrační, či dekoncentrační procesy? Faktory ovlivňující vnitřní migraci imigrantů v Česku. *Geografie*, 120, 4, 585–602.
- JÍCHOVÁ, J., OTRATA, D., NEMEŠKAL, J. (2019): Vývoj bytové výstavby ve středních Čechách 2000-2017. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.
- KING, R. (2012): *Theories and typologies of migration: An overview and a Primer*. Malmö University, Malmö Institute for Studies of Immigration, Diversity and Welfare (MIM).
- KING, R., CELA, E., FOKKEMA, T. (2021): New frontiers in international retirement migration. *Ageing and Society*, 41, 6, 1205–1220.
- KIRK, D. (1996): Demographic Transition Theory. *Population Studies*, 50, 3, 361–387.
- KOCOURKOVÁ, J. (2008): Současný „baby-boom“ v České republice a rodinná politika. *Demografie*, 50, 4, 240–249.
- KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2004): *Metropolitan Areas in the Czech Republic – Definitions, Basic Characteristics, Patterns of Suburbanisation and Their Impact on Political Behaviour*. Sociologický ústav AV ČR.
- KŘEŠŤANOVÁ, J., KURKIN, R. (2020): Populační vývoj v České republice v roce 2019. *Demografie*, 62, 3, 159–181.
- KŘEŠŤANOVÁ, J., ŠÍDLO, L., ŠPROCHA, B. (2019): Pohyb obyvatelstva Česka a Slovenska na úrovni obcí v období 1996–2015 pohledem webbova diagramu. *Demografie*, 61, 1, 28–41.
- KŘÍŽKOVÁ, I., OUŘEDNÍČEK, M. (2020): Immigrant internal migration in a new destination country: Do immigrants suburbanise in Czechia and why? *Population, Space and Place*, 26, 7, 1–13.
- KUČERA, M. (1994): *Populace České republiky 1918–1991*. *Acta Demographica XII*, Česká demografická společnost, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha.
- KUPISZEWSKI, M., DRBOHLAV, D., REES, P., DURHAM, H. (1999): Vnitřní migrace a regionální populační dynamika – Česká republika na pozadí evropských trendů. *Sborník české geografické společnosti*, 104, 2, 89–105.

- KUŠNIRÁKOVÁ, T., ČIŽINSKÝ, P. (2011): Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*, 116, 4, 497–517.
- LEE, E. S. (1966): A Theory of Migration. *Demography*, 3, 1, 47–57.
- LEE, H. (2021): Are Millennials leaving town? Reconciling peak Millennials and youthification hypotheses. *International Journal of Urban Sciences*, 26, 22, 1–19.
- LESLIE, G. R., RICHARDSON, A. H. (1961): Life-Cycle, Career Pattern, and the Decision to Move. *American Sociological Review*, 26, 6, 894–902.
- LONG, L. H. (1988): *Migration and Residential Mobility in the United States*. New York: Russell Sage Foundation, 461 s.
- MAZA, A. (2020): Internal Migration in Spain: A Complementary Approach. *Economies*, 8, 59.
- MCCRINDLE, M. (2014): *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. Sydney: University of New South Wales Press, 269 s.
- MCCRINDLE, M. (2021): *Generation Alpha*. Hachette UK, 352 s.
- MILLS, M., RINDFUSS, R. R., MCDONALD, P., TE VELDE, E. (2011): Why do people postpone parenthood? Reasons and social policy incentives. *Human Reproduction Update*, 17, 848–860.
- MURPHY, P. E., STAPLES, W. A. (1979): A Modernized Family Life Cycle. *Journal of Consumer Research*, 6, 1, 12–22.
- MYERS, D. (2016): Peak Millennials: Three Reinforcing Cycles That Amplify the Rise and Fall of Urban Concentration by Millennials. *Housing Policy Debate*, 26, 6, 1–20.
- NEWBOLD, K. B. (1999): Internal Migration of the Foreign-Born: Population Concentration or Dispersion? *Population and Environment*, 20, 3, 259–276.
- O'RAND, A. M., KRECKER, M. L. (1990): Concepts of the life cycle: Their history, meanings, and uses in the social sciences. *Annual Review of Sociology*, 16, 241–262.
- OTOIU, A. (2014): Getting your Migration Analysis Together by Integrating Internal and International Migration. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 149, 685–690.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. *Sociologický časopis*, 39, 2, 235–254.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential Suburban Development in the Prague Urban Region. *Geografiska Annaler: Human Geography*, 89B, 2, 111–125.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2008): Suburbanizace a vývoj měst. In: Ouředníček, M. (ed): *Suburbanizace.cz*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, 8–17.

- OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Suburbanizace v České republice: aktéři suburbánního rozvoje. *Geografické rozhledy*, 20(3), 2–5.
- OUŘEDNÍČEK, M., NEMEŠKAL, J., HAMPL, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. (2014): Vymezení funkčního území Pražské metropolitní oblasti. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha.
- OUŘEDNÍČEK, M., KLSÁK, A., ŠPAČKOVÁ, P. (2019): In between city and village: the development of spatial patterns of Czech suburbanisation 1997-2016. *Demografie*, 61, 4, 299–308.
- OUŘEDNÍČEK, M., NEMEŠKAL, J. (2022): Methodological Approach: Concentric Zones of Prague and Typology of Municipalities in the Central Bohemian Region. In: Ouředníček (ed.): *Prague and Central Bohemia: Current Population Processes and Socio-Spatial Differentiation*, Karolinum Press, Praha, 25-33.
- OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D. (2006): Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění. In: Ouředníček, M. (ed.): *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 96–113.
- OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., POSPÍŠILOVÁ, L. eds. (2011): *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha.
- PETERSEN, W. (1958): A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23, č. 3, s. 256–266.
- POLESNÁ, H., KOCOURKOVÁ, J. (2016): Je druhý demografický přechod stále relevantní koncept pro evropské státy? *Geografie*, 121, 3, 390–418.
- PŘIDALOVÁ, I., OUŘEDNÍČEK, M. (2017): Role zahraniční migrace v měnící se sociálně-prostorové diferenciaci Prahy. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 53, 5, s. 659-692.
- PŘIDALOVÁ, I., OUŘEDNÍČEK, M., NEMEŠKAL, J. (2015): *Historické aspekty migrace v Česku. Specializovaná mapa*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- PTÁČEK, P., TOUŠEK, V., POLÁŠEK, V. (2007): Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991–2004. *Konference České demografické společnosti 2007: „Regionální demografie“*. Olomouc: ČSÚ, 2007, 207–224.

- PULDOVÁ, P., JÍCHOVÁ, J. (2011): Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií. *Geografické rozhledy*, 20, 3, 24–25.
- PULDOVÁ, P., NOVÁK, J. (2008): Suburbanizace a sociální prostředí. In: Ouředníček, M. (ed): *Suburbanizace.cz*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, 38–53.
- RABUŠIC, L. (2001): Value Change and Demographic Behaviour in the Czech Republic. *Czech Sociological Review*, 9, 1, 99–122
- RAVENSTEIN, E. G. (1889): The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52, 2, 241–301.
- RITCHEY, P. N. (1976): Explanations of Migration. *Annual Review of Sociology*, 2, 363–404.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. (1997): Česká republika a druhý demografický přechod? *Geografické rozhledy*, 7, 2, 39–42.
- SEIFARTH, J. E., MCGOWAN, CH. L., MILNE, K. J. (2012): Sex and Life Expectancy. *Gender Medicine*, 9, 6, 390–401.
- SIEGEL, J. S. (1980): On the demography of aging. *Demography*, 1980, 17, 4, 345–364.
- STAWARZ, N., SANDER, N. (2020): The Impact of Internal Migration on the Spatial Distribution of Population in Germany over the Period 1991-2017. *Comparative Population Studie*, 44, 291–316.
- ŠAŠEK, M., HLAVÁČEK, P., HOLUB, J. (2019): Suburbanization processes of large cities in the Czech Republic in terms of migration. *Biblioteka Regionalisty/Regional Journal*, 19, 209–225.
- ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M., SUSOVÁ, K. (2012): Sociální prostředí, sociální kapitál a sociální klima v suburbiu. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Academia, Praha, 179–205.
- ŠŤASTNÁ, A., KOCOURKOVÁ, J., ŠÍDLO, L. (2019): Reprodukční stárnutí v Česku v kontextu Evropy. *Časopis lékařů českých*, 158, 3–4, 126–132.
- TROPF, F. C., MANDEMAKERS, J. J. (2017): Is the Association Between Education and Fertility Postponement Casual? The Role of Family Background Factors. *Demography*, 54, 1, 71–91.
- VAN DE KAA, D. J. (2002): The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries. Paper Presented at the 6th Welfare Policy Seminar of the National Institute of Population and Social Security, Tokyo.

- WILLIAMS, A., KING, R., WARNES, T. (1997): A Place in the Sun: International Retirement Migration from Northern to Southern Europe. *European Urban and Regional Studies*, 4, 2, 115–134.
- WISEMAN, R. F. (1980): Why Older People Move: Theoretical Issues. *Research on Aging*, 2, 2, 141–154.
- WEBB, J. W. (1963): The natural and migrational components of population changes in England and Wales, 1921–1931. *Economic Geography*, 39, 2, 130–48.
- ZELINSKY, W. (1971): The Hypothesis of the Mobility Transition. *Geographical Review*, 61, 2, 219–249.

Seznam zdrojů

- ČSÚ (2008): Migrace v hl. m. Praze – 2001–2007 – metodické poznámky. Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/czso/13-1135-08-2001_az_2007-metodicke_poznamky (cit. 28. 1. 2023).
- ČSÚ (2009): Praha a Středočeský kraj – území intenzivních vazeb. Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/czso/101362-09-2000__2008-1__uvod (cit. 5. 4. 2023).
- ČSÚ (2012): Změny hranic okresů k 1. 1. 2007, https://www.czso.cz/csu/xs/zmeny_hranic_okresu_k_1_1_2007 (cit. 5. 4. 2023).
- ČSÚ (2014): Stárnutí se nevyhneme. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/ea002b5947> (cit. 5. 4. 2023).
- ČSÚ (2018): Vnitřní stěhování v ČR – 2005–2017. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/vnitri-stehovani-v-cr> (cit. 28.1. 2023).
- ČSÚ (2019a): Koncentrace obyvatel do nejpočetnějších krajů zesílí. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/koncentrace-obyvatel-do-nejpocetnejsich-kraju-zesili> (cit. 10. 6. 2023).
- ČSÚ (2019b): Projekce obyvatelstva v krajích ČR - do roku 2070. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-v-krajich-cr-do-roku-2070> (cit. 10. 6. 2023).
- ČSÚ (2020): Pohyb obyvatelstva – rok 2019. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-rok-2019> (cit. 5. 11. 2022).
- ČSÚ (2021): Pohyb obyvatelstva – Metodika. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-obyvatelstva-metodika> (cit. 5. 11. 2022).

- ČSÚ (2022a): Porodnost a plodnost za období 2011–2021. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/documents/10180/165603915/13011822.pdf/48325f59-e080-4991-a04c-643441673e17?version=1.3> (cit. 15. 2. 2023).
- ČSÚ (2022b): Vývoj obyvatelstva České republiky. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/13006922.pdf/bf3973c1-e8d6-44b7-be20-bbef7a56cf90?version=1.3> (cit. 25. 6. 2023).
- ČSÚ (2022c): Naděje dožití v okresech a správních obvodech ORP Středočeského kraje – 2021. Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/xs/nadeje-dozeni-v-okresech-a-spravnich-obvodech-orp-stredoceskeho-kraje-2021> (cit. 2. 7. 2023).
- ČSÚ (2023a): Aktuální populační vývoj v kostce, <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce> (cit. 5. 4. 2023).
- ČSÚ (2023b): Sčítání 2021 – věková struktura, <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vekova-struktura> (cit. 5. 4. 2023).
- CHÝNĚ (2023): O Chýni, <https://www.chyne.cz/info/o-chyni> (cit. 19. 6. 2023).
- JESENICE (2023): Domov s pečovatelskými byty, <https://www.mujesenice.cz/domov-s-pecovatelskymi-byty/d-8503> (cit. 3. 7. 2023).
- MPSV (2023): Registr poskytovatelů sociálních služeb, http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1688407483949_2 (cit. 1. 7. 2023).
- MVČR (2009): Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008, <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2008.aspx> (cit. 10. 6. 2023).
- MVČR (2022): Slovníček pojmů. Ministerstvo vnitra České republiky, <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx> (cit. 5. 11. 2022).
- POLERADY (2023): Obec Polerady, Praha-východ, <https://www.obecpolerady.cz/> (cit. 8. 7. 2023).
- POPULATION DIVISION (2022): World Population Prospects 2022: Summary of Results, United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- UN (2022): Global issues: Migration. United Nations, <https://www.un.org/en/global-issues/migration> (cit. 5. 11. 2022).
- USCB (2023): Metropolitan Areas. United States Census Bureau, <https://www2.census.gov/geo/pdfs/reference/GARM/Ch13GARM.pdf> (cit. 18. 3. 2023).
- VESTEC (2023): Obec Vestec, <https://vestec.cz/> (cit. 20. 6. 2023)

ZAHRADY HERINK (2023): Zahrady Herink, <https://www.rdzahradyherink.cz/#popis> (cit. 10. 7. 2023).

ZELENÝ ZLONÍN (2023): Zelený Zlonín, <https://www.zelenyzlonin.cz/> (cit. 10. 7. 2023).

Seznam datových zdrojů

- ARCDATA PRAHA (2023): ArcČR 500 – digitální geografická databáze, verze 3.3. (cit. 2. 5. 2023).
- ČSÚ (2003a): Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – okres Praha-východ, <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2001-okres-praha-vychod-2001-ftjggawxbz> (cit. 15. 5. 2023).
- ČSÚ (2003b): Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – okres Praha-západ, <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2001-okres-praha-zapad-2001-m01eru8zbh> (15. 5. 2023).
- ČSÚ (2016): Demografická ročenka okresů – 2006 až 2015, <https://www.czso.cz/csu/czso/stredocesky-kraj-462w66q3fo> (cit. 2. 6. 2023).
- ČSÚ (2022d): Demografická ročenka okresů – 2012 až 2021, <https://www.czso.cz/csu/czso/stredocesky-kraj-y2muyc364o> (cit. 2. 6. 2023).
- ČSÚ (2023c): Databáze migrace v letech 2000–2020, individuální anonymizovaná data o změnách trvalého bydliště na úrovni obcí. Praha, Český statistický úřad (cit. 26. 5. 2023).
- ČSÚ (2023d): Vývoj vybraných ukazatelů podle okresů, https://www.czso.cz/csu/xs/vyvoj_vybranych_ukazatelu_podle_okresu (cit. 15. 5. 2023).
- ČSÚ (2023e): Časové řady věkového složení obyvatel v okresech Středočeského kraje, https://www.czso.cz/csu/xs/casove_rady_vekoveho_slozeni_obyvatel_za_okresy_stredoceskeho_kraje (cit. 15. 5. 2023)
- ČSÚ (2023f): Veřejná databáze, <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/> (cit. 15. 5. 2023).

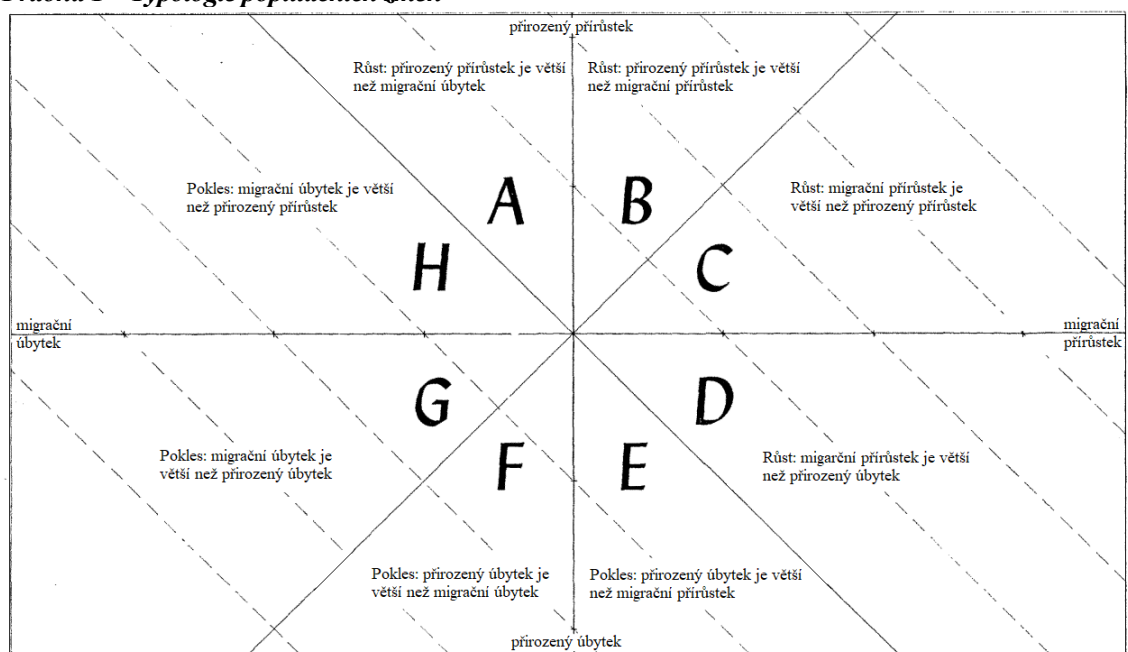
ČSÚ (2023g): Databáze demografických údajů za obce ČR, <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr> (cit. 20. 5. 2023).

ČSÚ (2023h): Demografické ročenky, https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie (cit 20. 5. 2023).

ČSÚ (2023ch): Demografická příručka – 2021, <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2021> (cit. 15. 5. 2023).

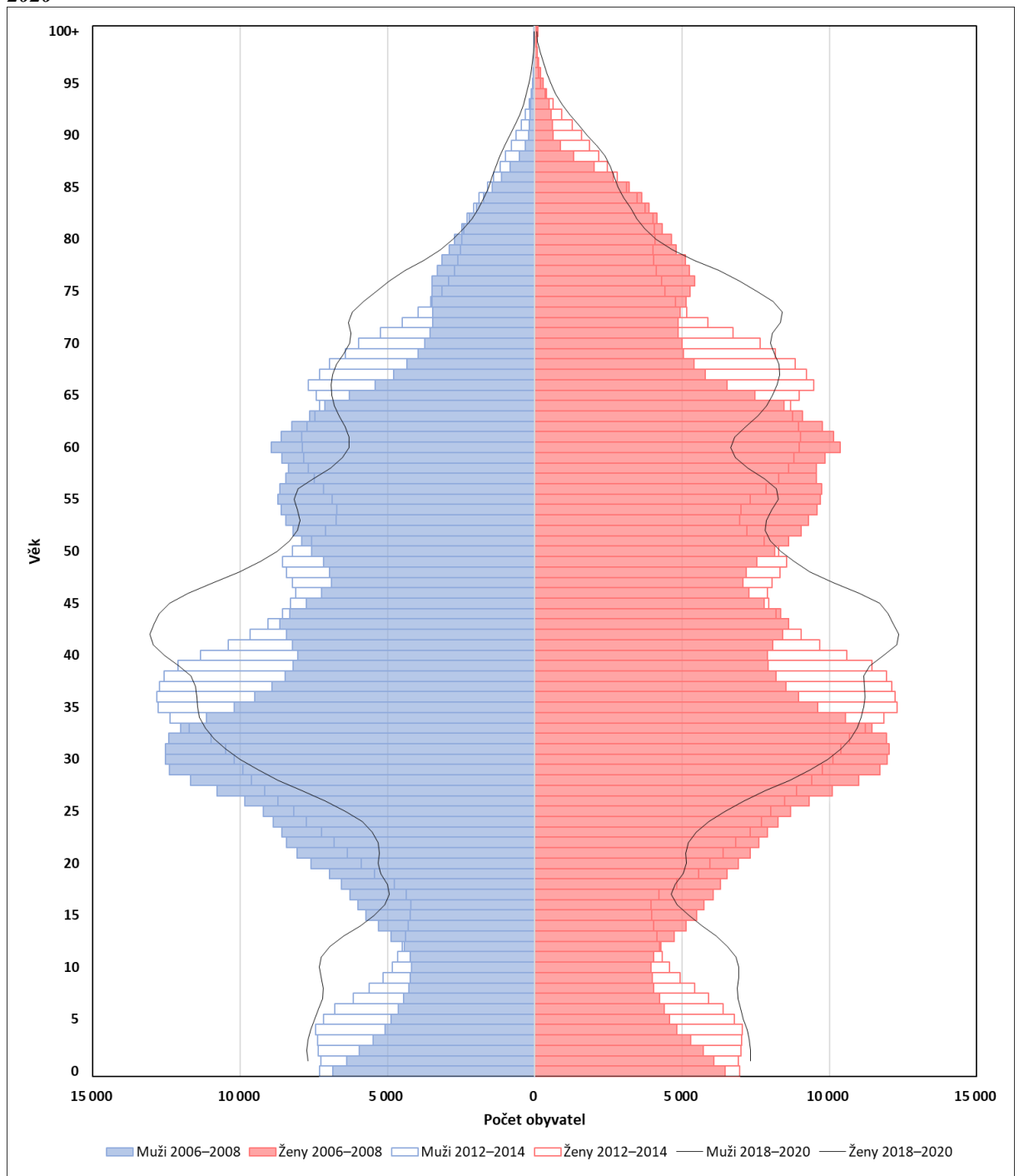
Přílohy

Příloha 1 – Typologie populačních změn

Zdroj: Webb 1963

Příloha 2 – Věková struktura obyvatel v Praze podle pohlaví v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020

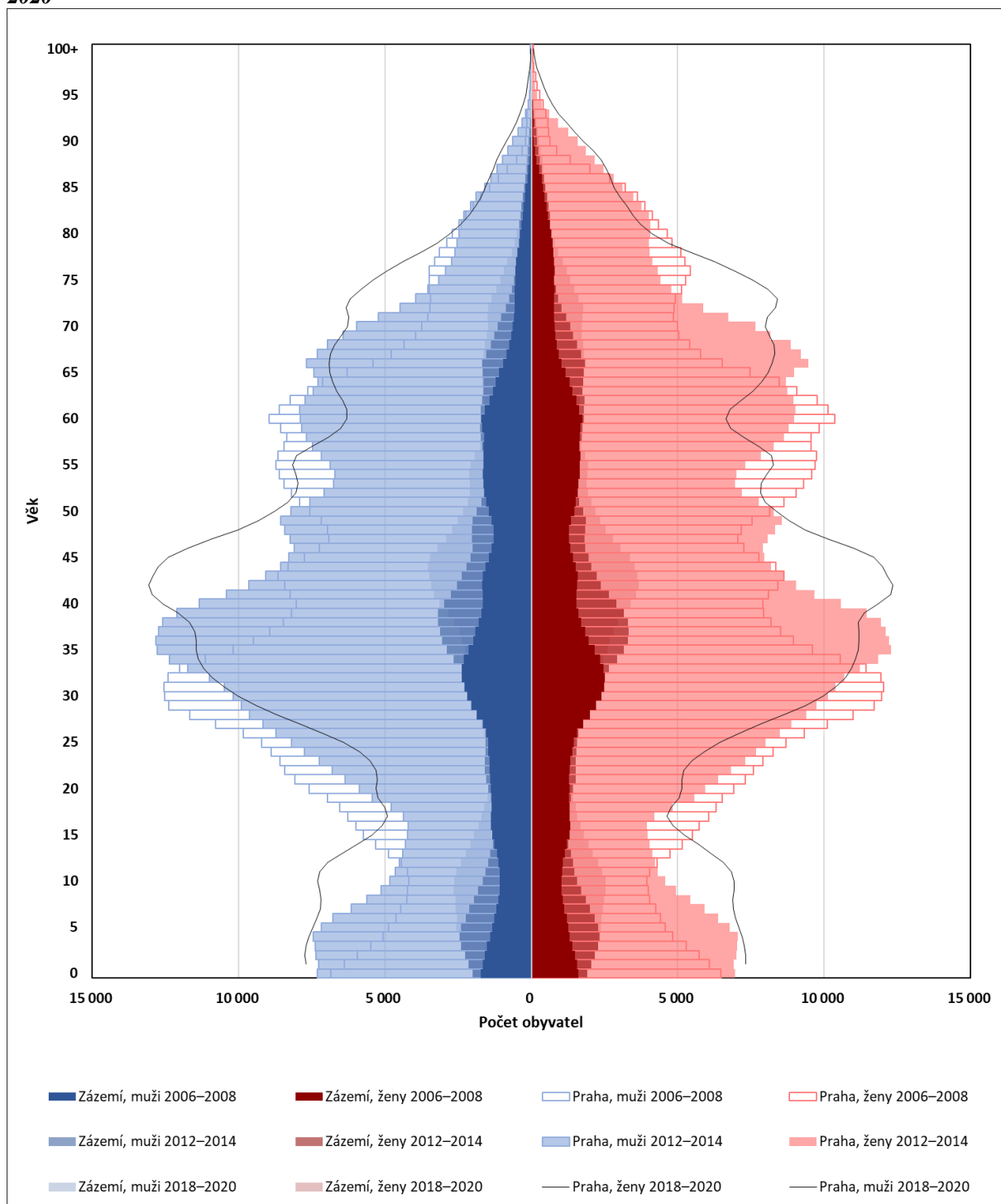
Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

Příloha 3 – Věková struktura obyvatel v zázemí Prahy podle pohlaví v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

Příloha 4 – Věková struktura obyvatel v Praze a jejím zázemí v obdobích 2006–2008, 2012–2014 a 2018–2020

Zdroj: ČSÚ 2023f, vlastní zpracování

Příloha 5 – Seznam obcí okresu Praha-východ a jejich kódy

Praha-východ					
538043	Babice	564991	Křenice	598283	Sedlec
538051	Bašť	538418	Křížkový Újezdec	538752	Senohraby
534684	Borek	538426	Kunice	538761	Sibřina
538086	Boňanovice	564982	Květnice	538779	Sluhy
538094	Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	538914	Lázně Toušeň	538787	Sluštice
538108	Brázdim	534986	Lhota	538809	Strančice
564869	Březí	538442	Líbeznice	538825	Struhařov
538132	Čelákovice	538451	Louňovice	533718	Stříbrná Skalice
533254	Černé Voděřady	538469	Máslovice	571954	Sudovo Hlavno
538141	Čestlice	538477	Měšice	538833	Sulice
565008	Dobročovice	538485	Mirošovice	598305	Svémyslice
538167	Dobřejovice	538493	Mnichovice	538841	Svěstice
564885	Doubek	598267	Modletice	538850	Svojetice
538191	Dřevčice	538507	Mochov	538876	Šestajovice
534781	Dřísy	538515	Mratín	538884	Škvorec
564915	Herink	538523	Mukařov	571644	Štíhlice
565989	Hlavenec	538540	Nehvizdy	538892	Tehov
538221	Horoušany	538558	Nová Ves	599719	Tehovec
538230	Hovorčovice	538566	Nový Vestec	538957	Úvaly
538248	Hrusice	533548	Nučice	538965	Veleň
538256	Husinec	564907	Nupaky	538973	Veliká Ves
538264	Jenštejn	538574	Odolena Voda	538981	Velké Popovice
533378	Jevany	533564	Oleška	538990	Větrušice
538272	Jirny	538582	Ondřejov	533874	Vlkančice
538281	Kaliště	571679	Oplany	539015	Vodochody
538299	Kamenice	538604	Panenské Břežany	539031	Všestary
564974	Káraný	529656	Pětihosty	539040	Vyšehořovice
538311	Klecany	538612	Petríkov	564796	Výžerky
538329	Klíčany	538621	Podolanka	533904	Vyžlovka
513628	Klokočná	538639	Polerady	505781	Zápy
531553	Konětopy	599221	Popovičky	535362	Záryby
564761	Konojedy	564788	Prusice	539058	Zdíby
533416	Kostelec nad Černými lesy	538655	Předboj	539066	Zeleneč
538370	Kostelec u Křížků	538671	Přezletice	513644	Zlatá
536130	Kostelní Hlavno	538698	Radějovice	539082	Zlonín
533432	Kozojedy	538701	Radonice	539091	Zvánovice
534960	Křenek	538728	Říčany		

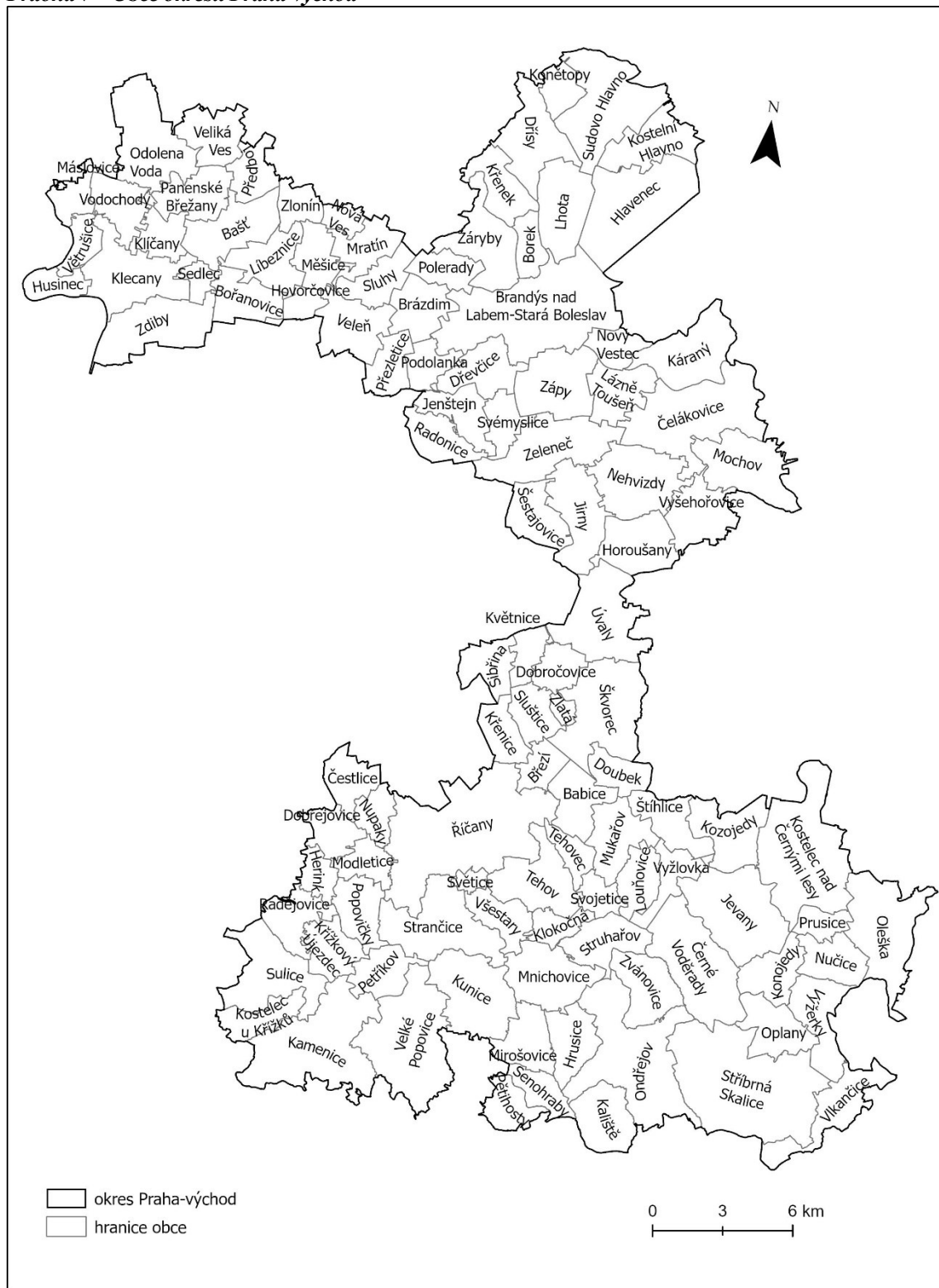
Zdroj: ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Příloha 6 – Seznam obcí okresu Praha-západ a jejich kódy

Praha-západ					
539104	Bojanovice	539341	Jíloviště	539627	Roztoky
571199	Bratřínov	539350	Jinočany	531723	Rudná
599735	Březová-Oleško	539368	Kamenný Přívoz	539643	Řevnice
540048	Buš	599727	Karlík	539651	Řitka
539121	Černolice	571211	Klínec	539660	Slapy
539139	Černošice	539384	Kněževes	539686	Statenice
532215	Červený Újezd	539392	Kosoř	539708	Středokluky
539147	Čičovice	571261	Kytín	571342	Svrkyně
539155	Čisovice	539406	Lety	539732	Štěchovice
539163	Davle	539414	Libčice nad Vltavou	531821	Tachlovice
539171	Dobrovíz	539422	Libeň	598313	Trnová
539180	Dobříč	571326	Lichoceves	539759	Třebotov
539198	Dobřichovice	539457	Líšnice	539767	Tuchoměřice
539210	Dolní Břežany	539490	Měchenice	539775	Tursko
531146	Drahelčice	540765	Mníšek pod Brdy	571351	Úholičky
539228	Holubice	531618	Nučice	532991	Úhonice
539236	Horoměřice	539503	Ohrobec	539805	Únětice
539244	Hostivice	571334	Okoř	539813	Velké Přílepy
539252	Hradištko	539511	Okrouhlo	513458	Vestec
539261	Hvozdnice	539520	Ořech	539830	Vonoklasy
539287	Choteč	539546	Petrov	539848	Vrané nad Vltavou
539295	Chrást'any	539562	Pohoří	539856	Všenory
539309	Chýně	539571	Průhonice	571288	Zahořany
513431	Chýnice	539597	Psáry	539872	Zbuzany
539317	Jeneč	532789	Ptice	539881	Zlatníky-Hodkovice
539325	Jesenice				
539333	Jílové u Prahy	571318	Roblín	539902	Zvole

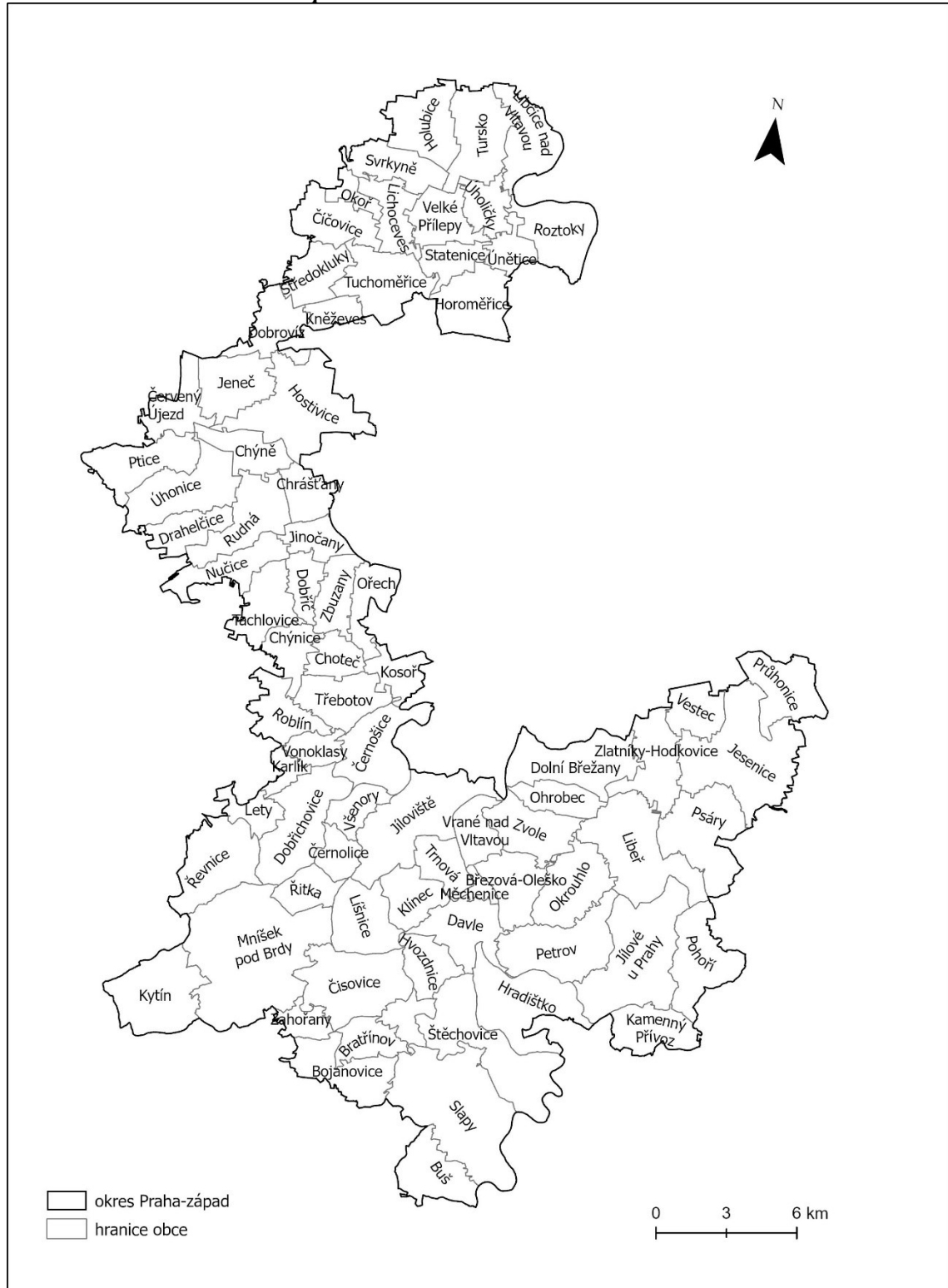
Zdroj: ČSÚ 2023g, vlastní zpracování

Příloha 7 – Obce okresu Praha-východ

Zdroj: Arcdata Praha 2023, vlastní zpracování

Příloha 8 – Obce okresu Praha-západ

Zdroj: Arcdata Praha 2023, vlastní zpracování